

Resocialisering, et fy-ord!

*En undersøgelse af fængselsbetjentenes resocialiserende arbejde i
Kriminalforsorgens institutioner*

**Aalborg Universitet
Institut for Sociologi og Socialt arbejde
Kandidat Uddannelsen i Socialt arbejde
10. semester**

**Caroline Tølbøl Rosholm (20180296)
Dinah Sejerøe-Olsen (20182187)
Stine Thulsted Nielsen (20180299)**

**Vejleder: Mette Rømer
Dato: 01.06.2020
Antal anslag: 215.658**

Abstract

This thesis intends to explore how prison officers can work with the concept of resocializing regarding the inmates of The Institutions of the Prisons and Probation Service in Denmark. Furthermore, the thesis will include which factors influence either inhibiting – or promotion of the resocialization. Previously, Denmark has been ranked fourth out of a total of 11 countries, in relation to resocializing of former inmates. Nevertheless, the resocializing effort is subsequently problematized partly because of a decrease in the number of prison officers to an increasing number of inmates, and partly because the work of resocializing is not financially prioritized. This thesis will examine these tendencies through the use of a qualitative method where interviews with former inmates and prison officers across The Institutions of the Prison and Probation Service will be collected and analyzed. The interviews have been conducted with a semi-structured method in order to create openness and pursue the informants' responses. The gathered empirical data will be included in the analysis through interpretations of direct quotation while using a hermeneutic perspective, which aims to unite understandings of the topic and the informants' responses. Furthermore, the analysis is inspired by the adaptive theory, allowing relevant theories to be ongoing incorporated – and where the orienting concepts can be useful in the further process of the empirical data, as they can be used in a thematic approach. The analysis is based on Goffman's theory of Total Institutions, Honneth's theory of Recognition, neoliberal empowerment orientation, and Clemmer's concept of Prisonization. The analysis is constructed in continuation of the research questions connected to the problem formulation and is divided into the following segments: Resocializing efforts, the social processes, and the institutional framework. Furthermore, the possibility of prison officers working with resocialization will be discussed, including the several factors having an impact on the final result of the efforts. Based on the analysis, the overall conclusion states, that most inhibitory factors appear, including the lack of relations between prison officers and inmates, as well as the high priority of administrative work compared to the prison officers other important work. The analysis also leads to the finding, that the prison officers don't have a decisive impact on the inmate's resocialization back to society after their release. Lastly, the thesis includes a perspectivation concerning an expansion of the current “mentor program”, where the mentor function must be transformed into a Case Manager who follows the inmates from sentencing, through the institutions of the Prison and Probation Service and, after release.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	1
2. Det sociale arbejde	2
3. Problemfelt	3
3.1 Specialets formål	5
3.2 Problemformulering	6
4. Afgrænsning	6
4.1 Fravalg	6
4.2 Målgruppeafgrænsning	7
4.3 Litteratursøgning	8
5. Metodologi	8
5.1 Videnskabsteori	9
5.1.1 Vores forforståelser	10
5.2 Kvalitativ metode	12
5.3 Adgang til feltet og informantudvælgelse	13
5.3.1 Eliteinterviews	14
5.4 Semistrukturerede interviews og interviewguide	14
5.4.1 Fokusgruppeinterviews	15
5.4.2 Rammerne for afholdelse af interviews	16
5.5 Kvalitativ empiri	17
5.6 Ethiske overvejelser	18
5.7 Kvalitetsbedømmelse	19
6. Analysestrategi	20
6.1 Bearbejdning af empiri	21
7. Teoretisk referenceramme	23
7.1 Totalinstitution	23
7.2 Anerkendelse	24
7.3 Empowerment	25
7.4 Prisonisering	25
7.5 Teoretiske refleksioner	26
8. Kontekstuel referenceramme	27
9. Den resocialiserende indsats	28
9.1 Resocialisering i Kriminalforsorgens institutioner	29

9.2 Resocialiserende tilbud	33
10. De sociale processer	37
10.1 Dem og os kulturen	38
10.2 Kontaktpersonsordningen	43
10.3 Forbryderskolen	46
10.4 De indsattes interne kodex	49
10.4.1 Hierarkiske tendenser	51
11. De institutionelle rammer	53
11.1 Vilkår for fængselsbetjentene	53
11.1.1 Straf og belønning	59
11.2 De institutionelle rammers betydning for de indsatte	62
12. Mulighederne for det resocialiserende arbejde	66
13. Konklusion	71
13.1 Nuancerede forforståelser	72
14. Overvejelser til videre praksis	73
15. Litteraturliste	76

Bilag 1: Litteratursøgning

Bilag 2: Mailkorrespondancer

Bilag 3: Interviewguides

Bilag 4: Eksempel på kodning

Bilag 5: Interview 1

Bilag 6: Interview 2

Bilag 7: Interview 3

Bilag 8: Interview 4

Bilag 9: Interview 5

Bilag 10: Interview 6

Bilag 11: Interview 7

Bilag 12: Interview 8

Bilag 13: Interview 9

Bilag 14: Interview 10

1. Indledning

Resocialiseringen i Kriminalforsorgens institutioner har længe været et aktuelt emne på den politiske dagsorden, men Kriminalforsorgen mangler både ressourcer og personale hertil. En artikel i Fængselsfunktionæren fra 2017 hævder, at *“Danske fængsler har resocialisering i verdensklasse”* (Westfall, 2017). Dette beror på en amerikansk undersøgelse om recidiv¹, der viser, at Danmark er på en fjerdeplads ud af de 11 lande, der er blevet undersøgt på verdensplan. På daværende tidspunkt understreger Fængselsforbundets formand, at den gode resocialisering er afhængig af kontakten mellem fængselsbetjentene og de indsatte (Ibid.). To år senere beretter en artikel i Information om et fald i fængselsbetjente og en stigning af indsatte (Kyed, 2019). I 2019 er der ca. 500 færre fængselsbetjente end for 10 år siden til det samme antal indsatte (Gregersen, 2019). Samtidig problematiserer formanden for Fængselsforbundet nu, at Kriminalforsorgen ikke har anvendt de 200 millioner kr. i satspuljemidler, der var afsat til resocialiserende arbejde (Hamilton, 2019). Situationen ved Kriminalforsorgens institutioner illustrerer, at der i Danmark er 4.039 indsatte i april 2020, hvilket betyder, at udnyttelseskapaciteten hos Kriminalforsorgens institutioner ligger på omkring 101% og flere steder med dobbeltbelæg, hvor indsatte deler fængselscelle (Koncernledelsessekretariatet, 2020:3). Konsekvensen heraf er, at fængselsbetjentene får mindre tid til det resocialiserende arbejde og at de indsatte ikke oplever dem som nogle, der kan hjælpe dem videre i livet (Kyed, 2019). På baggrund heraf har følgende speciale til formål at undersøge fængselsbetjentenes mulighed for at arbejde resocialiserende med indsatte i Kriminalforsorgens institutioner, herunder hvilke faktorer der hhv. fremmer eller hæmmer resocialiseringen. For at kunne undersøge dette, er speci-alets empiri indsamlet gennem interviews med både fængselsbetjente og tidligere indsatte på flere af Kriminalforsorgens institutioner herunder arresten, åbne- og lukkede fængsler samt en pension. Vi har anvendt både individuelle- og fokusgruppeinterviews mhp. at belyse, hvordan hhv. fængselsbetjente og de tidligere indsatte oplever resocialiseringen og hvilken betydning de tillægger den. Den indsamlede empiri vil analyseres med afsæt i teorier om totalinstitutioner, anerkendelse, empowerment og prisonisering. Arbejdet med nærværende speciale er forløbet over fem måneder og fungerer som afslutning på kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde ved Aalborg Universitet.

---

¹ Tilbagefald til ny kriminalitet (Greve, 2009).

2. Det sociale arbejde

Indledningsvist vil vi afklare relevansen for og vores forståelse af det sociale arbejde som et bredt begreb. I dette speciale ønsker vi at undersøge socialt arbejde, som udføres af fængselsbetjente og rettes mod indsatte. Formålet med socialt arbejde i denne sammenhæng vil være at højne livskvaliteten hos den enkelte indsatte og at øge den indsattes egen motivation herfor (Hutchinson & Oltedal, 2006:14). Resocialisering og socialt arbejde kan således kædes sammen, idet vi vælger at anvende den gængse definitionen af resocialisering, der findes i en dansk fremmedordbog: at “(...) *hjælpe en straffet person tilbage til en normal tilværelse i samfundet*” (Hårbøl, Schack & Spang-Hanssen, 1999). I hvert fald hvis vi forbinder høj livskvalitet med en normativ tilværelse i samfundet. Definitionen fremhæver altså en norm om denne *normale tilværelse*, hvilket gør, at eksempelvis kriminel adfærd kan ses som et normbrud eller en afvigelse. Dette giver anledning til at afklare, at sociale problemer kan forstås som afvigelser, hvor normaltstanden forstås som social orden og afvigelse som forstyrrelser heraf. Definitionen af resocialisering fremhæver også et hjælpende aspekt, hvilket ifølge Marianne Skytte også er, hvad det sociale arbejde handler om, nemlig at “(...) *muliggøre alles deltagelse i samfundet*” (Skytte, 2017:13). Endvidere beskriver den tidligere internationale definition af socialt arbejde fra 2010, at det sociale arbejde som profession har til opgave at løse problemer ift. mennesker, samfund og frigørelse (Skytte, 2015:18). Kort sagt kan det sociale arbejde via resocialisering dermed mindske eller gøre op med det sociale problem (afvigelsen) ved at genintegrere den indsatte i samfundet som en lovlydig borger. Dette afleder dog en normativ tankegang om, at vi alle bør tilstræbe lovlighed. Socialt arbejde består dermed af en dobbelthed, hvor der både eksisterer goder til nogle samfundsgrupper og krav til andre. Flertallet får således en betydning, idet det normative hænger sammen med, hvad der vedtages i socialpolitik og hvad der betales for af samfundet (Skytte, 2017:13). På baggrund heraf kan Peter Bundesens definition af sociale problemer anvendes: “*Det er en observeret uønsket social situation, som der er en udbredt opfattelse af, at der bør gøres noget ved gennem kollektiv handling*” (Meeuwisse & Swärd, 2004:32). Så kan man spørge sig selv, om visse grupper ligefrem undertrykkes eller nedvurderes grundet en afvigelse, men også her kan socialt arbejde bruges. Dette sker med inddragelse af konfliktteorien, der omhandler modsatrettede interesser i samfundet. Dem, der besidder magten, kan definere, hvad der er norm og hvad der er afvigelse. Det sociale arbejde vil således ofte bestå i at mobilisere kræfter hos undertrykte grupper, så de kan gøre op med problematiske samfundsforhold (Hut-

chinson & Oltedal, 2006:186-188). Vi har nu tydeliggjort, at socialt arbejde har mange facetter og vi finder det derfor nødvendigt at afklare, at vi forstår socialt arbejde med udgangspunkt i International Federation of Social Workers definition:

“Socialt arbejde er en praksisbaseret profession og en akademisk disciplin, der fremmer social forandring og udvikling, social samhørighed, og empowerment og frigørelse af mennesker. Principper om social retfærdighed, menneskerettigheder, kollektivt ansvar og respekt for forskelligheder er centrale for socialt arbejde. Understøttet af teorier om socialt arbejde, samfundsvidenskab, humanistiske fag og oprindelige folks viden, inddrager socialt arbejde mennesker og strukturer for at adressere livsudfordringer og for at opnå øget trivsel” (IFSW, 2014).

Ovenstående argumentation tydeliggør, hvorfor vi anser socialt arbejde som værende relevant ift. resocialisering, omend det primært fremstår uformelt i relationen mellem fængselsbetjente og indsatte. Det er derfor væsentligt at bemærke, at denne definition går ud over en særlig professionsforståelse i det sociale arbejde og vi hæfter os således ved det *praksisbaserede* element, der har til formål at *fremme social forandring og udvikling*, når vi kobler socialt arbejde med fængselsbetjentene og resocialisering (IFSW, 2014).

3. Problemfelt

Kriminalforsorgens årsberetning fra 2018 viser, at prævalensen af recidiv, målt over en toårig observationsperiode, er størst blandt de løsladte, der har afsonet i fængsel (34%) i modsætning til eksempelvis dømte, der har afsonet med fodlænke (25%) (Kriminalforsorgen, 2018:51). Recidivstatistikken kan ikke forklares alene med manglende resocialisering, ressourcer eller personale, hvorfor flere undersøgelser og rapporter fremhæver forskellige årsager til tilbagefald. Særligt samarbejdet mellem Kriminalforsorgen og kommunerne, som de indsatte løslades til, er et område der allerede er undersøgt, da det ofte fremhæves som problematisk ift. resocialisering. Et eksempel herpå er Servicestyrelsens rapport om *Projekt God Løsladelse* af Hanne Ramsbøl og Nell Hansen fra 2009. Denne rapport påpeger netop nogle særlige udfordringer i samarbejdet mellem de forskellige instanser, som primært er manglende vidensdeling, koordinering, kommunikation og samarbejde allerede fra indsættelse, under afsoning og ifm. løsladelse (Ramsbøl & Hansen, 2009:25-28). Rapporten er udarbejdet på baggrund af en projektperiode fra 2006-2008, der havde til formål at støtte fængsler og kommuner i implementeringen af øget samarbejde og koordinerede handleplaner. I projektperioden har indsatte og forskellige myndigheder fra hhv. kommuner og Kriminalforsorgen

selv formuleret, hvad den gode løsladelse er og hvor indsatsen kan forbedres (Ibid.:18-23). Resultatet heraf er en metodisk køreplan, der primært henvender sig til samarbejdet organisationerne imellem, heriblandt anbefalinger, der skal sikre en god løsladelse og mindske risikoen for recidiv (Ibid.:5-17). Dette speciale sætter imidlertid ikke fokus på samarbejdet eller manglen på samme mellem flere forskellige organisationer, men derimod på det mere praktiske og uformelle sociale arbejde, der opstår i kontakten mellem fængselsbetjente og indsatte i Kriminalforsorgens institutioner. En af de forskere, der tager dette op, er Lise Billund i hendes afhandling *Arbejde og samarbejde i tvangs-bårne relationer* fra 2016. Her beskriver hun den komplekse opgave, som fængselsbetjente står med, når de på den ene side skal agere ordensmagt og på den anden side skal understøtte en positiv udvikling hos de indsatte (Billund, 2016:309-313). Denne dobbeltrolle stiller høje krav til deres faglighed, som yderligere udfordres grundet førnævnte manglende ressourcer og tydelighed i det faglige grundlag, som fængselsbetjentene navigerer ud fra (Ibid.:150-152). Fængselsbetjentene befinder sig i en dilemmafyldt situation, hvilket også ses i *Cirkulære om uddannelsen til fængselsbetjent §2, stk. 2*, herefter CIR nr. 9547, som beskriver, hvordan opgaverne består i dels at opretholde sikkerhed og kontrol samt dels at støtte og motivere indsatte til en kriminalitetsfri tilværelse via relationsarbejde (Justitsministeriet, 2013). Afhandlingen tydeliggør ydermere en problematik i, at der er en asymmetrisk magt i relationen mellem fængselsbetjente og indsatte, idet relationen grundlæggende bygger på tvang via frihedsberøvelse. En konsekvens heraf kan være, at der opstår en "dem-og-os" stemning, hvor fængselsbetjentene tager afstand fra deres resocialiserende rolle (Billund, 2016:314-321). Endvidere kan der argumenteres for, at fængselsbetjentene kan være oppe imod faktorer, som en god relation ikke alene kan afhjælpe. I Annette Olesens afhandling fra 2013 kaldet *Løsladt og gældsat* belyses netop nogle af de udfordringer, der kan mindske eller ligefrem hindre en resocialiserende effekt. Olesen beskriver, et økonomisk aspekt kan være årsag til, at nogle forbliver i kriminalitet og dermed indgår i recidivstatistikkerne. Når en person fængsles, er det ikke uden omkostninger og ofte vil disse omkostninger blive en gæld. Gælden består eksempelvis af betaling til beskikket advokat, erstatningskrav, selve opholdet i fængslet og vedligeholdelse af udgifter uden for fængslet (Olesen, 2013:36-37). Flere tidligere indsatte vælger at finansiere dette vha. enten kriminalitet under fængselsopholdet eller efter løsladelse, da man som løsladt ofte har forringede livsbetingelser grundet straffeattesten, manglende arbejdsmarkedstilknytning og konsekvenserne for et parforhold eller mangel på samme. De indsatte og løsladte spekulerer i flere mere eller mindre

lovlige strategier til at håndtere denne gæld fx sort arbejde, socialt bedrageri og i værste tilfælde mere alvorlig kriminalitet. Dette skyldes, at der kan mangle et økonomisk incitament til at anskaffe sig et lovlydigt job, hvis den løsladtes gæld er uoverskuelig stor (Ibid.:87-119). De indsatte livsvilkår er altså ikke uden relevans, når det kommer til muligheden for en vellykket resocialisering og ofte er de indsatte både socialt, kulturelt og økonomisk underprivilegerede ift. gennemsnittet af den øvrige befolkning (Kvsgaard, 1989:23-45). Der ses således en række fællestræk hos en stor del af de indsatte, herunder at der blandt de indsatte er en overrepræsentation ift. den øvrige befolkning, når det kommer til misbrug, psykiske lidelser, dårligt helbred, manglende sociale relationer, ustabile boligforhold, manglende relation til arbejdsmarkedet, ingen uddannelse og evt. gæld (Ibid.:23-45). Der er således flere grunde til, at nuværende eller tidligere indsatte forbliver i kriminalitet eller begår kriminalitet igen og dermed fremgår af recidivstatistikkerne. Men hvordan opretholder fængselsbetjentene den resocialiserende del af deres arbejdsopgaver, når de både skal forholde sig til ovenstående udfordringer og samtidig arbejder under et pres ift. manglende ressourcer og færre kolleger? Og hvad sker der helt konkret mellem fængselsbetjente og indsatte under afsoningen, der enten kan fremme eller hæmme resocialiseringsprocessen?

3.1 Specialets formål

Vi har i problemfeltet tydeliggjort, at resocialiseringen i Kriminalforsorgens institutioner kan udføres både før, under og efter de indsatte afsoning, særligt grundet manglende ressourcer, problematisk samarbejde mellem relevante instanser samt de livsvilkår tidligere indsatte lever med. Formålet med specialet er derfor at undersøge og belyse ny viden om resocialisering i fængselsbetjentenes arbejde med de indsatte i Kriminalforsorgens institutioner. Vi har fokus på det sociale arbejde, som fængselsbetjentene udfører, omend det kan fremstå som uformelt eller udefineret. På baggrund heraf har vi dannet fem forforståelser, der leder op til specialets problemformulering: 1) Fængselsbetjente har en stor betydning for resocialiseringen af indsatte i Kriminalforsorgens institutioner, 2) I Kriminalforsorgens institutioner er det utydeligt, hvad der forventes i det resocialiserende arbejde, hvor det udføres og hvad det indebærer, 3) Fængselsbetjentenes dobbeltrolle er en negativ forudsætning for at danne en potentielt støttende relation til de indsatte, 4) Resocialiseringen af de indsatte i Kriminalforsorgens institutioner bliver ikke prioriteret tilstrækkeligt grundet få ressourcer, 5) Der er mange personlige faktorer hos de indsatte, som spiller ind på deres muligheder for en vellykket resocialisering. Disse forforståelser er opstået dels i udarbejdelsen af spe-

ciallets indledning og problemfelt samt dels på baggrund af allerede eksisterende viden fra både praksis- og studieaktiviteter. Forforståelserne fremskrives nu, da vi ønsker at nuancere dem gennem specialeprocessen og samtidig have muligheden for at danne nye eller forandrede forforståelser i specialets afsluttende fase. Derudover har forforståelserne medvirket til, hvad vi i specialet ønsker at undersøge via følgende problemformulering.

3.2 Problemformulering

Hvordan arbejder fængselsbetjente resocialiserende med indsatte i Kriminalforsorgens institutioner og hvilke faktorer fremmer og hæmmer resocialiseringen?

- Hvordan arbejdes der resocialiserende i Kriminalforsorgens institutioner?
- Hvilke sociale processer udspiller sig i relationerne i Kriminalforsorgens institutioner og hvilken betydning har det for resocialiseringen?
- Hvilke institutionelle rammer påvirker fængselsbetjentenes mulighed for at arbejde resocialiserende med de indsatte?

4. Afgrænsning

Det fremgår ovenfor, hvor mange problematikker, der findes, ift. resocialisering af indsatte i sammenhæng med Kriminalforsorgens institutioner. Samtidig tydeliggøres det i vores problemformulering, hvad vi sætter fokus på i dette speciale. Derudover har vi foretaget flere afgrænsninger og fravalg forud for og i løbet af specialets udarbejdelse, hvilket vi vil konkretisere i nærværende afsnit.

4.1 Fravalg

Et af de emner, der er undersøgt gentagne gange, når det handler om både resocialisering og Kriminalforsorgen er samarbejdet mellem forskellige instanser. Ligesom tidligere omtalte *Projekt God Løsladelse* omhandler flere rapporter, herunder Hanne Ramsbøls tidligere rapport *Kriminalforsorgen og de sociale myndigheders samarbejde* fra 2003, netop de udfordringer, der opstår, når flere systemer og organisationer skal samarbejde. I den forbindelse er det væsentligt for os at fremhæve, at vi er bevidste om, at denne problematik kan have konsekvenser for resocialiseringsprocessen af indsatte og tidligere indsatte. Dog vil samarbejdsvanskeligheder ikke være fokus i dette speciale. Vi ønsker at sætte fokus på de resocialiserende muligheder i den virkelige dagligdags relation mellem fængselsbetjente og indsatte. Det betyder samtidig, at det er resocialiseringen, der er omdrejningspunktet og dermed ikke de diagnoser blandt indsatte, der kan problematisere en resocialiserings-

proces. Særligt ADHD er et udforsket område, hvor bl.a. Nichlas P. Bergers afhandling *ADHD som socialt og kulturelt fænomen i Kriminalforsorgen* fra 2015 er nævneværdig. En hvilken som helst diagnose vil være en relevant faktor i en resocialiseringsproces og vil ligeledes have en betydning for kontakten fængselsbetjente og indsatte imellem. Endeligt finder vi det nødvendigt at fremhæve vores fravalg af socialrådgiverne i Kriminalforsorgen som målgruppe i specialet. Når socialt arbejde undersøges, er det ofte med et blik på socialrådgiverne og deres praksis (Johansen, 2013:45), hvorfor vi af samme årsag har valgt at gå i en anden retning. Vi har tidligere argumenteret for, at vi forstår resocialisering som socialt arbejde og vi har beskrevet, at resocialisering er en af hovedopgaverne for fængselsbetjentene. Vi mener derfor, at fængselsbetjente udfører socialt arbejde i dagligdagen. Vi er netop interesserede i, hvad det mere uformelle sociale arbejde har af betydning for de indsatte og deres resocialisering. Samtidig mener vi, at socialt arbejde udført af andre faggrupper, herunder fængselsbetjente, er forholdsvist udforsket og vi håber derfor, at dette speciale kan tilvejebringe yderligere viden herom.

4.2 Målgruppeafgrænsning

Specialets målgruppe består af hhv. fængselsbetjente og tidligere indsatte. Når vi i specialet refererer til vores interviewpersoner som *informanter*, skyldes det den viden, de besidder. Fængselsbetjentene kan berette om deres oplevelser fra deres arbejdsposition og erfaringer fra både tidligere og nuværende arbejdsplads (Kvale & Brinkmann, 2015:138). De tidligere indsatte kan berette om deres individuelle oplevelser og erfaringer med forskellige institutioner i Kriminalforsorgens regi. Gruppen af fængselsbetjente er afgrænset således, at informanterne enten er i gang med uddannelsen til fængselsbetjent eller har færdiggjort den. De har alle erfaring fra et eller flere afsoningssteder herunder arresten, åbne- og lukkede fængsler eller pensioner. Fængselsbetjentene er i alle aldre og har alle selv ytret ønske om at deltage i interviews. Gruppen af tidligere indsatte er afgrænset således, at de alle har afsonet en dom eller dele heraf i enten en arrest, et fængsel eller på en pension. Hertil skal det nævnes, at vi ikke har en tidligere indsat fra et lukket fængsel. Vi har valgt at tage udgangspunkt i tidligere indsatte, idet vi forventer, at de kan sige noget om det resocialiserende arbejde eller effekten heraf, da de alle er løsladte inden for de sidste 6 år. Gruppen er yderligere afgrænset, så vi kun inddrager mænd. Dette skyldes, at kvinderne er en mindre andel af de indsatte og kan have specialiserede tilbud.

4.3 Litteratursøgning

I specialets indledende fase har vi forsøgt at afdække eksisterende viden, omhandlende resocialisering i Kriminalforsorgens institutioner gennem en bred og systematisk litteratursøgning. Dette har vi gjort gennem en søgning i diverse databaser, herunder VIVE, AAU's Vidensbase, AAU's Universitetsbibliotek, Socialstyrelsen samt på relevante websites som bl.a. Kriminalforsorgen og Fængselsforbundet (Bilag 1). Gennem litteratursøgningen har vi både gjort brug af førnævnte databasesøgning og samtidig en kædesøgning, hvor vi identificerer de mest relevante tekster ift. vores genstandsfelt og derefter gennemgår referencelister for således at komme frem til yderligere tekster, som vi fx gør brug af i specialets analyse (Danneris & Monrad, 2018, s. 66). Vi har gennem det fundne materiale opnået substantiel viden, som har givet indblik i de generelle mønstre, der hersker på området og et overblik over hvilke metoder, der bruges, hvor fokusområdet har været ift. studierne samt hvilke resultater den eksisterende viden kommer frem til. Baggrunden for, at vores litteratursøgning primært sker i en dansk kontekst, skyldes, som det fremgår af vores indledning, at Danmark er kåret som et af de bedste lande i verden ift. resocialisering (Westfall, 2017). Vi har derfor fremsøgt litteratur og forskning fra danske kilder for at få indsigt i Kriminalforsorgens institutioners måde at arbejde resocialiserende og for at indhente erfaringer fra tidligere undersøgelser af Kriminalforsorgen. Vi har desuden søgt litteratur i en nordisk kontekst, da velfærdsstrukturer i de andre nordiske lande i høj grad minder om den danske. Ud fra denne søgning har vi udvalgt de studier, som vi finder mest relevante ift. specialet og som derfor indgår løbende og primært fremgår i indledning, problemfelt samt analyse (Danneris & Monrad, 2018, s. 61-63). På trods heraf vil vores teoretiske valg afspejle en mere international tilgang, idet en del forskning i fængselslivet udspringer fra amerikanske studier (Minke, 2012:21-25). Overførbareheden af disse teorier og vores grund til at benytte dem vil uddybes yderligere, når vi argumenterer for vores teoretiske referenceramme. Afslutningsvist vil vi fremhæve, at COVID-19 krisen har betydet, at bibliotekerne i Danmark har været lukket i størstedelen af den periode, hvor vi har udarbejdet nærværende speciale, hvorfor en del af teorierne vil blive gengivet efter sekundære referencer.

5. Metodologi

I dette afsnit vil vi tydeliggøre vores overvejelser omkring valg af metode, indsamling og bearbejdning af vores empiri samt etiske overvejelser og kvalitetsbedømmelse. Valget af metode hænger sammen med vores videnskabsteoretiske udgangspunkt samt hvilke aspekter, vi mener er grund-

læggende for at kunne karakterisere forskningsgenstanden. Vi arbejder primært med de to metodologier: metodologisk individualisme og metodologisk relationisme. Den metodologiske individualisme kommer i spil, da vi primært har fokus på den enkelte aktørs erfaringer, handlinger og holdninger, som vi vil få indsigt igennem interviewene med informanterne. Vi vil samle disse dele og gøre det til en større helhed igennem vores analyse. Modsat heraf har vi også benyttet os af metodologisk relationisme, som ikke sætter fokus på de enkelte dele, men derimod relationerne mellem de forskellige elementer, fx positioneringen mellem indsatte og fængselsbetjente og hvilke handlemønstre, der udvikles og opretholdes mellem forskellige aktører. Selv om de to metodologier umiddelbart står i modsætning, kan de i praksis supplere hinanden og dermed belyse flere sider af samme sag (Olesen & Monrad, 2018:12-15).

5.1 Videnskabsteori

I følgende afsnit vil vi præsentere den hermeneutiske videnskabsteoretiske retning, der vil fungere som specialets videnskabsteoretiske ståsted, idet vi ønsker at forstå fængselsbetjentenes betydning for resocialisering ved at fortolke vores empiriske data fra interviews med hhv. fængselsbetjente og tidligere indsatte (Juul, 2012:107). Hermeneutikkens ontologi, dvs. antagelser om det værende, bygger på, at den sociale verden grundlæggende er forskellig fra naturen og på den måde bryder hermeneutikken med de positivistiske værdier, da alt er op til den enkelte og der ikke umiddelbart findes en endegyldig sandhed (Ibid.:109). Epistemologien, dvs. vores måde at opnå erkendelse om det værende, er i hermeneutikken baseret på, at fortolkning altid er individuel og åben for diskussion (Ibid.:110). I hermeneutikken forsøger man desuden at veksle mellem dele og helhed for at skabe en forståelse af det fænomen, man undersøger, hvilket også kaldes den hermeneutiske spiral, som tydeliggøres i afsnittet nedenfor. Vi arbejder hovedsageligt ud fra den filosofiske hermeneutik, der grundlæggende fokuserer på menneskets *væren i verden* og på et fordomsbegreb, der konkretiserer, at vores forforståelser altid skal anvendes og have mulighed for at ændre sig. Det betyder desuden, at vi selv vil indgå i den hermeneutiske spiral og blive en del af den, idet vekselvirkningen mellem dele og helhed kommer til at fungere som en veksling mellem den, der undersøger og fænomenet, der undersøges. Således vil vi efterstræbe en horisontsammensmeltning via den viden, der opstår i samspillet mellem vores forforståelser og vores informanternes erfaringsverdener (Juul & Pedersen, 2012:404). Hertil vil den historiske og kulturelle kontekst, som både fænomenet og vi, som specialegruppe, befinder os i, have en indvirkning på, hvad man er i stand til at undersøge og

besvare (Ibid.:121-122). Vi vil desuden fremhæve, at specialet også vil indeholde elementer af interaktionisme, hvor man tillægger sin egen fortolkning af den andens handlinger en værdi og sætter på den måde sig selv i spil, hvilket er i god overensstemmelse med den hermeneutiske tilgang (Järvinen, 2017:31). Den interaktionistiske retning kan desuden bidrage med en forståelse af samfundet som menneskeskabt, hvor det er mennesker, der definerer, hvad der skal gælde som værende virkeligt, fx ved rolletilskrivelser og institutionaliseringer (Hutcinson & Oltedal, 2006:105). På den måde er hermeneutikken og interaktionismen komplementære, idet de kan belyse forskellige aspekter af det undersøgte felt. Fælles for begge er dog, at vores egen livsverden og forståelseshorisont bliver central for, hvordan vi forstår informanternes udsagn og således placerer dem i en større kontekst. I forlængelse heraf har vi valgt at tage udgangspunkt i en hermeneutisk metodisk tilgang, herunder de fire metodiske principper, som er formuleret af Hanne Fredslund: 1) At bevidstgøre sin egen forforståelse, 2) At man som forsker skal være i stand til at sætte sin egen forståelseshorisont i bevægelse, 3) At sætte sig selv i den andens sted og 4) At bevidstgøre sig spørgsmålets struktur for derigennem at kunne påvirke dets horisont (Fredslund, 2013:84-93). Vi vil løbende igennem projektet tydeliggøre, hvordan de fire principper kommer i brug og hvilken betydning de har for måden, vi arbejder på.

5.1.1 Vores forforståelser

I tråd med Fredslunds første metodiske princip, er det nødvendigt, at vi bevidstliggøres om egne forforståelser, hvilket er årsagen til, at vores mest fremtrædende forforståelser er fremhævet ovenfor. Forforståelserne opstiller grænserne for forståelseshorisonten, men kan og vil blive justeret i takt med arbejdet med de forforståelser, som vores informanter vil bringe ind i specialeprocessen (Ibid.:84-85). Vores forforståelser har hovedsageligt rod i vores faglige baggrund som socialrådgivere, vores personlige- og praktiske erfaringer samt vores teoretiske perspektiver, der primært favner sociologiske og samfundsvidenskabelige forforståelser fra Kandidatuddannelsen i Socialt arbejde. Således spiller vores forforståelser allerede ind i den valgte problemstilling og den problemformulering, som specialet tager afsæt i. Endvidere vil forforståelserne fremgå i både valg af metodiske tilgange og analysestrategiske overvejelser (Ibid.:83- 84). Forud for specialets udarbejdelse opstod interessen for feltet, idet to af gruppens medlemmer, ifm. valgfag ved Kriminologi studiet, var på studiebesøg i Aalborg Arrest. Her blev det problematiseret, at Kriminalforsorgens personale følte sig pressede pga. manglende ressourcer og færre kolleger. Det betød, at de indsatte var låst inde i

deres celler i op mod 23 timer i døgnet og at det resocialiserende arbejde således ikke blev prioriteret. I forbindelse hermed opstod vores oprindelige forforståelse om manglende resocialisering i Kriminalforsorgens arrester. I gruppen havde vi efterfølgende flere diskussioner om, hvordan frihedsberøvelse kunne give anledning til at arbejde resocialiserende med de indsatte i den periode, hvor de netop befandt sig i Kriminalforsorgens institutioner. Dette leder os således hen til specialets fokus og vi igangsætter en bred litteratursøgning for at læse os ind på emnet og forstå problemstillingens omfang samt hvilke tendenser, der allerede er fremvist eller undersøgt. Det betyder endvidere, at vores viden om emnet forøges og vores forforståelser udvikler sig yderligere, hvorfor specialets fokus afgrænses iht. ovenstående afsnit herom. Vi forestiller os, at resocialiseringen prioriteres mere i nogle institutioner end i andre, hvorfor vi søger bredt efter informanter og således muligheden for at belyse hhv. forskelle, styrker og svagheder. Umiddelbart styrkes denne forforståelse, da flere af de arrester, vi har kontaktet i vores søgen efter informanter, forklarer, at de ikke kan være behjælpelige, da det først er ifm. de indsatte afsoning, at det resocialiserende arbejde iværksættes. De henviser primært til pensioner og åbne fængsler, da: *“Det er her resocialiseringen virkelig tager fart”* (Bilag 2). Vi beslutter dog fortsat at opsøge informanter fra de fire overordnede institutioner, arresten, åbne- og lukkede fængsler samt pensioner, så vi kan få et samlet billede af arbejdet med resocialisering generelt. Det lykkedes os at skaffe informanter fra alle typer af institutioner og ifm. flere interviewbesøg bliver vi tilbudt rundvisninger. Dette medfører således flere uformelle samtaler, der kan karakteriseres som hverdagsamtaler, hvor fængselsbetjentene fortæller om de forskellige institutioner (Czarniawska, 2015:281-282). Det generelle billede, der tegner sig, på tværs af institutionerne, viser, at fængselsbetjentene ikke mener at have hverken tid eller ressourcer nok til at udføre den resocialiserende del af deres arbejde. Mange spøger med, at resocialiseringen ikke eksisterer mere og andre forklarer, at de alligevel ikke kan arbejde resocialiserende, hvis de indsatte ikke selv ønsker det. Endnu engang udvikles vores forforståelser om manglende resocialisering til at være gældende i Kriminalforsorgens institutioner generelt. Efter de afholdte interviews med både fængselsbetjente og indsatte samt efterfølgende nærlæsning af transskriptionerne ser vi tendenser, der igen medvirker til en nuancering af de tidligere fremhævede forforståelser. Det er en gennemgående tilbøjelighed, at der er mange udefrakommende faktorer, der spiller ind i en resocialiseringsproces. Herudover fremhæver begge målgrupper også, at indsatte ofte bliver mere kriminelle af at være i fængsel, fordi de primært omgås andre kriminelle og hertil fortæller flere informanter om en

til tre fængselsbetjente til op imod 85 indsatte. Vores forforståelser er således justeret gentagne gange gennem specialets udarbejdelse og vi forventer, at de fortsat udvikles løbende gennem analyse, diskussion og perspektivering. Vi kan dermed bekende os til hermeneutikken og den hermeneutiske cirkel, idet vi indgår i en løbende erkendelsesproces uden en umiddelbar afslutning. Som tidligere beskrevet har vi altså gennemgået en vekselvirkning mellem egne forforståelser og vores informanternes erfaringsverdener (Juul & Pedersen, 2012:404).

5.2 Kvalitativ metode

I dette speciale anvender vi primært den kvalitative metode i form af individuelle- og fokusgruppeinterviews. Dog indgår kvantitativ data i både indledningen og problemfeltet for at tydeliggøre omfanget af den valgte problemstilling. Den kvantitative metode kan netop give viden om hyppighed, statistiske gennemsnit eller procentfordelinger, hvorimod vi i specialet ønsker at afdække mere abstrakte begreber som resocialisering samt betydningen heraf. Vi har derfor valgt den kvalitative metode for at opnå viden om, hvordan det undersøgte fremstår, opleves eller udvikles og vores formål med dette er at kunne fortolke på de menneskelige erfaringer, som vi møder i interviewsituationerne. Vi vil således forsøge at forstå livet indefra i de af Kriminalforsorgens institutioner, som vores informanter kender til og vi forventer, at den kvalitative metode vil bringe både flere nuancer og detaljer med sig i de besvarelser, der fremkommer (Brinkmann & Tanggaard, 2015:13-16). Den kvalitative metode kan dog også problematiseres på flere områder, eksempelvis kan den anvendes på så mange måder, at flere efterspørger en form for standardisering af metoden (Ibid.:19). Derfor er der lavet flere manualer på området, men konsekvensen heraf kan være, at undersøgelsernes outcome bliver forudsigeligt og metodens åbenhed mindskes. Vi har derfor valgt at forholde os kreativt til de kvalitative værktøjer, som vi bruger, herunder interviews, kodning og analysestrategi samt nedenfor beskrive, hvordan vi bruger den kvalitative metode og hvilke overvejelser, vi har gjort os i den forbindelse (Ibid.:19). De kvalitative metoder indbefatter også etnografiske observationsstudier, som ofte er anvendt i kriminologien. Vi har som udgangspunkt fravalgt observationer grundet vores hermeneutiske ståsted, hvor det i højere grad er fokus på det talte sprog og informantens oplevelse af det erfarede, frem for vores oplevelse af samspillet i en given situation. Dog kunne observationsstudier have bidraget med muligheden for at stille spørgsmål til en observeret praksis eller specifikke situationer, hvis vi forud for de afholdte interviews havde observeret noget særligt og havde mere indsigt i vilkårene for både de indsatte og fængselsbetjentene (Ibid.:86).

5.3 Adgang til feltet og informantudvælgelse

I startfasen var vores ønske at komme i kontakt med én af Kriminalforsorgens institutioner, således at vi kunne undersøge det resocialiserende arbejde mellem fængselsbetjente og indsatte i ét fængsel. Vores ideal ift. informantudvælgelse var således at opnå en forholdsvis fri adgang til én institution, så vi kunne gå i dybden med både indsatte og fængselsbetjente på ét sted. Vi må dog konstatere, at Kriminalforsorgen er et lukket system, hvorfor vi gik den formelle vej og kontaktede Direktoratet for Kriminalforsorgen, som der henvises til på deres website, når det drejer sig om specialer (Qvotrup Jensen, 2018:180-185). Efterfølgende svarede Direktoratet, at de ikke kunne være behjælpelige og ikke kunne pålægge en institution at deltage grundet færre og manglende ressourcer generelt i Kriminalforsorgen. Dog fik vi tilladelse til at opsøge institutionerne selvstændigt og derigennem forsøge at finde informanter. Vi ændrede derfor strategi og sigtede bredt i vores søgen efter fængselsbetjente, indsatte og tidligere indsatte, i håb om at finde en eller flere samarbejdsvillige institutioner i Kriminalforsorgen eller andre relevante informanter. Vi kontaktede samtlige af Kriminalforsorgens institutioner i Jylland og på Fyn pr. mail, skrev til relevante organisationer og lavede Facebook-opslag, hvor vi søgte den ønskede målgruppe. Resultatet heraf blev, at vi fik flere tilbagemeldinger fra institutionerne om, at de af ressourcemæssige årsager ikke kunne deltage eller at resocialisering primært foregik i andre institutioner, mens endnu andre aldrig vendte tilbage. Alligevel fandt vi én enkelt pension, der ønskede at deltage med det, de kunne. De relevante organisationer, som fx Cafe-Exit for tidligere indsatte, besvarede aldrig vores henvendelser. Til gengæld gav de forskellige Facebook-opslag mere gevinst og førte os til både tidligere indsatte og fængselsbetjente i hhv. arresten, åbne- og lukkede fængsler. Dette ledte os videre til brugen af *Snowball sampling* ift. begge målgrupper, hvilket betyder, at vi spurgte vores informanter, om de kunne anbefale andre tidligere indsatte eller fængselsbetjente og dermed fik vi øget det samlede antal af informanter (Wright, Decker, Redfern & Smith, 1992:150). Endeligt tog vi også kontakt til potentielle informanter direkte eller gennem kollegaer/andre bekendte. Således kom vi frem til de i alt 15 informanter, der indgår i specialet. Ovenstående beskrivelse af vores adgang til feltet betyder, at vores informantudvælgelse ikke har været så kritisk, som vi havde håbet på i startfasen. Eksempelvis har vi både interviewet en person, der har afsonet med fodlænke samt en socialrådgiver ansat i en arrest ifm. fokusgruppeinterviews.

5.3.1 Eliteinterviews

Både fængselsbetjentene og de tidligere indsatte kan ud forstås som eksperter, hvilket leder os videre til betegnelsen eliteinterviews (Kvale & Brinkmann, 2015:138). Fængselsbetjentene besidder en viden som værende fageksperter på feltet, hvorfor det forventes, at de har professionelle erfaringer med det resocialiserende arbejde i daglig kontekst. De tidligere indsatte besidder en viden om, hvordan de har oplevet det resocialiserende arbejde i deres individuelle tilfælde og repræsenterer dermed tilværelsen som indsat i Kriminalforsorgens institutioner. På baggrund heraf betegner vi vores interviews som *Eliteinterviews*, da vores informanter er udvalgt qua ovenstående kriterier og således kan betegnes som eksperter på hver deres perspektiv. Eliteinterviews skaber en risiko for et asymmetrisk forhold, idet informanterne kan anses som eksperter og dermed ved mere om, hvad vi ønsker at undersøge. Således er den viden, som vi har tilegnet os gennem tidligere litteratursøgning væsentligt, idet den muliggør, at vi som interviewere bedre kan holde fokus og afgrænse interviewet til problemfeltet, hvis samtalen kommer ud af kontekst eller informanten ønsker at fremme et vist synspunkt. Desuden er det muligt at udfordre informanterne gennem spørgsmålene, hvis informantens udsagn ikke stemmer overens med, hvad tidligere informanter har udtalt. Disse *provokationer* kan danne grundlag for ny viden for os (Ibid.:201-202).

5.4 Semistrukturerede interviews og interviewguide

Overordnet har vi valgt at bruge det semistrukturerede interview i empiriindsamlingen, for at skabe en åbenhed ift. nye emner og tematikker samtidig med, at en vis struktur vedligeholdes. Den der interviewer får dermed mulighed for at forfølge en besvarelse ift. en nærmere uddybning. Ved brug af semistrukturerede interviews vil det desuden være en fordel at: *"(...) gøre sig klart, hvad man ønsker at vide noget om, før man overvejer, hvordan man bedst muligt opnår den ønskede viden"* (Tanggaard & Brinkmann, 2015:37). Her kommer Fredslunds fjerde metodiske princip i spil, som foreskriver, at det er nødvendigt at bevidstgøre sig spørgsmålets struktur for derigennem at kunne påvirke dets horisont. Det betyder, at vi i forberedelsen af vores empiriindsamling via udarbejdelsen af en interviewguide, har overvejet, hvilke spørgsmål der stilles og hvordan der spørges, da dette er udslagsgivende for den viden, vi får adgang til (Fredslund, 2013:92-93). Vi har således været nødt til at gå i dialog med vores informanter for at kunne erfare og opnå adgang til deres forståelseshorisont. Ifm. vores valg af den semistrukturerede interviewform har vi fremstillet en interviewguide til hver målgruppe (Bilag 3). Denne er ikke udarbejdet som et manuskript, der skal følges stringent,

men nærmere som en vejledning, således interviewet ikke kommer ud af kurs ift. de ønskede besvarelser (Tanggaard & Brinkmann, 2015:38-41). Selve interviewspørgsmålene er en slags omformulering af den overordnede problemformulering til mere livsverdensnære spørgsmål, hvilket har til hensigt at mindske risikoen for misforståelser. I vores interviewguide har vi fokus på at skabe rammerne om interviewsituationen og dialogen gennem overordnede temaer, åbne spørgsmål og endvidere bestræbe os på at indgå i de forskellige interviews med et åbent sind eller med *bevidst naivitet* (Kvale og Brinkmann, 2015:51-52). Formålet med dette er at skabe mulighed for, at informanterne kan udtrykke sig med egne ord samt at vi i videst muligt omfang kan bevare en neutralitet gennem udførelsen af interviewet (Tanggaard & Brinkmann, 2015:37-38).

5.4.1 Fokusgruppeinterviews

Oprindeligt var tanken udelukkende at foretage individuelle interviews, dog fik vi mulighed for at foretage tre fokusgruppeinterview, hvilket vi gjorde brug af. Eksempelvis fik vi, via *Snowball sampling*, kontakt til to tidligere indsatte via en person, der har afsonet med fodlænke (Wright et al., 1992, 150). Vi valgte derfor at afholde et fokusgruppeinterview med dem alle tre, så vi fik de to mest relevante informanter i tale, men også respekterede vores *gatekeepers* lyst til at deltage. Fokusgruppeinterviewet gjorde det tilgængeligt for vores informanter at deltage samtidig med at det skabte en vis tryghed at deltage flere. Vi har desuden afholdt et fokusgruppeinterview med en fængselsbetjent og en socialrådgiver ansat på samme institution, fordi vores *gatekeeper*, der ikke selv deltog i interviewet, tilbød os interviewet under forudsætning af, at begge skulle deltage. Vores overvejelser omkring fokusgruppeinterviewene generelt er således forbundet med tilgængeligheden. Samtidig er det en fordel, at der i interviewsituationen kan opstå en interaktion mellem deltagerne, således at deltagerne åbner op, giver deres meninger til kende samt fremhæver flere synspunkter om samme emne. Den fælles diskussion kan give grobund for nye inputs og informanterne kan desuden understøtte hinandens udsagn, hvilket kan lede til en mulighed for at drøfte mere følsomme holdninger (Kvale & Brinkmann, 2015:205-206). Samtidig kan de forskellige erfaringer give et fuldendt billede af en kompleks situation i en specifik kontekst ved fx Kriminalforsorgens institutioner. Ulemperne ved fokusgruppeinterviews kan være, at nogle informanter formentlig siger mindre end andre og måske vil den enkelte informant holde tilbage, hvis de med-interviewede, fx en kammerat eller kollega, sidder ved siden af og ikke deler samme holdning (Halkier, 2015:137-141).

5.4.2 Rammerne for afholdelse af interviews

Forud for vores interviews har vi opsat en række rammer, der har til hensigt at skabe ensartethed og overskuelighed for både informanter og os selv. Dette indebærer fx en tidsramme på 60 minutter per interview. Vi havde forberedt os på at runde interviewet af før tid, hvis informanterne eksempelvis begyndte at virke urolige, kortfattede eller utålmodige, hvilket dog ikke blev aktuelt. Dog tillod vi informanterne at tale frit og dertil overskride den afsatte tid, hvilket både for de tidligere indsatte og fængselsbetjente viste sig at være relevant, da flere interviews overskred de 60 minutter (Kvale & Brinkmann, 2015:140-144). En vurdering af lokation indgik også i forberedelserne. Fængselsbetjentene tog gerne selv initiativ til, at interviewet kunne afholdes på enten deres arbejdsplads eller i private hjem. På deres arbejdspladser oplevede vi at blive afbrudt af fx ringende telefoner eller et TV, der kørte i baggrunden. Fordelene var dog, at vi i den forbindelse blev vist rundt på flere institutioner og har afholdt et enkelt interview på vagtkontoret kl. 23, mens vores informant havde nattevagt. Dette betød, at vi også så de fysiske rammer, som vores informanter taler ud fra, hvilket har givet os en større forståelse for både de indsattes og fængselsbetjentenes vilkår. I de private hjem oplevede vi en større ro samt en mere fri tilgang til kritiske aspekter af informanternes arbejdsplads. Dog opstod der også forstyrrelser her ift. både en gøende hund og besøg af en elektriker. De nævnte forstyrrende elementer kan have haft en betydning for den indsamlede empiri ift. afbrudte sætninger eller erindringer, der ikke bliver fortalt færdigt, hvilket ikke var muligt at tage højde for på forhånd (Ibid.:146). Omvendt forventede de tidligere indsatte, at vi stillede lokaler til rådighed. Vi lagde særligt vægt på, at vi kunne interviewe vores informanter uden folk kunne gå forbi eller sidde ved siden af og lytte aktivt med. Derfor blev vores interviews afholdt på en skole i et mødelokale og på en kro nærliggende vores informanter, således det gjorde deres deltagelse nem og ligetil (Ibid.:144-146). På kroen kendte de tidligere indsatte både personale og gæster, så selvom ingen lyttede aktivt med under interviewet, var der et par afbrydelser, hvor vi enten lige skulle sige hej til en onkel eller blev tilbudt et glas vand. Dette bidrog til en uformel og venskabelig stemning mellem os og informanterne samt medvirkede til fælles grin og en flydende samtale gennem interviewet. Forud for interviewenes afholdelse besluttede vi, at to af specialegruppens medlemmer var primære interviewere på skift. Dette kunne skabe en vis forskellighed i spørgsmålene, hvilket vi forsøgte at imødekomme via interviewguiden. De øvrige medlemmer af specialegruppen fungerede som sekundære interviewere, dvs. at de kunne supplere med spørgsmål løbende. Denne fordeling fungerede

godt, idet vi, som interviewere, vidste, hvor vi var henne i interviewet og dermed undgik at tale i munden på hinanden eller stille de samme spørgsmål. Således havde alle mulighed for at bidrage til interviewet og sikre at vigtige besvarelser blev yderligere uddybet. Ved flere interviews repræsenterede to af gruppens tre medlemmer hele specialegruppen både for at skabe fleksibilitet ift. vores informanter og for at modvirke den intimiderende effekt, det kunne have på informanterne, at vi var tre interviewere over for en enkelt informant.

5.5 Kvalitativ empiri

Et interviewstudie vil aldrig kunne gengive nøjagtigt, hvad informanten oplever i deres livsverden, men målet er at komme tættest på et tredjeparts perspektiv. Da vi har en hermeneutisk tilgang i specialet, vil vores hensigt med den kvalitative empiri være at fortolke på de data, som vi indhenter, så vi dermed kan forsøge at besvare vores problemformulering (Tanggaard & Brinkmann, 2015:31). Kvalitative interviews er ofte meningsfulde i arbejdet med en konkret kontekst, hvorfor det særligt er anvendeligt, når vi ønsker at undersøge forskellige omstændigheder i Kriminalforsorgens institutioner. Overordnet set kan kvalitative interviews ofte forbindes med dialogiske situationer, men det er væsentligt at være opmærksom på, hvordan interviewsituationen er konstrueret (Kvale & Brinkmann, 2015:130-131). Det betyder, at intervieweren forventer, at informanten kan påtage sig et reflektivt selv og måske overser, at interviewet er begrænset af de spørgsmål og svar, som interviewguiden lægger op til. Vi skal således være opmærksomme på, at vi ikke naturaliserer data og opfatter den som universel viden, men derimod være klar over, at empirien bør ses som et øjebliksbillede (Ibid.:131-132). Alligevel indeholder vores interviews elementer der er karakteristiske for narrative- og erindringsinterviews. Det narrative element kan ses, når vi anvender de historier eller handlinger, som informanterne fortæller om. Det kan, som tidligere nævnt, omhandle informantens livshistorie, men det kan også fremstå som et mere oralhistorisk interview, der dækker over en fælles historie om fx fængselsbetjente eller indsatte (Ibid.:209-211). Samtidig er vores besvarelser præget af erindringer, idet informanterne, særligt de tidligere indsatte, fortæller og besvarer ud fra erindringer om deres afsoning i Kriminalforsorgens institutioner. Endeligt kan den empiri, der er indsamlet via fokusgruppeinterviews, have særlige tendenser, som vi vælger at se ud fra en realistisk vinkel. Vi anser derfor fokusgruppen som et kreativt værktøj i det hermeneutiske arbejde, hvorfor vi holder os til at analysere på selve indholdet af empirien. Hvis vi havde valgt en socialkonstruktivistisk tilgang i specialet, ville selve interviewet forstås mere som en konstrueret og foranderlig

kontekst og interaktionen mellem informanterne og interviewer samt mellem informanterne internt, ville i sig selv have stor betydning (Halkier, 2015:137-141). Alle vores interviews blev optaget på diktafon og efterfølgende transskriberet. Alle medlemmer i specialegruppen har deltaget i transkriberingsprocessen og vi har dertil aftalt standarderne på forhånd, således vi kunne opnå en vis ensartethed i det færdige resultat. Vi har fravalgt at medtage "Øh", tænkepauser, grin og forstyrrelser, medmindre vi vurderede det, som værende relevant for det sagte (Kvale & Brinkmann, 2015: 239).

5.6 Etiske overvejelser

Det tredje af Fredslunds metodiske principper er forskerens evne til at sætte sig selv i den andens sted. Dette princip kommer i spil, når vi med egne forforståelser sættes i informanternes sted mhp. at forstå deres udgangspunkt. Der er således behov for, at vi kender den situation som informanten befinder sig i, da dette vil hjælpe os med at forstå baggrunden for vedkommendes handlinger og udsagn (Fredslund, 2013:88-89). Vi må altså gøre os nogle etiske overvejelser om, hvordan vi tilgår vores informanter, for at deres erfaringer og forståelser bliver tilvejebragt på den bedst mulige måde. Forskning vil altid indeholde en række potentielle etiske dilemmaer, da disse bliver mere eller mindre offentlige tilgængelige. Dog indeholder det også en række etiske potentialer, da denne type forskning ofte vil gøre det muligt at fremhæve problemstillinger hos marginaliserede eller udsatte grupper og måske endda starte en offentlig debat eller få emnet på den politiske dagsorden (Brinkmann, 2015:463). Samtidig vil der være risiko for, at vi, som specialegruppe, kan møde etiske dilemmaer i selve udarbejdelsen af specialet. Dog er der ikke fastsat et enkelt værdisæt, som vi kan leve op til for at lave god etisk forskning, da disse værdier altid vil være afhængige af den enkelte undersøgelses erkendelsesinteresse (Ibid.:468). Vi vil derfor løbende gennem processen tage stilling til de etiske dilemmaer, der kan opstå i indhentningen og bearbejdningen af vores empiriske data. Alligevel har vi lagt særlig vægt på at indhente mundtligt samtykke til anvendelsen af interviewdata samt at oplyse om, hvad vi har til hensigt at bruge interviewene til. Desuden har vi, i interviewguidens briefing til de indsatte (Bilag 3), gjort opmærksom på, at vi ikke ønsker kendskab til sårbare oplysninger, herunder kriminalitet, som de påtænker at begå eller som de har begået og ikke er blevet sigtet for. Dette er både for at beskytte vores informanter og for ikke selv at stå i et dilemma, hvor vi enten skal beskytte vores informants anonymitet eller følge loven (guilty knowledge) (Polsky, 1967:139-140). Endeligt, finder vi det væsentligt, at informanterne kan genkende sig selv i be-

arbejdningen af empiri, så vi er tro mod den oprindelige mening og ikke overanalyserer eller sætter udsagnet i en kontekst, der kan ændre betydningen (Brinkmann, 2015:476). Det har vi forsøgt at imødekomme ved at tilbyde, at transskriptionen af interviewet kan blive fremsendt til godkendelse, såfremt en informant ønsker det.

5.7 Kvalitetsbedømmelse

I frembringelsen af viden er det væsentligt at overveje kvaliteten af de resultater, der produceres. I udgangspunktet er al viden genstand for diskussion og dette gør sig særligt gældende i den fortolkende videnskab, hvilket tidligere er slået fast. Derfor er det relevant, at fremsætte en række kvalitetskriterier, som kan bruges til at bedømme den viden, der bliver tilvejebragt. Til det vil vi fokusere på følgende fire overordnede aspekter af videnskabelig kvalitet (Monrad & Olesen, 2018:299).

Validiteten omhandler specialets sandhedsværdi, dvs. hvorvidt specialet faktisk undersøger det, det har til formål at undersøge og om resultaterne reelt kan sige noget om specialets problemstilling. Vi har derfor både selv defineret vores forståelse af resocialisering samt bedt vores informanter om at formulere, hvad de forstår herved, således at vi ikke tillægger deres udsagn vores egen forståelse. Vi har desuden stillet uddybende spørgsmål til vores informanter for at sikre, at vi har forstået deres udsagn korrekt. Vi kan ikke udelukke, at der vil være uoverensstemmelse mellem det informanterne fortæller og det der reelt sker i praksis, da vi ikke har foretaget observationsstudier (Ibid.:299-301). *Reliabilitet* viser den præcision, som undersøgelsen er blevet udført med og dermed resultaternes pålidelighed. Dette omfatter, hvorvidt informanterne har forstået spørgsmålene, om konteksten for indsamlingen af data er ensartet samt systematikken af det kodede materiale. Vi har derfor tilpasset spørgsmålene, så de er forståelige for vores informanter og har desuden opfordret vores informanter til at spørge, hvis de ønsker at få uddybet noget yderligere. I kodningen af vores empiri har vi været flere om at inddele informanternes udsagn i tematikker for på den måde at sikre ensartethed. Dog er konteksten differentieret, da interviewene er afholdt hhv. som enkelt- og fokusgruppeinterviews, hvilket kan have en betydning for de svar, der er fremkommet (Ibid.:302).

Objektiviteten dækker over, hvorvidt specialet kan kategoriseres som neutralt, altså om undersøgelsen er foretaget på et forudindtaget grundlag eller der har været ønske om at fremme særlige synspunkter. Høj objektivitet eller bekræftbarhed i specialet handler om, hvorvidt vi formår at vedkende medbragte forforståelser og dermed undgå at påvirke de producerede data. Dette har vi forsøgt at imødekomme ved at fremskrive vores forforståelser og gøre det tydeligt, om disse ud-

springer af personlige erfaringer, teoretisk viden etc. Vi er på forhånd kritiske over for Kriminalforsorgens forudsætninger for resocialisering, hvorfor det er vigtigt, at vi gennem behandlingen af vores data er åbne over for nuanceringer (Ibid.:303-304).

Generaliserbarhed henviser til resultaternes overførbare til en lignende kontekst. Dette omhandler omfanget af relevans og anvendelighed ift. de fremkomne resultater, herunder om specialet kan berette om noget generelt eller kun det undersøgte tilfælde (Ibid.:306-307). Vi kan ikke sikre, at vi, ud fra vores informanternes udsagn, kan konkludere en generel holdning blandt alle fængselsbetjente. Dog kan vi sige noget generelt ift. de erfaringer, der fremkommer på tværs af Kriminalforsorgens forskellige institutioner. Specialets generaliserbarhed kan mindskes, da vores informanter ikke nødvendigvis er repræsentative for den gruppe, de repræsenterer. Derfor kan det antages, at de fængselsbetjente, der har sagt ja til at deltage, har gjort sig tanker om de resocialiserende forhold i Kriminalforsorgen, som de ønsker at dele, ligesom de indsatte, der har ønsket at deltage i interviews, kan være mere ressourcestærke end gennemsnittet af tidligere indsatte. Alligevel kan specialets resultater være relevante for ansatte og beslutningstagere i Kriminalforsorgen, da specialet indeholder en analytisk viden om, hvorvidt Kriminalforsorgen formår at skabe enten fremmende eller hæmmende forudsætninger for resocialiseringen.

6. Analysestrategi

I dette afsnit har vi til hensigt at tydeliggøre, hvilken analysestrategi efterfølgende analyse vil tage udgangspunkt i. Vi har en forventning om, at gennemgangen af vores analysestrategi kan skabe gennemsigthed og medføre en forståelse for, hvordan vi vil *manipulere* med vores empiri, så det kan lede til slutninger og konklusioner (Olesen, 2018:145). Med andre ord kan analysestrategien forstås som en plan for, hvordan vi vil håndtere analysen for at kunne besvare problemformuleringen (Ibid.:146). Dette speciale tager primært afsæt i en abduktiv tilgang, dvs. at vi veksler mellem teori og empiri. Abduktion kan forstås som en kombination af deduktive og induktive tilgange. Dette kan ses i vores speciale, da vi både tager udgangspunkt i teorier om prisonisering, totalinstitutioner og anerkendelse, da vi formulerer forskningsspørgsmålene i vores interviewguide (deduktion), men samtidig finder inspiration til øvrige teorier fx empowerment efter empiriindsamlingen (induktion). Vi anvender den abduktive tilgang for at opnå en dybdegående forståelse af resocialisering vha. anvendte teorier (Olesen & Monrad, 2018:18-20). I specialet har vi ydermere hentet inspiration i den adaptive teori, som i tråd med abduktion gør op med dualismetænkning og metodisk hæmning.

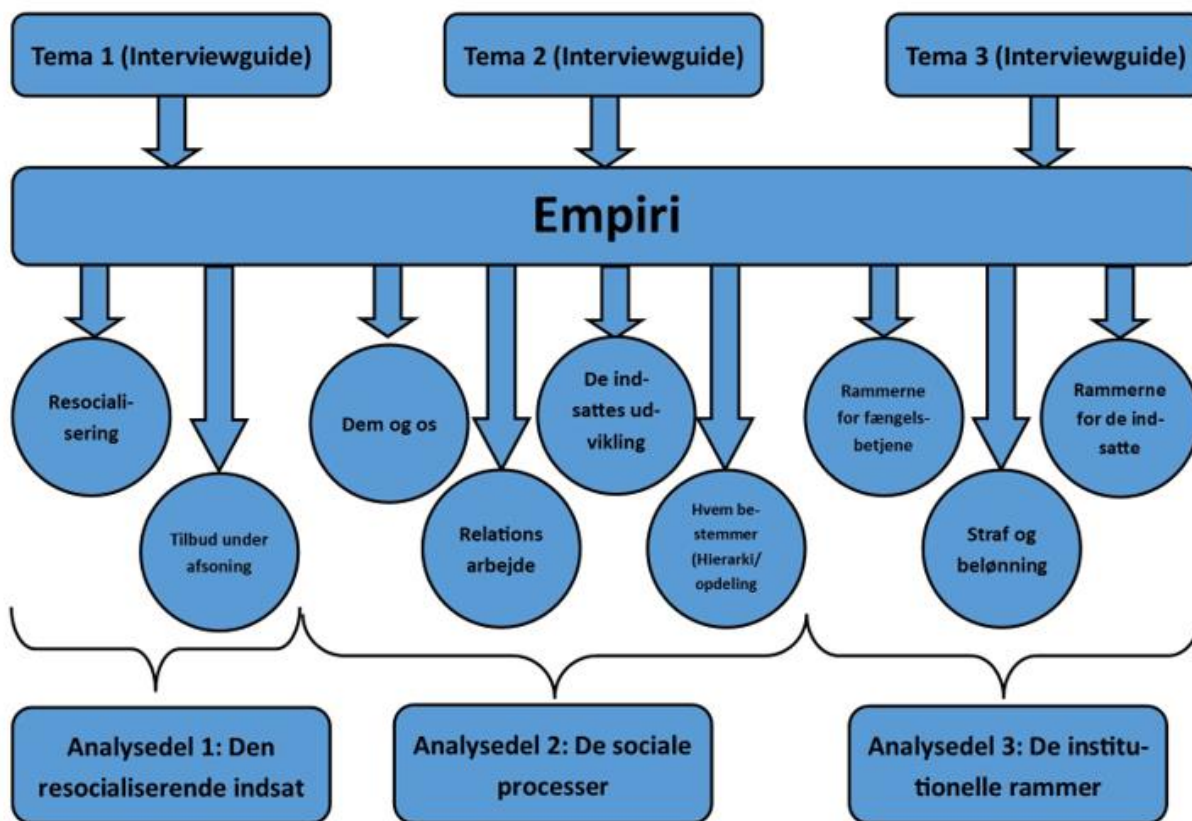

Det vil bl.a. betyde, at specialets analyse både sætter fokus på individualisme ift. vores informanter og deres individuelle erfaringer, men også inddrager strukturtænkning, da alle vores informanter taler ud fra egne erfaringer i en større organisation, Kriminalforsorgen (Hviid Jacobsen, 2007:252-257). Den adaptive teori forsøger at bygge bro mellem forskellige modpoler og tillader samtidig en fri og fleksibel inddragelse af teorier. Hvis vores empiriske data leder til en ny eller anden retning end først antaget, vil vi anvende andre relevante teorier løbende i specialets analyse. Teorien og empirien vil således indgå i en gensidig påvirkning, hvor empirien sættes i forhold til teorierne og teorierne samtidig tilpasses empirien (Ibid.:261-265). Til trods for at vores analysestrategi er præget af vekselvirkninger og åbenhed, vil vi alligevel bekende os til de idealtypiske analysestrategiske tendenser, der vil være mest fremtrædende i vores analyse. Det første vi vil tilslutte os, er *den teorifortolkende strategi*, der har til formål at generere ny empirisk viden med afsæt i teori og begreber (Olesen, 2018:152). Denne tankegang kan sammenlignes med det, der kaldes *orienterende begreber* i den adaptive teori, hvor man også lader sig lede af teoretiske overvejelser (Hviid Jacobsen, 2007:266). I sammenhæng med vores førnævnte hermeneutiske orientering betyder det at vi vil bruge vores udvalgte teori som fortolkende redskab ift. citater og uddrag af empirien. Som det tidligere er diskuteret, vil den interaktionistiske orientering også bidrage til analysen, idet vi også fokuserer på informanternes indbyrdes handlinger, konstruktioner og sociale processer samt opretholdelsen af den sociale orden. Dette hænger sammen med vores ønske om at undersøge en institutionel interaktion (Olesen, 2018:161-162). Endelig kan vi tydeliggøre, at vi primært sigter efter at lave *forstående slutninger* på baggrund af analysen, idet vi gerne vil forstå betydningen af fængselsbetjentenes resocialiserende arbejde med de indsatte. Vi tager udgangspunkt i perspektiver *inde fra* vores informanter i et forsøg på at forstå deres handlinger og konsekvenserne heraf. Dog skal det nævnes, at specialet ligeledes har forklarende elementer, da vi også undersøger de virkninger de hhv. sociale processer og institutionelle rammer kan have for en resocialiseringsproces (Ibid.: 159-161).

6.1 Bearbejdning af empiri

Idet der ikke eksisterer en særlig hermeneutisk formel for bearbejdning og kodning af empiri, har vi valgt at tage afsæt i den tilgang, vi mener, fungerer bedst ift. vores data (Kristiansen, 2017:169). Gennem bearbejdning af den indsamlede empiri har vi således, efter transskriptionen, klassificeret vores data gennem en temacentreret tilgang (Thagaard, 2014:160). Forud for indsamlingen af

empiri har vi i vores interviewguide, udarbejdet forskningsspørgsmål, der kan forstås som baggrundsbegreber, fordi vi har taget udgangspunkt i dels teoretiske begreber og dels vores egne forståelser. Dog vil de tematikker, som fremgår af interviewguiden, ses som overordnede kategorier til de *orienterende begreber* og temaer, som vi efterfølgende selv har udviklet med afsæt i de mest fremtrædende tendenser i vores empiri (Hviid Jacobsen, 2007:266). På denne måde ønsker vi overordnet at fremhæve indholdet i besvarelserne, kode dem herefter og koble den valgte teori til selve temaet (Boolesen, 2017:113). Der er dannet 13 temaer ifm. interviews af fængselsbetjente og 10 temaer ifm. interviews med tidligere indsatte. Vi har under hvert tema beskrevet med stikord, hvad disse temaer indeholder for at sikre ensartethed og systematik i kodningen (Bilag 4). Mange af temaerne går dog på tværs af målgrupperne og de forskellige besvarelser kan derfor indgå komparativt i analysen. Kodningen har dannet grundlag for videre refleksioner og processen har været med til at danne et overblik over de mønstre, som forekommer i vores empiri og som inddrages gennem analysen (Thagaard, 2014:138 & 159). Vi har kodet hvert tema med en farve og markeret elementer i transskriptionen hermed. Herefter har vi oprettet et dokument for hvert tema og kopieret de forskellige citater fra interviewet ind (Bilag 4). Sådan kan vi stadig danne et hurtigt helhedsindtryk over transskriptionen og finde den oprindelige sammenhæng, citatet kommer fra. Således undgår vi også, at tekstens meningsindhold og kohærens går tabt (Thagaard, 2014:158). Afslutningsvist har vi udvalgt de ni tematiseringer og dermed de ni orienterede begreber, der vil være gennemgående i analysen. Vi har herefter inddelt disse temaer i tre overordnede kategorier, som udgør vores tre analysedele. I forlængelse heraf har vi valgt at udarbejde tre underspørgsmål til vores problemformulering, som har til formål at være et styringsredskab for analysedelene. For at skabe sammenhæng, sammenfatte det empiriske materiale og skabe overblik for læseren, har vi konkretiseret vores temaer yderligere ved at give dem overskrifter, som er dækkende for, hvordan de vil blive anvendt i analysen. Rent lavpraktisk bygges vores analyse op omkring de temaer og kategoriseringer, dvs. de *orienterende begreber*, som vi har anvendt til hhv. at opbygge interviewguiden og efterfølgende til kodningen af vores empiri, hvilket illustreres således:

Figur 1: "Egen tilvirkning"

7. Teoretisk referenceramme

I følgende afsnit vil specialets teoretiske referenceramme præsenteres. Dette skal både fungere som en klarlæggelse af de teorier, der primært vil indgå i analysen, men også som en måde, hvorpå vi sætter vores forståelseshorisont i bevægelse. I forlængelse af Fredslunds andet princip af de fire metodiske principper må vi netop være i stand til at sætte forståelseshorisonten i bevægelse ved at tydeliggøre, hvordan vi arbejder med vores forforståelser, herunder hvilke teoretiske og faglige perspektiver, vi inddrager i bearbejdningen af det empiriske data (Fredslund, 2013:85-87).

7.1 Totalinstitution

Teorien om totalinstitutioner vil være gennemgående i analysen, idet vi ønsker at fremhæve den kontekst, som vores empiri er indsamlet i samt undersøge, hvordan de institutionelle rammer påvirker den måde, hvorpå resocialiseringen og de sociale processer i Kriminalforsorgens institutioner udfolder sig. Vi vil således anvende teorien om totalinstitutioner i analysen, dels for at forstå, hvorvidt Kriminalforsorgens institutioner kan betegnes som eller have fællestræk med en totalinstitution

og dels for at undersøge konsekvenserne heraf. Betegnelsen totalinstitution er oprindeligt dannet af sociologen Erving Goffman efter et længere etnografisk deltagerobservationsstudie på et hospital i Washington D.C. Trods den teoretiske referenceramme udspringer fra både en anden verdensdel og en anden type institution, finder vi tankegangen om totalinstitutioner anvendelig og overførbart. Specialets fokus. Det skyldes, at Goffman fremhæver fængslerne som totalinstitutioner samt at selve begrebsapparatet indeholder karakteristiske egenskaber om disse totalinstitutioner generelt (Goffman, 2001:9-12). Vi mener derfor, at der kan drages paralleller, som gør, at teorien også kan være anvendelig i en dansk kontekst. Goffman definerer desuden totalinstitutioner som: "(...) et opholds- og arbejdssted, hvor et større antal ligestillede individer sammen fører en indelukket, formelt administreret tilværelse, afskåret fra samfundet udenfor i en længere periode" (Ibid.:9).

7.2 Anerkendelse

I et niveaukomplementært forhold til totalinstitutionerne tager vi udgangspunkt i Axel Honneths teori om de tre anerkendelsesformer: *kærlighedsanerkendelsen*, *den retlige anerkendelse* og *den sociale værdsættelse*, som er grundlæggende for, at mennesket kan fungere som et socialt vellykket individ (Høilund & Juul, 2005:25). Honneth benytter sig endvidere af forskellige krænkelserformer: *kropslige krænkelser*, *nægtelse af rettigheder* samt *nedværdigelse af livsformer*, der kan udfordre de tre anerkendelsesformer og nedbryde menneskets positive selvforhold (Ibid.:27-29). Både Goffmans totalinstitutioner og Honneths anerkendelse kan ses i et interaktionistisk perspektiv, men hvor totalinstitutioner er på et institutionelt niveau, vil anerkendelse foregå i mødet mellem mennesker og er dermed en social proces. Honneths anerkendelsesteori vil inddrages løbende for at undersøge, hvorvidt hhv. de tre anerkendelsesformer og de tre krænkelserformer opstår i det resocialiserende arbejde mellem fængselsbetjente og indsatte samt hvilken betydning af enten fremmende eller hæmmende karakter, det kan have ift. resocialiseringen. På baggrund af Peter Høilund og Søren Juul (2005) antager vi endvidere, at anerkendelse i institutioner kan være et aspekt i visionen om det gode liv samt at krænkelser kan forstås som disrespect. Samtidig er anerkendelse en normativ teori, der fremfører idealer for det sociale arbejde og dermed resocialisering. Teorien bør derfor også udpege kritisable forhold (krænkelser), som kan hæmme den idealistiske anerkendelse og kan således forstås i et konfliktteoretisk perspektiv (Ibid.:30).

7.3 Empowerment

Empowerment og anerkendelse kan opfattes som aspektkomplementære, da anerkendelse har afsæt i den interaktionistiske tilgang, der fokuserer på samspillet mellem mennesker, mens empowerment udspringer af en konfliktteoretisk tankegang med et fokus på undertrykkende mekanismer samt mobilisering af kræfter (Ejrnæs & Monrad, 2017:79). Omvendt kan teorierne indgå i et dialektisk samspil, fordi anerkendelse også kan fremstå konfliktteoretisk og være en gavnlig forudsætning for at styrke og fremme individets egne ressourcer og dermed indgå i en empowerment-orienteret tilgang. Feedbackmekanismen består i, at anerkendelse igen kan blive relevant, når den enkelte selv skal tage ansvar for eget liv (Ibid.:80). Vi vil tage udgangspunkt i den forståelse af empowerment, som bygger på en neoliberal tilgang og fokuserer på individets evne til at tage ansvar for eget liv (Skytte, 2017:38-40). Tanken bag empowerment udspringer af brasilianske Paolo Freires frigørende pædagogik og dermed fra en kontekst, kultur og samfundsstruktur, som er meget anderledes end den danske (Andersen, Brok & Mathiasen, 2010:17). Dog kan man alligevel argumentere for, at modellen giver mening i en dansk kontekst, hvor de, som gør mest brug af velfærdsstatens ydelser, er i risiko for at blive marginaliseret og klientgjort og dermed miste kontrollen i egen tilværelse. Empowerment retter sig således mod undertrykte grupper og har til hensigt at give dem kontrollen tilbage over eget liv (Ibid.:14-18). Dette er i god overensstemmelse med vores forståelse af resocialisering, hvorfor vi inddrager begrebet i analysen for at undersøge, om empowerment tankegangen indgår i fængselsbetjentenes resocialiserende arbejde med de indsatte.

7.4 Prisonisering

Endeligt inddrager vi teorien om prisonisering, som vi forstår i et både komplementært og dialektisk samspil til de øvrige teorier. Vi finder de teoretiske retninger aspektkomplementære, idet Goffmans teori om totalinstitutioner, Honneths teori om anerkendelse samt Freires teori om empowerment er hhv. interaktionistisk eller konfliktteoretisk funderet, hvorimod teorien om prisonisering kan forstås i et læringsteoretisk perspektiv (Ejrnæs & Monrad, 2017:79). Dog kan forståelserne også kædes sammen i en dialektisk årsagskæde, fordi selve indsættelsen i en totalinstitution er en nødvendighed for prisoniseringseffekten. Der ses således også en feedbackmekanisme, da prisonisering ofte vil føre til en vedvarende kriminel orientering, hvorfor man formentlig igen vil indsættes i totalinstitutionen (Ibid.:80). Vi vil benytte teorien om prisonisering i undersøgelsen af de indsattes mulige udvikling under afsoningen samt hvilken betydning det kan have for fængselsbetjentenes resociali-

serende arbejde. Donald Clemmers værk *The Prison Community* fra 1940 danner udgangspunktet for begrebsapparatet om prisonisering. Endnu en gang er der tale om en teoridannelse, der udspringer fra amerikanske studier og vi har derfor valgt at inddrage Linda Kjær Minkes anvendelse af prisonisering i en dansk kontekst. Minke forstår prisonisering, som "(...) en socialiseringsproces i fængslet, hvor den indsatte under fængselsopholdet i varierende grad tilslutter sig oppositionelle normer i retning mod de ansatte og det officielle fængselssystem, de forvalter og repræsenterer" (Minke, 2012:14). Det betyder således, at prisonisering både kan forstås som en proces og en tilstand og samtidig kan graden af prisonisering variere (Ibid.:13-15).

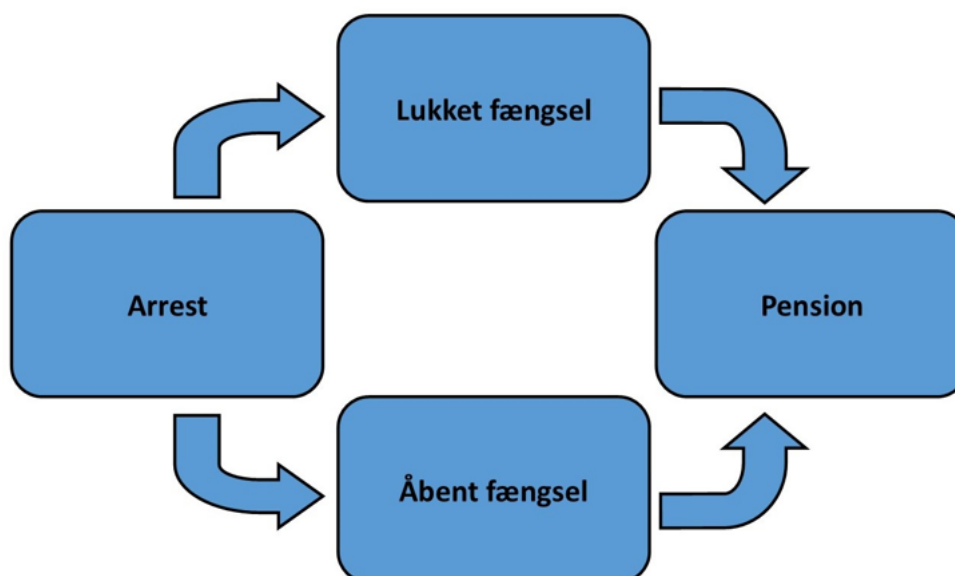
7.5 Teoretiske refleksioner

I udvælgelsen af specialets teoretiske referenceramme har vi været selektive, hvorfor vi nu kort vil udfolde, hvorledes disse valg har haft betydning for vores analytiske fokus. Specialets teoretiske valg er overordnet forankret i sociologiske- og kriminologiske teorier, der befinder sig på et mikroniveau, idet de anvendes til at udfolde det uformelle sociale arbejde mellem fængselsbetjentene og de indsatte. Teorierne om empowerment og især anerkendelse kan anvendes som idealistiske holdepunkter, der kan hjælpe os til at vurdere hvilke faktorer, der er hhv. fremmende eller hæmmende. Et supplement hertil kan være et fokus på de magtstrukturer, som Michel Foucault omtaler i hans værk, *Overvågning og straf*, hvor fængslernes formål er at afrette de indsatte, således at de igen kan blive givende for samfundet (Foucault, 2005:186 & 314-317). Magten består i en panoptikon tankegang, hvor risikoen for overvågning er udslagsgivende for de indsatte såvel som samfundets øvrige borgere (Ibid.:192-193). Specialets fokus befinder sig dog ikke på dette makroniveau, men forholder sig derimod til de magtstrukturer, der dominerer i Kriminalforsorgens institutioner. Særligt de institutionelle rammer, der påvirker både fængselsbetjentene og indsatte forklares ud fra Goffmans totalinstitutioner, hvorfor der kan være risiko for, at det empiriske data vil fremhæves som noget, der kan bekræfte denne teori. I et konkurrerende forhold hertil kan organisationsteoretiske forståelser inddrages, idet de har en anden forklaringskraft. Bureaukrati kan fx forklare, hvordan øget administrativt arbejde ofte karakteriseres som bureaukratisering, mens arbejdsopgaverne bestemmes i et organisatorisk hierarki præget af top-down styring (Bækgaard & Jakobsen, 2014:28-31). Samtidig kan New Public Management forklare, hvorfor effektivitet, resultater og økonomiske incitament prioritères (Lerborg, 2013: 88-92). Disse forklaringsmodeller har vi dog fravalgt, fordi omdrejningspunktet i specialet er at finde de fremmende og hæmmende faktorer og dermed ikke

at forklare, hvorfor de ser ud, som de gør. Specialets teoretiske referenceramme kan således begrænse de analytiske fund, idet teorierne stiller skarpt på særlige elementer og tendenser, hvorfor man kan blive blind for andre.

8. Kontekstuel referenceramme

På baggrund af specialets hermeneutiske tilgang finder vi det væsentligt at klarlægge den kontekst, som følgende analyse tager afsæt i, herunder hvordan Kriminalforsorgens institutioner både differentierer sig fra hinanden og kan sammenholdes med Goffmans totalinstitutioner. Kriminalforsorgen er underlagt Justitsministeriet og består af Direktoratet for Kriminalforsorgen, som er inddelt i fire geografiske områder, hvori en række institutioner er underlagt, herunder arrester, fængsler og pensioner (Kriminalforsorgen, u.å.a). Kriminalforsorgens opgave er at udføre de straffe, som idømmes af domstolen samt afgøre, hvorvidt den dømte skal afsone sin straf i et lukket- eller åbent fængsel på baggrund af kriminalitetens art og afsoningslængden. En afsoning kan starte i arresten, hvis en person er mistænkt for en lovovertrædelse, der kan give en fængselsstraf på mere end halvandet år eller for mistænkte, der vil besværliggøre efterforskningen før domsafsigelsen (Kriminalforsorgen, u.å.b). Efter domsafsigelse bliver den dømte overflyttet til et åbent eller lukket fængsel, indtil der er mulighed for prøveløsladelse. Ved lange afsoninger eller hvor det findes hensigtsmæssigt, kan den dømte i sidste del af afsoningen udstationeres til en pension, som er et udslusningstilbud (Kriminalforsorgen, u.å.c). Ovenstående er illustreret i figur 2:

Figur 2: "Egen tilvirkning"

Skal vi sammenholde Kriminalforsorgens institutioner med Goffmans totalinstitutioner, kan vi tage udgangspunkt i fire kendetegn herved. Det første kendetegn tydeliggør selve indsættelsen, hvor de barrierer der almindeligvis adskiller hjem, arbejde og fritid ophæves, idet alle tilværelsens facetter i totalinstitutionerne foregår på samme lokation og under samme myndighed. Det andet kendetegn fremhæver, at dagligdagens gøremål afvikles tæt på en stor gruppe andre mennesker, hvor behandlingen af alle er ens. Hertil kommer det tredje kendetegn, der uddyber, at dagligdagens gøremål skemalægges og styres af ansatte (Goffman, 2001:13). Overordnet set kan vi, i Kriminalforsorgens institutioner, finde eksempler, der kan sidestilles med disse kendetegn. Dog vil vi fremhæve, at Kriminalforsorgens institutioner også differentiere sig fra hinanden, så hvor arresten og de lukkede fængsler ofte begrænser de indsatte i deres bevægelsesfrihed (Kriminalforsorgen, u.å.d), vil åbne fængsler og pensioner muliggøre arbejde eller uddannelse uden for selve institutionen (Kriminalforsorgen, u.å.c). Alligevel indeholder alle institutionerne en tendens til ensliggørelse, idet de indsatte tilknyttes afdelinger, hvor alle i store træk foretager sig det samme (Bilag 13:2). Hensigten med denne opbygning af institutionerne er, ifølge Goffmans fjerde kendetegn ved totalinstitutionerne, at opfylde institutionens officielle formål (Goffman, 2001:13), som ofte vil inddrage både samfundsmæssige og generalpræventive perspektiver (Goffman, 2001:67). Igen kan Kriminalforsorgens formål sidestilles hermed, idet det består i dels: "(...) at bidrage til et samfund med mindre kriminalitet (...)" og dels at gøre: "(...) en målrettet indsats for at resocialisere de dømte (...)" (Kriminalforsorgen, u.å.e). På baggrund heraf mener vi, at Kriminalforsorgens institutioner på flere områder kan sammenlignes med Goffmans totalinstitutioner og de kommende analyseafsnit vil derfor omhandle, hvorledes dette kan forstås som hhv. fremmende eller hæmmende for resocialiseringen.

9. Den resocialiserende indsats

I det resocialiserende arbejde med de indsatte i Kriminalforsorgens institutioner kan fængselsbetjentene anvende konkrete tilgange og indsatser, hvilket vil være fokus i følgende analysedel. Samtidig vil vi inddrage fængselsbetjentenes egen definition af resocialisering, deres funktion i dette henseende samt hvilke tilbud, af resocialiserede karakter, de indsatte kan benytte under afsoning. Indledningsvist vil vi tage afsæt i den del af vores empiriske tematisering, hvor vores informanter bliver direkte adspurgt om *resocialisering* og deres forståelse heraf, derefter vil vi udfolde tematiseringen *tilbud under afsoning*, som omfatter Kriminalforsorgens resocialiserende tilbud til de indsatte.

9.1 Resocialisering i Kriminalforsorgens institutioner

Det er tidligere beskrevet, hvordan resocialisering i Kriminalforsorgen er fremhævet gennem de seneste år. Vi finder det derfor relevant at afklare, hvordan Kriminalforsorgen som institution konkret arbejder med resocialisering. Adspurgt forklarer størstedelen af vores informanter, at resocialisering ikke længere prioriteres i Kriminalforsorgen og fængselsbetjentene beskriver derfor, at opgaven for dem i højere grad bliver at opbevare de indsatte frem for at arbejde med deres adfærd. En fængselsbetjent udtrykker det således: *“Jeg er desværre nødt til (...) at sige, ordet resocialisering, det er jo ved at være et fy-ord (...) i Kriminalforsorgen”* (Bilag 10:16). Desuden viser flere af fængselsbetjentenes besvarelser, at der, fra Kriminalforsorgens side, mangler fælles mål og enighed om, hvordan der skal arbejdes med de indsatte resocialisering (Bilag 6:29; Bilag 8:23). Denne mangel på fælles faglighed fremhæver Billund ligeledes i hendes afhandling, der netop problematiserer, at fængselsbetjente mangler konkrete retningslinjer for, hvordan Kriminalforsorgens overordnede resocialiserende værdier bør udføres i praksis, og at det derfor bliver op til den enkelte fængselsbetjent at definere (Billund, 2016:41). De interviewede fængselsbetjente er alle spurgt om, hvad de forstår ved begrebet resocialisering. Der fremtræder en tydelig og fælles konsensus om, at det overordnet betyder, at den indsatte skal leve en tilværelse uden kriminalitet efter løsladelse (Bilag 6:17; Bilag 9:21). Adspurgt til hvordan dette udføres i praksis, er der dog mere forskellige udmeldinger. En fængselsbetjent i en pension siger således:

“(...) når jeg tænker resocialisering, så tænker jeg dømt for et eller andet og grunden til man er dømt for det, det er fordi man har nogle problematikker i sit liv, sådan er det hvertfald oftest, og resocialisering består (...) i at få løst nogle af de knuder eller problematikker, som har udløst det, man er dømt for” (Bilag 11:16).

En anden fængselsbetjent i et åbent fængsel foreslår derimod, at det handler mere om, hvordan man omgås andre mennesker: *“Altså, man kan godt tale ordentligt, og det er jo også resocialiserende og lære hvordan man kommunikerer, at man behøver ikke at sige ”sgu” og ”helvede” og ”kraftidiot” i hver anden sætning (...)”* (Bilag 6:19), mens det ligeledes kan forstås som en del af den resocialiserende indsats at lære at lave mad og vaske tøj: *“(...) man kan sige at det er en del af en ADL² træning, jamen man skal lære at stå op om morgenen, man skal lære at gå på arbejde, man*

---

² Almindelig Daglig Livsførelse

skal lære at smøre sin madpakke“ (Bilag 6:5). Der er mange forskellige bud på, hvad den resocialiserende indsats kan indebære, hvilket også betyder, at det bliver op til den enkelte fængselsbetjent at definere og udføre resocialiseringen i praksis. I den neoliberale empowerment-orienterede tilgang er der fokus på både motivationen og evnen til at skabe en forandring hos den enkelte, hvilket stemmer overens med det ønske, som fængselsbetjentene har, om at skabe en ændring hos de indsatte. En fængselsbetjent udtaler: *“Grundlæggende så tror jeg, alle folk kan lave en forandring. Og resocialisering er en forandring. Der er nogen, hvor det er sværere (...) Det kræver, at man er villig til at lave den forandring”* (Bilag 14:31). Der kan derfor argumentere for, at det er fængselsbetjentens opgave at fremme disse evner hos individet, indtil vedkommende selv kan tage over (Skytte, 2017:39). Dog udtrykker en anden fængselsbetjent ringe tro på de indsattes evner til faktisk at skabe denne forandring: *“Der er sådan en lille joke, man kører herinde (...) man siger: “Det eneste, der virker på resocialisering, det er alder”. Om så det er døden (...)”* (Bilag 13:21). Man kan derfor stille spørgsmålstegn ved, om fængselsbetjentene formår at fremme de positive ressourcer hos de indsatte, som empowerment-begrebet foreskriver, hvis de ikke kan se, at ressourcerne er til stede hos de indsatte eller ikke tror på, at de indsatte kan udfolde dem. Flere fængselsbetjente beskriver desuden, at de oplever at have begrænset indflydelse på, om de indsatte udvikler sig positivt, og at det i stedet er de indsatte selv, der må finde motivationen frem. Denne holdning fremgår ligeledes blandt de indsatte og en af dem beskriver således: *“Uanset hvilken fængselsbetjent (...) inden for Kriminalforsorgen, så kan de ikke (...) tilfredsstille dit ønske om en god fremtid (...) Det var mit eget ønske at blive bedre til noget, jeg var dårlig til”* (Bilag 5:18). Dette bakker en anden indsat op: *“Jeg vil sige, hvis man gerne vil ud af kriminalitet, så er der rigeligt med muligheder for at komme det”* (Bilag 7:20). På baggrund heraf kan resocialiseringen i et empowerment-orienteret perspektiv blive begrænset, hvis det ikke er Kriminalforsorgens indsatser og dermed fængselsbetjentenes mulighed for at styrke den indsatte, der er væsentlig, men derimod den indsattes egen motivation. Noget som både fængselsbetjente og indsatte mener kan påvirke motivationen, er den indsattes relationer uden for Kriminalforsorgens institutioner. En indsat fortæller: *“Og så blev jeg papfar, det hjalp endnu mere. Jeg har ikke nogen unger selv endnu, men jeg har jo mine kære søskende (...) Det der holder en oppe, det er nok ens forhold”* (Bilag 5:3). Det samme fremhæves af en fængselsbetjent, som siger: *“Altså det har også noget at sige... Er der et bagland derhjemme, som kan støtte op*

omkring (...) man skal løslades" (Bilag 6:9). En anden faktor, som fremhæves, er alderen, hvilket de fleste fængselsbetjente oplever som en fremmede faktor ift. at kunne motivere de indsatte:

"Man ser det også lidt ift. alderen (...) Nogle man har fulgt fra de er 19 og så er de lige pludselig blevet far og kommer ind igen (...) "Er vi snart færdige, nu skal du til ud og være voksen, skal du ud og leve op til dit ansvar som far nu" (...) Der kan man godt begynde at arbejde noget mere med dem (...)" (Bilag 10:6).

Her kan argumenteres for, at trods fængselsbetjentene ikke oplever at udgøre den afgørende faktor, så kan de alligevel arbejde motiverende med den indsatte. Dette stemmer overens med en empowerment-orienteret tilgang, hvor fængselsbetjenten i fællesskab med den indsatte bør forsøge at definere problemet (Andersen et al., 2016:88). En anden fængselsbetjent beskriver således: *"(...) der var der næsten ikke en, jeg ikke snakkede exit med, hver gang jeg fik muligheden (...) hvis jeg kan plante et lille frø i hovedet på ham, så kan det være, at det udvikler sig på et tidspunkt"* (Bilag 13:26). Selve tilbuddet om bande-exit, som citatet refererer til, vil uddybes yderligere i næstkommende afsnit. For nuværende vil vi fremhæve, at dette kan forstås som endnu et eksempel på en empowerment tankegang, hvor fængselsbetjenten forsøger at skabe motivation hos den enkelte ved at tilbyde en anden livsstil uden bandemiljøet og kriminalitet. Dog kan man diskutere, hvorvidt den neoliberale empowerment er et tilstrækkeligt begreb at bruge, når de indsatte under afsoning i høj grad er underlagt de magtstrukturer, som fx Goffman fremhæver i totalinstitutionerne og som påvirker alle aspekter af deres liv (Goffman, 2001:12). I en socialliberal variant af empowerment skal de indsatte inddrages i en reformation af fx Kriminalforsorgens institutioner (Skytte, 2017:38-40). Den enkelte skal således selv have mulighed for at definere sit problem og dermed også selv definere løsningen. Hvis de indsatte derimod ikke mener, at deres livsstil eller fx tilknytning til bandemiljøet er et problem, kan det være vanskeligt for dem at tage ejerskab over ønsket om en forandring. Der vil således være en risiko for, at denne forandring bliver påtvunget af fængselsbetjentene eller Kriminalforsorgen (Andersen et al., 2010:76). I følgende uddrag forklarer en indsat følgende:

"Man kan så også sige, vold er jo ikke rigtig kriminalitet. Det er ulovligt, ja ja... Men jeg ville ikke kalde det kriminalitet (...) I er nødt til at prøve at forstå, at de kredse, man er kommet i, der er alt det unormale, helt normalt. Fordi vi har været der gennem mange år, ikke, det sætter sig bare... Men kan slet ikke se noget forkert eller rigtigt i noget" (Bilag 7:17).

Dette er et tydeligt eksempel på, at det ikke er de indsattes egen definition af, hvorvidt deres adfærd er problematisk, men derimod et generelt og normativt samfundssyn i form af lovgivningen, der udpeger de indsatte som lovovertrædere. I tråd med den konfliktteoretiske tankegang, som empowerment udspringer af, undertrykkes de indsatte således ved at befinde sig i positioner af afmagt (Hutchinson & Olstedal, 2006:187). Dermed bevæger empowerment-forståelsen sig over i den mere samfundskritiske transformative variant, der fokuserer på et solidarisk ansvar ift. at styrke fx indsat-tes muligheder for en kriminalitetsfri tilværelse (Skytte, 2017:38-40). Dog kan der opstå en risiko for, at de indsatte føler sig magtesløse, bliver opgivende og overlader arbejdet med problemerne til fængselsbetjentene, hvis de ikke er enige i, hvad der normativt forstås som rigtigt eller forkert. Omvendt vil fængselsbetjentene i disse situationer kunne opfatte de indsatte som initiativløse (Andersen et al., 2010:90). Derfor kan vi vende tilbage til den mere socialliberale empowerment, hvor de indsatte inddrages i problemløsningen. Et redskab, som fængselsbetjentene kan bruge hertil, er udarbejdelsen af den obligatoriske handleplan i fællesskab med den indsatte. Her får de indsatte mulighed for at komme med deres personlige mål for afsoningen og hvordan de ønsker deres liv skal se ud efterfølgende. De fleste fængselsbetjente giver dog udtryk for, at det ikke er opgaver som at udfylde en handleplan, der rykker noget ift. resocialiseringen, men derimod de uformelle snakke de har med de indsatte. En fængselsbetjent forklarer:

“Det vigtigste (...) er de snakke, jeg synes, man har med dem, hvor man kan prikke til nogle ting. Jeg ved i hvert fald (...) de har hørt meget efter, hvad jeg har sagt, for det går de jo så og siger til de andre nu, så jeg tænker: ”Okay, så er der alligevel noget, der lykkedes”. Så lytter de alligevel efter (...)” (Bilag 10:23).

Fængselsbetjenten forsøger at påvirke de indsatte til at dele opfattelsen af problemet. Empowerment behøver dermed ikke at betyde, at fængselsbetjenten skal være enig i og føje den indsat-tes ønsker. Det omhandler desuden, at de formår at skabe en dialog omkring problemforståelsen og de udfordringer eller hindringer der er, for at den indsatte kan opnå deres selvformulerede mål (Andersen et al., 2010:80). Dette beskrives af en fængselsbetjent i følgende: *“(...) jeg gør meget ud af at være mega møg ærlig. Jeg sidder ikke og siger det, de gerne vil høre og det siger jeg også til dem til at starte med, at jeg taler altså lige ud af posen, men det kan de faktisk godt lide” (Bilag 10:23).* Ud over muligheden for at definere problemet, forsøger fængselsbetjentene således at lægge ansvaret for forandringen over på den indsatte selv, da de oplever, at det er nødvendigt for at styrke

den indsattes kompetencer: “Det forsøger vi også på, at lægge så meget ansvar over på dem som muligt (...) Også for at ruste dem til at komme ud igen” (Bilag 13:11). Det er dog ikke nok at styrke den enkeltes kompetencer, for at der kan være tale om empowerment, der skal samtidig være et aspekt af handlemulighed (Andersen et al., 2010:78). Det betyder, at de indsatte skal have mulighed for at gøre noget andet, end de har gjort hidtil, hvilket Kriminalforsorgens institutioner forsøger at understøtte ved bl.a. at tilbyde behandling eller deltagelse i programvirksomhed³. Formålet hermed er at styrke den indsattes kompetencer og forberede den indsatte på et liv uden kriminalitet, hvilket hænger sammen med både empowerment og resocialisering.

9.2 Resocialiserende tilbud

I Kriminalforsorgen bliver den indsatte pålagt eller tilbudt arbejde, behandling eller uddannelse under sin afsoning mhp. en forberedelse til livet efter løsladelse. Dertil forsøges det så vidt muligt, at vedligeholde den indsattes kontakt til samfundet og sit netværk, således at den indsatte har noget at vende tilbage til efter endt afsoning (Kriminalforsorgen, u.å.d). Desuden vil det på nogle pensioner være muligt for den indsattes børn og samlever at tage ophold under visse vilkår (Kriminalforsorgen, u.å.c). Der er dermed flere tiltag, der har til formål at skabe en hverdag for den indsatte, der er så normativ som muligt. Hensigten er igen at øge den indsattes mulighed for at leve et liv uden kriminalitet efter afsoningen, hvorfor vi vil kategorisere disse tiltag som *resocialiserende tilbud*. En fængselsbetjent i arresten fortæller, at deres tilbud omfatter celledarbejde, misbrugsbehandling og skolegang som selvstudie. I arresten er alle former for aktivering et selvvalgt tilbud, mens der i fængslerne er arbejdspligt (Bilag 9:7). Inddrager vi Goffmans teori om totalinstitutionen, er den arbejdsmæssige autoritet i det omkringliggende samfund begrænset indtil udbetalingen af lønnen, hvorimod betingelserne for arbejde i totalinstitutionerne er mere omfattende. Det medfører, at holdningen til og motivation for at arbejde må være en anden, dels for de indsatte og dels for de fængselsbetjente, der skal facilitere udførelsen af arbejdet (Goffman, 2001:16). De interviewede indsatte fortæller, at deres motivation for arbejde bl.a. opstår, da det får tiden til at gå eller fordi de keder sig. En af de indsatte udtrykker sig således: “Så er der i hvert fald et eller andet at lave (...)” (Bilag 7:24). I den forbindelse problematiserer Goffman, at arbejdsopgaverne i sig selv ofte er ked-sommelige samt lønnen ofte er meget lav. Arbejdsopgaverne i Kriminalforsorgens institutioner,

---

³ Kognitive programmer, der har til formål at give de indsatte nye tilgange ift. adfærd og omgang med andre mennesker (Kriminalforsorgen, u.å.f).

særligt når det gælder celloarbejde, er typisk ensformige og simple. En fængselsbetjent fra en arrest eksemplificerer: *"(...) jeg ved godt i gamle dage, der er det den der med at samle (...) Tøjklemmer (...) det er meget godt beskrivende niveaumæssigt. Det er små samleobjekter (...) Vi har lang tid haft sådan nogle kabelholdere, de sad og samlede ledvist (...)"* (Bilag 9:9). Disse arbejdsopgaver opfattes dog som værende af resocialiserende karakter, da de skal vedligeholde den arbejdende funktion hos den indsatte, der efter afsoning igen skal ud i samfundet (Goffman, 2001:72). Som tidligere nævnt giver både de indsatte og fængselsbetjentene dog udtryk for, at de indsattes egen motivation for at deltage i de tilbud, som Kriminalforsorgen tilbyder eller pålægger dem, spiller en stor rolle for, om det har en resocialiserende effekt. Det resocialiserende element kan derfor udfordres, hvis incitamentet for celloarbejde udelukkende består i, at de indsatte er rygetrængende, hvilket en fængselsbetjent hævder: *"For det er den eneste mulighed, de har for at få penge (...) 90% af dem, og det er lavt sat, er rygetrængende"* (Bilag 9:9). Informanten uddyber: *"Så det er på grundlag af, at de gerne vil have lov til at købe noget smøger og tobak (...)"* (Bilag 9:9). På trods af at intentionen med at fastholde de indsatte i beskæftigelse er at fremme resocialiseringen ved dels at bevare den arbejdsfunktion og dels give dem indhold og normalisere dagligdagen, kan det dog have den modsatte effekt og ligefrem blive hæmmende for resocialiseringen. En indsat beskriver: *"Nej, fordi hvis man lige pludselig siger: "Vil du tjene 1.000 kr. på to minutter", så kan man da godt, når man tjener 12 kr. i timen derinde (...)"* (Bilag 5:4). Den lave løn kan altså medføre, at de indsatte kan blive fristet til at begå ny kriminalitet, mens de afsoner deres dom. Det samme beskriver en anden tidligere indsat: *"Hvis man er vant til at lave penge, jo, så er det svært at omvende sig og man ser folk omkring sig, de stadigvæk laver penge. Det frister"* (Bilag 7:13). Det er altså ikke nødvendigvis økonomisk meningsfuldt for de indsatte at arbejde, hvorfor det kan komme til at virke som endnu en restriktion, der bliver dem pålagt, frem for et tilbud, som skal virke motiverende (Goffman, 2001:16). En fængselsbetjent fortæller følgende om en samtale med nogle indsatte:

"Så siger jeg på et tidspunkt: "Jeg tror, at det værste hernede det er, at I ikke går på arbejde hver dag" og de stejler fuldstændig. "Ved du, hvad jeg får ud af at gå på arbejde? Jeg får ikke noget ud af at gå på arbejde – det kan godt være, at du får noget ud af det" og en anden, om jeg vidste hvor mange penge, han tjente udenfor?" (Bilag 14:13).

Igen viser udsagnet, at både motivationen og det økonomiske incitament har betydning, hvilket Olesen også fremhæver i hendes afhandling (Olesen, 2013:265-266). Dette kan dog imødekommes i

nogen grad i Kriminalforsorgens åbne fængsler og pensioner, hvor de indsatte også har mulighed for at arbejde uden for institutionerne. Den demoraliserende arbejdsorientering, som Goffman omtaler i totalinstitutionerne, kan således mindskes, da de indsatte får mulighed for at vælge noget, som stemmer overens med deres interesser eller kompetencer. I de åbne fængsler ses desuden en bredere vifte af tilbud. En fængselsbetjent beskriver, at det:

“(...) spænder vidt, hvad vi kan tilbyde af arbejdspladser herude (...) Vi har et kæmpe stort landbrug med noget kødkvæg og vi har skov, hvor der bliver fældet træer (...) Murer, maler, smedeværksted (...) Så de få, der måske har en håndværksmæssig uddannelse, de har mulighed for og holde deres erhverv ved lige” (Bilag 6:5).

Med disse tilbud forsøges det at imødekomme den enkelte indsattes eksisterende kompetencer og ressourcer. I den forbindelse kan vi inddrage Honneth, der taler om anerkendelse i form af social værdsættelse, hvilket er til stede, når individet føler sig set for sine personlige kompetencer (Høilund & Juul, 2005:27). Ovenstående udtalelse viser, at nogle anerkendes i denne form, hvis de har erhvervsmæssige kompetencer eller personlige styrker, som kan bruges i et erhvervsmæssig hen-seende. En tidligere indsat beskriver: *“Så blev jeg lånt ud til maskinstationen, fordi jeg var brølstærk og kunne det hele”* (Bilag 5:2). Han forklarer, hvordan han oplevede sig særligt udvalgt blandt de andre indsatte på baggrund af hans styrke og på den måde følte sig anerkendt for sine personlige karaktertræk, som kan forstås som social værdsættelse. Ifølge Honneth vil dette styrke individets selvværd og dermed være medvirkende til en positiv udvikling hos den indsatte. Dette er i tråd med den empowerment-orienteret tilgang og dermed det resocialiserende arbejde, hvor der netop er fokus på at styrke den indsattes selvbillede og tro på egne kompetencer (Andersen et al., 2016:92). Udover de erhvervsrettede tilbud er der, i Kriminalforsorgens institutioner, også mulighed for terapi eller programvirksomhed. En fængselsbetjent i et lukket fængsel forklarer følgende om tilbuddene: *“(...) sådan noget Anger Management og Boost og Kognitiv og (...) High Five (...) Der er sådan en palette af fem, seks forskellige tilbud eller ting (...) og vi har behandlere tilknyttet alle afdelinger, så du kan få nogle samtaler med dem”* (Bilag 12:10). Dog beskriver samme fængselsbetjent, at disse tilbud, grundet økonomiske prioriteter, er skåret ned til: *“(...) nærmest at være ikke eksisterende”* (Bilag 12:10). Adspurgt fortæller de indsatte, at de ikke har oplevet, at tilbuddene har haft en positiv effekt, faktisk tværtimod: *“Og jeg vil sige, at da jeg var færdig med det kursus og var bestået med guldmedalje (...) Der blev jeg mere aggressiv”* (Bilag 5:19). Der er desuden en anden tidligere indsat,

der problematiserer de mere praktiske forhold omkring tilbuddene: *“(...) du har en dom på tre år for eksempel, inden det første halve år er gået, så har du taget de to kurser, så går der to år, inden du bliver løsladt (...) altså det er spild... Du skal have op til løsladelsen så, så kan det måske være, at det giver noget, bare lidt”* (Bilag 7:22). Det er ikke uden betydning, hvornår i afsoningsforløbet den indsatte arbejder med sine problemer. Hvis vi inddrager Clemmers teori om prisonisering, som udbygges senere, så fremhæver han netop, at de indsatte vil være mere tilbøjelige til at falde ind i de normer og værdier, der hersker i fængslet, jo længere tid deres afsoning er og altså dermed jo længere tid, de befinder sig i institutionerne (Minke, 2012:24). Det kan således være udfordrende, hvis kurserne først tilbydes, når de indsatte har indoptaget fængselskulturen og dermed er prisoniserede. Den tidligere indsatte inddrager efterfølgende den førromtalte motivation for at tage imod tilbud og forklarer: *“Du bliver selvfølgelig tilbudt nogle ting (...) Men de fleste siger bare: “Ja ja”, bare for at komme ud”* (Bilag 7:21). Fængselsbetjente i et lukket fængsel fortæller, at de også ser denne tendens ift. tilbuddet om bande-exit:

“Fængselsbetjent 1: Fordi det er nemmere afsoning (...) Du får nogle bedre vilkår (...) Det kræver rigtig meget af den enkelte, men hvis man kan snyde systemet, jamen så er det da alfa omega.

Fængselsbetjent 2: Det afhænger også meget af klubben og deres kodeks (...) Det eksempel [FB1] snakker om der, det er to, der står til en udvisning, som vil prøve at undgå udvisning ved at gå i bandeexit... Hvor det er, at de får lov af klubben til at gøre det (...)” (Bilag 13:27).

Bande-exit er endnu et af Kriminalforsorgens tilbud, hvor indsatte bandemedlemmer kan få hjælp til både at komme ud af den pågældende bande og samtidig få beskyttelse efterfølgende (Ibid.:27). Det bygger i høj grad på en tanke om resocialisering og en kriminalitetsfri tilværelse, som fængselsbetjente kan forsøge at underbygge. Igen kan den empowerment-orienterede tilgang inddrages, fordi det fortsat er nødvendigt, at den indsatte oplever det at være bandemedlem som problematisk. Sandsynligheden for, at den ønskede effekt om resocialisering i form af bande-exit lykkes, er afhængigt af, at den indsatte reelt ønsker en forandring, således at den indsatte selv er motiveret for at finde løsninger og ikke overlade ansvaret for resocialiseringen til fængselsbetjentene eller Kriminalforsorgen (Andersen et al., 2010:76-77). Det er derfor af væsentlig betydning, når der arbejdes med resocialisering, at de indsatte inddrages i definitionen af egne problemer og ikke tillægges problemforståelser via konkrete tilbud eller af fængselsbetjentene. Særligt når det drejer sig om den misbrugsbehandling, som Kriminalforsorgen tilbyder på tværs af institutionerne, kan denne

problemforståelse være nødvendig for både resocialiseringen og muligheden for en vellykket misbrugsbehandling. Dog oplever fængselsbetjentene, at de indsatte som regel er motiverede for at arbejde med deres misbrug, hvilket eksemplificeres i følgende: *“Jeg har ikke snakket med nogen, der ikke ønsker at komme ud af et misbrug. Der synes det her, det er fedt. Eller i hvert fald har givet et forandringsudsagn (...)”* (Bilag 14:31). Fængselsbetjenten fremhæver, at det faktisk kan være en fordel for resocialiseringen, hvis den indsatte ønsker at arbejde med sit misbrug under afsoningen: *“(...) de var gået i behandling udenfor. Og så kommer de ind her... Jamen, så har vi ikke noget at arbejde med (...) så kan man tilbyde noget efterbehandling, opfølgning (...) men det er lidt ærgerligt, når de egentlig har arbejdet med problematikken, fordi så bliver det opbevaring (...)”* (Bilag 14:34). En anden fængselsbetjent fremhæver ligeledes, at misbrugsbehandlingen indeholder mange fremmede faktorer: *“(...) det er jo ikke kun misbrug. Det er også samtaler og det er NADA⁴ og det er alt muligt (...) alle de her snakke med dem (...)”* (Bilag 10:26). På baggrund heraf er misbrugsbehandlingen således ét af de få tilbud, der entydigt refereres til som fremmede og brugbart for resocialiseringen. Dog udføres misbrugsbehandlingen ikke af fængselsbetjentene, selvom de kan forsøge at motivere og oplyse herom, hvorfor det kun delvist beror på fængselsbetjentenes resocialiserende arbejde. På baggrund heraf vil vi understrege, at den indsattes egen motivation er afgørende for, om de ovenstående tilbud har en resocialiserende effekt. Vi finder det derfor relevant at undersøge, hvordan relationen mellem fængselsbetjentene og de indsatte kan have betydning for det resocialiserende arbejde samt hvorledes de sociale processer, der opstår i Kriminalforsorgens institutioner, kan influere på dette.

10. De sociale processer

De indsatte i Kriminalforsorgens institutioner afsoner ikke blot en dom, men indgår også i en social kontekst, der indeholder en række sociale processer. Vi vil i dette afsnit fremanalysere de sociale processer, der viser sig i vores indsamlede empiri, ved både at fokusere på relationerne mellem fængselsbetjentene og de indsatte samt relationerne de indsatte imellem. Forud for dette finder vi det væsentligt at tydeliggøre, hvordan vi forstår begrebet relation, hvilket primært beror på den måde, hvorpå de indsatte og fængselsbetjentene selv definerer relationen, dvs. deres selvforståelse. Vi forstår samtidig relationen som noget uundgåeligt, der udspiller sig i mødet mellem to

---

⁴ Øreakupunktur

mennesker, hvor både gensidig påvirkning og involvering er et vilkår (Møller, 2014:29). Vores fokus vil således være på de sociale processer, der opstår i mødet mellem fængselsbetjente og indsatte, hvor tematiseringerne om *dem og os kulturen* og dernæst betydningen af det *relationsarbejde*, herunder *kontaktpersonsordning*, er fremtrædende. Efterfølgende vil de sociale processer internt mellem de indsatte omhandle temaet *de indsattes udvikling*, der vil udfoldes under overskriften *forbryderskoler* samt det særlige *interne kodex*, der i kodningen er tematiseret under *Hvem bestemmer (hierarki/opdeling)*.

10.1 Dem og os kulturen

Den mest fremtrædende sociale proces i relationen mellem fængselsbetjente og indsatte er det, som vi vil referere til som *dem og os kulturen*. Samtlige af informanterne i den indsamlede empiri beskriver mere eller mindre direkte, hvordan fængselsbetjentene og de indsatte er opdelt. En fængselsbetjent udtrykker det således: *"(...) der er da helt sikkert en opdelingskultur"* (Bilag 12:17). Dette synliggøres fysisk af den uniform, som fængselsbetjentene bærer i tjeneste: *"Jeg møder på arbejde i min uniform, jamen det sætter en naturlig skel"* (Bilag 6:11). Andre fængselsbetjente formulerer det mere indirekte, når de fx ytrer deres forestillinger om de indsatte: *"(...) Generelt internt blandt fangerne, når de snakker sammen, så snakker de skidt om betjentene. Det er helt sikkert"* (Bilag 9:14). Flere teoretikere fra det kriminologiske felt, herunder Goffman og Clemmer, hævder, at der netop findes en grad af adskillelse mellem fængselsbetjentene og de indsatte i fængsler eller på institutioner. Den sociale proces er altså hverken ukendt eller nyopdaget, men derimod forankret så grundlæggende i relationen, at en af fængselsbetjentene karakteriserer *dem og os kulturen* som et vilkår: *"(...) der vil være (...) dem og os kultur... Jeg tror ikke, at det kan undgås på nogen måde (...)"* (Bilag 14:7). Dette udsagn kan sammenholdes med Goffmans fremhævelse af svælget mellem indsatte og ansatte i totalinstitutionerne. Ifølge Goffman kan *dem og os kulturen* medføre en både fjendtlig og stereotyp opfattelse af den modsatte gruppe, hvor personalet ofte vil anse de indsatte som *"(...) bitre, hemmelighedsfulde og upålidelige (...)"* (Goffman, 2001:14). I vores indsamlede empiri kan bitterheden blandt de indsatte kædes sammen med ærgrelse over at være opdaget eller dømt, hvilket leder til en slags bitterhed mod systemet. En fængselsbetjent opfatter det således: *"(...) når man bliver dømt, så må systemet ikke være helt godt nok (...) fordi så er det noget galt med mig. Det er systemet, der har dømt mig til det her"* (Bilag 14:7). Samtidig hævder en anden fængselsbetjent, hvorledes det mere hemmelighedsfulde hurtigt kan opstå, når der er få fængsels-

betjente til omkring 30 indsatte: "(...) der foregår så meget, vi ikke ser... Uanset hvor meget vi render rundt dernede" (Bilag 6:14). Informanten uddyber, at de indsatte også kan være upålidelige: "Og så er det de indsatte pligt at forsøge på at gøre os usikre (...) det er jo en naturlov, der er herinde" (Bilag 6:11). Med "os" henviser informanten til fængselsbetjentene som gruppe og dermed tydeliggøres det endnu engang, hvordan denne sociale proces kan være en indgroet del i relationen mellem fængselsbetjentene og indsatte. Også de indsatte fremhæver, hvorledes dem og os kulturen er fremtrædende i Kriminalforsorgens institutioner. En af de tidligere indsatte forklarer opdelingen ved at fremhæve, at de har deres egen verden: "(...) du har den virkelige verden her, og du har fangernes verden her. Her [red. fangernes verden] der kan du gøre, hvad du har lyst til, du skal bare sørge for ikke at blive opdaget, for så bliver det virkelighed" (Bilag 5:30). Udtalelsen kan både sige noget om den opdeling, der er omdrejningspunktet i nærværende afsnit, men samtidig fremhæver informanten fangernes verden, som en slags modkultur, hvor de indsatte selv definerer gældende normer og regler, hvilket vi vil gå i dybden med senere i analysen. Ser vi på udtalelsen i lyset af dem og os kulturen, så vidner citatet også om en opdeling, hvor fængselsbetjentene ikke skal opdage fangernes verden. I tråd hermed mener Goffman, at de indsatte forstår fængselsbetjentene, som: "(...) nedladende, overlegne og ondskabsfulde" (Goffman, 2001:14). Et eksempel, der rummer alle disse egenskaber, kommer fra en af de interviewede indsatte, som fortæller om en fængselsbetjent, der blev kaldt "Urin-Kongen" af følgende årsag: "Og så var der også nogle dumme svin, som jeg kaldte dem (...) Urin-kongen (...) Hvis han så ondt på dig, så tog han dig ud om natten og så skulle du sidde i hug, indtil din pind den var ransaget med narkohund og det hele (...) og så skulle du aflevere en urinprøve (...)" (Bilag 5:6). Udsagnet belyser de negative egenskaber, som Goffman mener, at de indsatte tillægger personalet. Informanten kategoriserer i dette tilfælde fængselsbetjentene, dem, som "dumme svin". Udtalelsen demonstrerer også, hvordan en fængselsbetjent agerer som højtstående og i sin fulde ret til at udøve denne visitation om natten. Goffman fremhæver netop, at personalet vil føle sig højtstående og retfærdige, hvorimod de indsatte ofte vil føle sig mindreværdige. Fra vores empiriske data kan følgende uddrag henvise til dels en mindreværdig følelse hos de indsatte og dels et blik på fængselsbetjentene som overlegne:

"Interviewer: Ja okay, har I en oplevelse af, at fængselsbetjente ser ned på jer?"

Tidligere indsat 2: Nogen. Nogen gør.

Interviewer: Altså de føler sig sådan lidt bedre end...?

Tidligere indsat 2: Ja ja. Det har jeg aldrig forstået, fordi det er vores skyld, de har et arbejde” (Bilag 7:7).

Denne tendens fremgår også af fængselsbetjentenes egne udsagn. En fængselsbetjent forklarer i følgende, hvad der kan tænkes om de indsattes fremtidsdrømme ifm. udarbejdelsen af de førnævnte handleplaner: *“(...) vi kan sagtens sidde og sige: “Jamen, hvad kunne du tænke dig?” “Jeg vil gerne på musikkonservatoriet, jeg kunne egentlig også godt tænke mig at være læge”... Ved du hvad, det skriver jeg. Men det er jo fuldstændig urealistisk (...)” (Bilag 8:14).* Denne tilgang til de indsattes ønsker for fremtiden kan både vise den mindreværdige anskuelse og samtidig en mangel på anerkendelse i relationen. Særligt den sociale værdsættelse i Honneths anerkendelsesteori bliver endnu engang indsnævret, hvis fængselsbetjentene ikke tillægger de indsattes fremtidsdrømme eller ligefrem livsstil nogen værdi. Ifølge Honneth har mennesket behov for en individuel anerkendelse og hvis de indsatte således ikke mødes med denne, vil det kunne skade deres handledygtighed (Højlund & Juul, 2005:27). På den måde vil manglen på anerkendelse bevæge sig over i en krænkelserform, hvor både fornærmelse og stigmatisering kan medtænkes. For hvorfor er det urealistisk, at en indsat enten ønsker at komme på musikkonservatoriet eller at blive læge? Det kan formentlig skyldes, at de indsattes individualitet bliver usynlig for fængselsbetjentene, der kategoriserer de indsatte som en gruppe (dem) med bestemte egenskaber. Dermed kan fængselsbetjentene tro, at de ved, hvad der er godt eller, som i dette tilfælde, realistisk for de indsatte (Ibid.:30). En sådan holdning kan, isoleret set, nedbryde den indsatte selv værdsættelse (Heidegren, 2010:39). Lars Uggerhøj, der har skrevet et kapitel i bogen *Det magtfulde møde mellem system og klient*, konkretiserer ligeledes, at menneskelighed i mødet er særligt betydningsfuldt. Ifølge Uggerhøj er det væsentligt, at det sociale arbejde og dermed resocialiseringen findes i mødet mellem aktørerne, som i vores tilfælde handler om fængselsbetjenten (hjælperen) og de indsatte (den hjælpesøgende). Netop i mødet mellem fængselsbetjente og indsatte mener Uggerhøj, at der vil være en asymmetri og det er derfor nødvendigt, at fængselsbetjente arbejder ud fra en række idealer i deres arbejde med de indsatte som fx at møde den indsatte som et ligeværdigt menneske, der skal respekteres (Uggerhøj, 2005:81). Mødes de indsatte ikke som ligeværdige, men derimod som mindreværdige, kan dem og os kulturen øges, idet der kan opstå modstandspotentiale i relationen, hvis de indsatte ikke oplever

at blive taget alvorligt (Højlund & Juul, 2205:33-34). På baggrund af den dem og os kultur, der både fremhæves af vores informanter og også findes i Billunds og Minkes forskning fra forskellige danske fængsler (Billund, 2016:346; Minke, 2012:142), finder vi det relevant at klarlægge, hvorvidt denne sociale proces kan forstås som en enten fremmende eller hæmmende faktor i det resocialiserende sociale arbejde. I bogen *Professionelle relationer* fra 2014 argumenterer Lis Møller for, at denne opdelingskultur kan give en tryghed og en forudsigelighed, idet betegnelsen *os* vidner om, at man tilhører en gruppe fx sine kollegaer eller medindsatte. Omvendt kan det medføre en begrænset åbenhed og tingsliggørelse over for den gruppe, der kategoriseres som *dem*. Relationerne mellem fængselsbetjentene og de indsatte kan altså lide under dem og os kulturen, der ifølge Møller vil reducere troen på det medmenneskelige hos *dem* og dermed kan lede til en gensidig overgeneralisering og dehumanisering grupperne imellem (Møller, 2014:262). Disse konsekvenser vil ikke være gavnlige for det resocialiserende arbejde, hvis vi antager, at resocialiseringen finder sted i mødet mellem fængselsbetjente og indsatte. Denne antagelse beror på de udsagn fra vores informanter om resocialisering, der tidligere er fremhævet i analysen, og endnu en fængselsbetjent udtrykker således: *“Nogle gange så bliver det også meget lidt nuanceret, når folk de snakker resocialisering. Men for eksempel (...) måden vi snakker til dem på, der laver man relationsarbejde”* (Bilag 13:20). Udtalelsen fremhæver, at den måde, som fængselsbetjentene (vi) taler til de indsatte, er betydningsfuld ift. relationsarbejdet. Møller fremhæver også, at dem og os kulturen kan mindskes eller overskrides, hvis grupperne ser bag om de kategoriseringer, der dannes af den modsatte gruppe (Møller, 2014:263). Et eksempel på disse afkategoriseringer kan være, når fængselsbetjentene ser bag om, hvad de indsatte er dømt for. Langt de fleste fængselsbetjente i vores data forklarer, at de ikke tænker over eller husker på, hvorfor de indsatte afsoner og en af dem udtaler sig således: *“Jeg er overrasket over, hvor fuldstændig ligeglad jeg er med, hvad de har lavet (...) Jeg kan ikke huske, hvem der sidder for voldtægt og hvem der sidder for mord (...)”* (Bilag 13:25). Dette vil formentlig have en positiv effekt for relationen. Møller mener nemlig, at når fængselsbetjente undgår at kategorisere de indsatte ud fra kriminalitetens art, kan det have en afgørende betydning for en god relation, fordi de overskrider de potentielle kategorier, der ellers kan sløre for den indsattes subjektivitet og medmenneskelighed (Møller, 2014:263). Omvendt afkategoriserer de indsatte også fængselsbetjentene, når de ser bag om deres profession, uniform og rolle i Kriminalforsorgens institutioner. En af de tidligere indsatte beskriver følgende: *“Jeg vil sige, det er så mest de kvindelige*

betjente, men de er da gode til at snakke med en, få en i bedre humør, hvis der er et eller andet” (Bilag 7:22). Denne udtalelse er et godt eksempel på, at det ikke kun er dem og os kulturen, der præger relationen mellem fængselsbetjente og indsatte, men at der også er positive elementer at hente i vores empiri. En anden måde, hvorpå dem og os kulturen kan modvirkes, er vha. institutionelle ceremonier. Opdelingen mellem fængselsbetjentene og de indsatte kan mindskes eller opløses for en stund ifm. søndagsgudstjeneste, hvor alle er lige og til åbent hus, hvor institutionen stilles til skue (Goffman, 2001:80-85). Den institutionelle ceremoni, som vi ønsker at fremhæve, omhandler en tilbagevendende fodboldturnering, hvor de indsatte spiller mod fængselsbetjentene. En tidligere indsat fortæller herom i følgende uddrag:

“Interviewer: Har I spillet fodboldkampe mod fængselsbetjentene (...)?

Tidligere indsat 2: Ja ja, [nævner fængsel] cup...

Interviewer: Tænker man så, nu skal ham der [red. fængselsbetjenten] fandme have en tackling?

Tidligere indsat 2: Ja, og det får de. Men de siger sgu ikke noget til det (...) Der er en dommer udefra, der kommer og dømmer, så kan han jo selvfølgelig give frispark, men det er sgu det hele værd, haha” (Bilag 7:26).

Som denne del af interviewet tydeliggør, så kan fodboldturneringen være en måde at få afløb for frustrationer på en tilladt og acceptabel måde. Samtidig kan der opstå en antydning af oprør fra de indsatte side, hvilket en tidligere indsat forklarer: *“Ja, nu er der gået et helt år (...) Bide sig selv i læben og jeg skal satanedme... og så kommer chancen (...)”* (Bilag 5:24). De indsatte får således en mulighed ift. at udleve en oprørstrang og samtidig være på samme niveau som fængselsbetjentene. Ligesom at dette kan danne et positivt fundament for dannelsen af relationer, mener Goffman dog samtidig, at iscenesættelsen og konstruktionen af mennesker i to adskilte kategorier er så essentiel, at de sociale arrangementer også kan fremhæve den dybe forskel mellem fængselsbetjentene og de indsatte pga. iscenesættelsesproblemer (Goffman, 2001:86-88). I forlængelse af Goffmans tanker herom mener nogle af vores informanter også, at iscenesættelsen og altså dem og os kulturen er nødvendig. En fængselsbetjent udtaler: *“Der skal altså være en forskel (...) jeg synes, at det ville give et forkert billede, hvis ikke der var en dem og os kultur”* (Bilag 13:17). Argumenterne for dem og os kulturen beror dels på et sikkerhedsaspekt, hvor fængselsbetjentene kan stå sammen som en enhed og dels på en tanke om professionalisme, hvor fængselsbetjentene bør holde en vis personlig

afstand til de indsatte (Bilag 13:10). Disse aspekter vil vi komme tilbage til i analysens tredje del. Dog vil vi afsluttende udlede, at selvom dem og os kulturen i sig selv kan betragtes som et vilkår, en sikkerhedsforanstaltning eller en relationel udfordring, så er det overordnet set en hæmmende faktor ift. den resocialisering, som fængselsbetjentene kan udføre. Det skyldes primært, at fængselsbetjentene og de indsatte adskilles og i nogle tilfælde fjendtliggøres frem for at mødes i en brugbar og positiv relation. Dog kan dette bl.a. imødekommes ved den kontaktpersonsordning, som vil være vores fokus i følgende afsnit.

10.2 Kontaktpersonsordningen

Mødet mellem fængselsbetjente og indsatte kan ligeledes belyses via kontaktpersonsordningen, omend det er en mere kunstig social proces. Kontaktpersonsordningen er opstillet af Kriminalforsorgen og er således ikke en frivillig foranstaltning, men mere et krav om en relation på trods af dem og os kulturen. Dette kan både anskues som en tvangsbåren relation og vidne om en asymmetrisk magt, idet de indsatte ikke kan vælge kontaktpersonsordningen fra. Flere af de interviewede fængselsbetjente er opmærksomme herpå, hvilket en fængselsbetjent beskriver: *"(...) det er en tvangsbåren relation, vi har og det bærer det bestemt præg af"* (Bilag 9:17). En anden italesætter ligeledes: *"Og så være bevidst om, at man er i et asymmetrisk forhold. Det tror jeg da, er meget vigtigt"* (Bilag 11:12). Ifølge Møller er alle professionelle relationer asymmetriske, hvilket betyder, at den professionelle, som i dette tilfælde er fængselsbetjentene, er ansvarlige for samspillet i relationen. Fængselsbetjentene skal dermed være anerkendende og empatiske på trods af den indsatte fremtoning (Møller, 2012:110-112). Dette kan være et vanskeligt krav, hvor kontaktpersonsordningen, som både gør op med *dem og os kulturen* og tillader en anden type relation, kan vise sig at være fremmende herfor. Fængselsbetjente såvel som indsatte fremhæver netop, hvordan kontaktpersonsordningen kan lede til en relation på tværs af den før omtalte opdeling mellem grupperne. En tidligere indsat beskriver: *"(...) du får en relation til (...) fængselsvagterne igennem en kontaktperson (...) ellers gør du ikke"* (Bilag 5:13). Udtalelsen viser, hvordan kontaktpersonen kan anses som noget særligt. Informanten uddyber yderligere:

"Interviewer: Og er det så okay at snakke med kontaktpersonen alene?"

Tidligere indsat: Ja ja, det må du gerne (...) Og du må faktisk bede om, at de kommer ind på din celle" (Bilag 5:13-14).

Dette kan anses som noget særligt, fordi informanten efterfølgende beskriver, hvordan de indsattes interne kodeks, som vi vil fremhæve senere, fx omhandler, at fængselsbetjente og indsatte ikke må tale sammen uden en bisidder, en anden indsat, der skal dokumentere, hvad der bliver sagt til fængselsbetjentene. Dog gælder det tilsyneladende ikke for de indsattes kontaktperson. Fængselsbetjentene tydeliggør ligeledes, hvordan denne kontaktpersonsordning kan være deres mulighed for at gå i dybden med nogle af de indsatte. En fængselsbetjent forklarer: *“Jeg kan ikke gå i dybden med dem alle sammen, men hvis der er to, tre stykker, som er det jeg har i kontaktpersoner (...) man arbejder mere i dybden med, hvem de er og måske, hvad de har behov for (...)”* (Bilag 13:17). En anden fængselsbetjent fremhæver, hvordan de opgaver, som kontaktpersonerne har, kan være grobund for en god relation til de indsatte:

“(...) den gode relation, den kan jo opstå på mange måder (...) i og med at man bliver kontaktperson for nogle, så kan det være, du tager ledsaget udgang med dem (...) i civil (...) du møder den indsatte, måske lidt mere i øjenhøjde (...) og så har du måske lidt nemmere ved at snakke bagefter (...)” (Bilag 6:11).

Med anvendelse af Honneths anerkendelsesteori vil intentionen bag kontaktpersonsordningen hænge sammen med kærlighedsanerkendelsen, der omhandler anerkendelse i primærrelationer (Høilund & Juul, 2005:26). Med det mener vi ikke, at fængselsbetjentene udgør de indsattes primærrelation, men at den opstillede kontaktperson kan udgøre en substitut for de indsattes primærrelationer, fx familie, venner og kærester, under afsoning. En tidligere indsat fortæller netop, at: *“Det værste er det der, man er væk fra venner og familie”* (Bilag 7:2). Således kan målet med kontaktpersonsordningen være at give de indsatte en nær relation, som kan støtte og hjælpe dem. Den opfattelse bekræfter en tidligere indsat: *“Altså man får en kontaktperson og dem kan man ligeså godt få et rimelig fornuftigt forhold til (...) overordnet, så vil de gerne hjælpe. Eksempelvis med at søge halvtid og prøveløsladelse og alle de der ting, ikke?”* (Bilag 7:9). Samtidig kan relationen til kontaktpersonen, ifølge en fængselsbetjent, inddrage elementer fra primærrelationer: *“(...) jeg synes faktisk, der er lidt forældre over det, jeg gør. Fordi der skal du også være den opdragende, men du skal også være den kærlige (...)”* (Bilag 14:9). Ifølge Honneth vil anerkendelsen i primærrelationer lede til opbyggelsen af selvtillid, hvilket kan anses som et fremmede element i en resocialiseringsproces. Selvtilliden kan formentlig medvirke til, at de indsatte kan tro på, at de kan begynde et liv uden kriminalitet, når og hvis de ønsker det. Samtidig kan kontaktpersonen og den deraf kommende

selvtillid øge de indsattes tro på og motivation for at tage imod de tilbud, som udbydes i nogle af Kriminalforsorgens institutioner. Dette stemmer desuden overens med hhv. Uggerhøjs idealer for det sociale arbejde og den empowerment-orienterede tilgang, hvor fængselsbetjentene netop skal lade de indsatte involverer sig i selve arbejdet med sig selv (Uggerhøj, 2005:81). En fængselsbetjent eksemplificerer: *“(...) jeg har jo altid godt kunne lide den der kontakt og også se, om jeg kunne gøre en forskel (...) at få dem i gang med uddannelser eller behandling, hvis de har haft misbrugsproblemer”* (Bilag 10:2). Af udtalelsen fremgår det, at kontakten mellem fængselsbetjentene og de indsatte, som er øget ifm. kontaktpersonsordningen, kan medføre, at de indsatte tager imod nogle af de førnævnte tilbud med et resocialiserende formål. Dermed indeholder kontaktpersonsordningen som udgangspunkt fremmede forudsætninger for relationen mellem fængselsbetjente og indsatte, som således også kan fremme det resocialiserende sociale arbejde. Når det er fastslået, så vil vi samtidig fremhæve nogle af de mere udfordrende kår, som kontaktpersonsordningen begrænses af. Nogle af de interviewede fængselsbetjente fremhæver, hvordan de institutionelle rammer, der senere vil fremanalyseres, kan have betydning for, hvor dybdegående relationen, som kontaktperson kan blive: *“(...) hvis vi var mere personale, så var du heller ikke kontaktperson for 12 mand (...) Så var du måske kun kontaktperson for seks mand... Og så har du mere tid til den enkelte (...)”* (Bilag 6:31). Ligeledes problematiserer en anden fængselsbetjent, at der ikke er tilstrækkeligt med tid til kontaktpersonsordningen: *“(...) det er ikke sådan, at der er sat tid af til hver enkelt kontaktperson, x antal timer om ugen eller om måneden”* (Bilag 13:10). Flere af fængselsbetjentene nævner også det rent praktiske som en begrænsning, hvor pendanten til primærrelationerne kan udfordres:

“Der kan gå langt imellem, vi ser dem faktisk (...) vi har 12-timers vagter, så det er i snit (...) 12 vagter i måneden (...) fire af dem er nok nattevagter. Der er vi ikke rigtig ude at snakke med dem (...) selvfølgelig er de velkommen til at ligge en anmodningsseddel, om at de gerne vil snakke og det gør man så næste gang, man er på arbejde i en dagvagt” (Bilag 9:19).

Efterfølgende uddyber fængselsbetjenten, at der let kan gå en uge, inden der følges op på den indsatte anmodning (Ibid.:19). En sidste problematik, der kan fremhæves, kan forstås i forlængelse af dem og os kulturen. Relationen er nemlig tvetydig, idet fængselsbetjentes rolle, jf. førnævnte CIR nr. 9547, kun delvist består af denne støttende og hjælpende funktion, som kontaktpersonsordningen udgør. Et andet aspekt i rollen beskrives med en fængselsbetjents egne ord således: *“(...) tit og ofte er det os, der også skal komme ned med dårlige nyheder, altså så der er en modstand imod den*

blå skjorte (...)" (Bilag 13:9). Nogle af de fængselsbetjente, der varetager rollen som kontaktperson, kan også have en funktion som forhørsleder. En fængselsbetjent forklarer forhørslederens opgaver i følgende: "*(...) hvis der er skrevet en rapport på en hændelse eller (...) Noget de har gjort forkert, så skal man ind og vurdere, om det bare er en bøde eller (...) disciplinær straf*" (Bilag 10:8). Det kan betyde, at kontaktpersonsordningen kan få den modsatte effekt, idet kontaktpersonen også varetager mere komplekse opgaver eller ligefrem fungerer som forhørsleder. På baggrund heraf forklarer en fængselsbetjent følgende: "*Nogle gange er det også lettere ikke at være kontaktperson, det er lettere at snakke med en, fordi (...) det er ikke mig, der skal lave indstillingen (...) så bliver det mere en generel snak*" (Bilag 14:22). Derfor mener vi ikke, at kontaktpersonsordningen entydigt kan forstås som enten fremmende eller hæmmende ift. fængselsbetjentenes mulighed for at arbejde resocialiserende. Dog er intentionen bag kontaktpersonsordningen at fremme en god relation i mødet mellem fængselsbetjente og indsatte, hvilket kan forstås som en forudsætning for resocialisering. Spørgsmålet er dog, hvorvidt de institutionelle rammer, der vil være omdrejningspunktet i tredje analysedel, begrænser kontaktpersonsordningen i en sådan grad, at det fulde potentiale ikke kan udnyttes og at kontaktpersonernes funktion udfordres.

10.3 Forbryderskolen

Er Kriminalforsorgens institutioner i virkeligheden forbryderskoler, hvor de indsattes kriminelle orientering øges i løbet af deres afsoning? Det mener både de tidligere indsatte og fængselsbetjentene i vores empiri, der fortæller, at Kriminalforsorgens institutioner kan karakteriseres som forbryderskoler. En tidligere indsat forklarer det således: "*Du skal tænke på (...) Der sidder 10 mand på en afdeling, det er 10 kriminelle mennesker samlet fyldt med gode idéer, så det er bare en forbryderskole (...)*" og uddyber: "*Din tankegang bliver jo 100% kriminel. Det eneste snakken går på derinde, det er kriminalitet. Så det siger sig selv. Det er 24 timer i døgnnet, når du er derinde*" (Bilag 7:21). Når vi forstår resocialisering som hhv. en kriminalitetsfri tilværelse og indpasning i samfundet, så er det dermed problematisk, hvis afsoning i Kriminalforsorgens institutioner leder til øget kriminalitet. Særligt hvis det er fængselsbetjentene på institutionerne, der, via en relation til de indsatte, skal arbejde resocialiserende. Denne forbryderskole tendens er fundet utallige gange af forskere, der undersøger det kriminologiske felt og særligt Clemmer, der står bag begrebet prisonisering, er pioner inden for denne tankegang. Prisonisering omhandler en proces, hvor indsatte indoptager fængslets kultur, traditioner og normer. Disse omfatter, at de indsatte hverken må samarbejde eller

rapportere om andre indsatte til de ansatte (Minke, 2012:22). Ud fra vores empiriske data er det, som fremhævet tidligere, også gældende i Kriminalforsorgens institutioner og særligt normerne forsøger fængselsbetjente at tage højde for i deres arbejde: *“Så det er en grænse, hele tiden at finde ud af, hvor meget skal man snakke, hvor meget skal man bryde ind i deres, fordi de har jo også deres normer, som nogle gange helt diametral modsætning fra vores (...)”* (Bilag 13:4). I forlængelse heraf vil prisonisering også indbefatte fængselsoppositionelle holdninger og adfærd, der ofte vil medtages efter løsladelse i samfundet (Minke, 2012:23). Clemmer opererer mere konkret med to faser, overgangsfasen og den integrerede fase, som viser sig via den adfærd eller de reaktioner, der kaldes prisoniseringsfaktorer. Overgangsfasen består af fem faktorer, hvoraf den første omhandler den indsatte accept af hans nuværende position som indsat og dermed et statustab. Sammenholder man denne første faktor med totalinstitutionerne, mener Goffman, at dette kan forstås som en krænkelse af den indsatte (Goffman, 2001:19-20). Den anden faktor omhandler den viden, om både institutionen og fængselsbetjentenes beføjelser, som den indsatte skal tilegne sig fra andre indsatte. En fængselsbetjent forklarer det i følgende:

“(...) det, de ikke har lært udenfor, det lærer de nu (...) vi har en, som er forholdsvist ung (...) sætter sig ind til en, der har siddet nærmest hele hans liv. Han skal nok få at vide, hvordan og hvorledes ift. med advokater og nu skal du huske lige at spørge om de, de og de ting. Så ja, de bliver undervist. Det er en halv skole for nogle af de helt unge (...)” (Bilag 13:22).

Denne oplæring gælder også ift. optimering af de indsatte kriminelle handlinger efter løsladelse, hvilket eksemplificeres af en fængselsbetjent: *“Sidder han for røveri og (...) snakker med en, der har begået røveri i 25 år. Jamen så fortæller han, at du ikke skal sparke døren ind, du skal gå om til bagruden ved kælderen og kigge, fordi den står aldrig låst”* (Bilag 13:22). Den tredje prisoniseringsfaktor indbefatter de vaner, som indsatte må indrette sig efter fx en anden døgnrytme, hvilket en tidligere indsat beskriver: *“Alle de fede serier, de er om natten (...) og jeg kan godt lide at se gode film, så jeg så alle de gode om natten. Og så sov jeg om dagen”* (Bilag 5:13). Den fjerde faktor omhandler det sprog, som indsatte må tillære sig, når de skal gøre sig forståelige i fængselsamfundet. Et eksempel herpå beskriver en fængselsbetjent i følgende: *“(...) når vi har sagt godnat (...) så er der lige en halv, hel time, hvor det (...) ikke minder om et fængsel, men bare et sted med rigtig mange lyde. Der bliver råbt og der bliver kommunikeret, så det gør en ting”* (Bilag 12:6). Disse lyde kan altså være kommunikationsformer, som fængselsbetjentene muligvis hverken forstår eller kan over-

sætte, men som fængselsbetjenten forklarer, så er det en kommunikation mellem de indsatte. Den femte faktor drejer sig om en accept af, at de indsatte må kæmpe for både rettigheder og privilegier, hvilket kan forstås ud fra Albert Banduras version af den læringsteoretiske kognitive tilgang som model-indlæring. Læringen af adfærd foregår gennem observationer af, hvad andre gør og hvorvidt adfærden belønnes eller ej (Hutchinson & Oltedal, 2006:150-151). Vi vil uddybe de straf- og belønningsformer, der forekommer i Kriminalforsorgens institutioner yderligere i tredje analysedel. Herefter bevæger de indsatte sig, ifølge Clemmer, over i den integrerede fase, der består af den sjette faktor, hvor de indsatte interaktion med andre indsatte forøges. Goffman mener ligefrem, at de indsatte i totalinstitutionerne bliver forurenede gennem en påvirkning via en påtvungen relation til øvrige indsatte. Den øgede kontakt kan, ifølge en fængselsbetjent, udspille sig således:

“(...) den førstegangsaftoner, der kommer ind, han er 20 år og han har fået halvandet år (...) Hvad gør han så? (...) han ved jo ikke, hvordan den her verden den fungerer (...) Han finder nogle og støtte sig op af og gemme sig i skyggen af. Og det er ikke mig, for jeg er der ikke hele tiden (...) Så det er jo selvfølgelig nogle andre indsatte (...) De sidder og snakker om, hvad han har gjort, hvad de andre har gjort og hvad gør vi, når vi skal ud” (Bilag 12:24).

Den sidste og syvende fase omhandler de præferencer, som de indsatte udvikler under afsoningen, særligt mht. jobpræferencer (Minke, 2012:22). Fængselsbetjentene udtrykker, på tværs af Kriminalforsorgens institutioner, hvorledes gangmandsjobbet er attraktivt (Bilag 9:10). Et eksempel lyder: *“(...) herovre, der har vi jo gangmand. Det er et velset arbejde, fordi du har din egen tid herovre, mens alle andre er på arbejdspladsen” (Bilag 13:7).* En tidligere indsat bekræfter dette: *“Jeg vil sige, at det er en fordel at være gangmand” (Bilag 7:24).* Ifølge Clemmer vil alle indsatte påvirkes af disse prisoniseringsfaktorer, dog afhænger graden af prisonisering af flere elementer, herunder længden af afsoningen, omgangen med andre indsatte, tilknytningen til kriminelle miljøer etc. Det udfordrende ved prisoniseringsprocessen er, som nævnt, at det ofte vil lede til en kriminel orientering, der rækker ud over afsoningen. Dette er på trods af førnævnte tilbud om behandling, skolegang eller arbejde som resocialiserende tiltag (Minke, 2012:24). Overordnet set vil forbryderskolerne eller prisoniseringsprocessen derfor være en hæmmende faktor for det resocialiserende arbejde i Kriminalforsorgens institutioner. Fængselsbetjentenes rolle i disse forbryderskoler er desuden begrænset, dels grundet førnævnte norm om ikke at tale med de ansatte og dels fordi de ikke har ressourcer til at bryde med disse normer. En fængselsbetjent forklarer: *“(...) der er en form for Jungelov. Det kommer vi ikke udenom. Og den bliver heller ikke mindre af, at vi er mindre på gangene”*

(Bilag 12:7). Manglen på ressourcer vil udfoldes yderligere i det kommende afsnit, men udtalelsen fremhæver, at fængselsbetjentenes resocialiserende arbejde kan vanskeliggøres pga. den junglelov, som vi i kommende afsnit vil referere til som det interne kodex. Selvom tanken om forbryderskolerne og dermed prisoniseringstendensen er udtalt i vores empiri, vil vi endeligt fremhæve, hvordan fængselsbetjentenes perspektiv også kan forstås som værende entydigt. En fængselsbetjent fremhæver det således: *"(...) så er jeg ikke sikker på, jeg helt lige kan vurdere det (...) vi ser jo kun tabersagerne. Vi ser kun gengangere. Vi ser ikke dem, det går godt for. Vi ser kun nederlagene og det der ikke virker"* (Bilag 9:11). På baggrund heraf kan prisonisering ikke stå alene og Clemmers teori er da også omdiskuteret samt efterprøvet af en række andre forskere (Minke, 2012:25-35). Vi forstår desuden forbryderskolerne som noget, der kan medvirke til et internt kodex blandt de indsatte i forlængelse af de fængselsoppositionelle holdninger, der fremhæves af Clemmer.

10.4 De indsattes interne kodex

Med afsæt i ovenstående er det væsentligt at forholde sig til de indsattes interne kodex, hvis man som fængselsbetjent ønsker at arbejde resocialiserende med de indsatte. Vi har tidligere fremhævet *dem og os kulturen*, hvilket kan betyde, at det kun er i begrænset omfang, at fængselsbetjentene kender til dette kodex. Dog har fængselsbetjentene mulighed for at se de fremtrædende tendenser udspille sig som udefrakommende. Det viser sig i vores empiri ved, at fængselsbetjentene gentagne gange udtaler sig om dette interne kodex, hvorimod de tidligere indsatte ikke direkte bekræfter, at et sådan kodex eksisterer. Et eksempel på dette omhandler den måde, hvorpå de indsatte ordner interne stridigheder. En tidligere indsat forklarer: *"(...) jeg blev også tilbudt at komme over i gymnastikhallen (...) Jeg mødte også op. Og det betyder altså, at så skal du have nogen på gummerne"* (Bilag 5:2). Udtalelsen viser både noget om et særligt sprog, som Clemmer også fremhæver, hvor "gymnastikhallen" refererer til et internt opgør mellem to indsatte og samtidig siger det noget om, hvordan disse opgør forløber. Den tidligere indsatte bliver dog mere udtryksfuld omkring det interne kodex og uddyber efterfølgende, hvordan fængselsbetjentenes rolle er i disse situationer: *"De ved godt, der foregår noget og de kan da også se, man går oprejst og nogen der går sådan her: "Av for satan" (...) Men det er vores interne måde at gøre tingene på og sådan er det"* (Bilag 5:8). I dette udsagn bliver det altså tydeligt, at det interne kodex er fremherskende blandt de indsatte. Vi har tidligere inddraget andre citater, der også eksemplificerer dette kodex. Et af dem beskriver, at fængernes verden er adskilt fra den virkelige verden og et andet, hvordan de indsatte ikke må snakke

med fængselsbetjentene i enerum. I teorien om totalinstitutioner fremhæver Goffman også, at der skabes både et kodex og noget social kontrol blandt de indsatte, som har til formål at skabe sikkerhed ved fx at definere medindsatte som stikkere, hvis de sladrer til personalet. I vores empiri genkender fængselsbetjentene denne tendens i kodekset, hvilket de både tager højde for i deres arbejde og på sin vis indretter sig efter. En fængselsbetjent fortæller:

“Hvis der er en, der for eksempel kommer til mig og siger, prøv lige at gå ned og kig (...) Så nytter det jo ikke noget, at jeg tager handsker på og så bare stormer derned med det samme (...) ellers ved de andre godt: “Nå, det er hver gang, han er nede og snakke med mig”, så sker der et eller andet” (Bilag 13:6).

En anden fængselsbetjent tilslutter sig denne opfattelse: *“Hvis man snakker for meget med os, så begynder de at snakke om stikkere (...)” (Bilag 10:14).* Dette har udviklet sig i en retning, hvor de indsatte, som tidligere nævnt, skal undgå at tale med fængselsbetjentene. En tidligere indsat fortæller netop: *“Man snakker ikke med dem. Du må ikke snakke med fængselsbetjentene”* og uddyber: *“Altså hvis du skal snakke med dem, så skal du have en bisidder med” (Bilag 5:10).* Formålet med bisidderen er, som tidligere beskrevet, at dokumentere for de øvrige indsatte, at ingen har talt over sig og dermed at deres interne kodex er blevet overholdt (Ibid.:10-11). Kodekset opstår som sagt, når de indsatte mødes internt, men påvirker også det før omtalte møde mellem fængselsbetjente og indsatte. Fængselsbetjentene må have en form for kontakt til de indsatte for at arbejde resocialiserende, hvorfor det interne kodex kan blive en hæmmende faktor. En fængselsbetjent giver et eksempel på, hvor stor betydning kodekset kan få for kontakten: *“(...) så var der en af dem, der havde spurgt, om jeg ville spille bordtennis mod ham og det var jeg gået over for at gøre... Så kommer jeg på arbejde en tre dage efter og snakker med ham, og så havde han bare fået jordens største skideballe af de andre” (Bilag 13:16).* Når kontakten bliver så begrænset, må fængselsbetjentene finde på andre og mere skjulte måder, hvorpå de kan forsøge sig med resocialisering. Dette beskriver en fængselsbetjent således: *“Tit så taler vi med dem enten ovre i besøget eller på vej til købmanden eller når man lige pakker varer ud (...)” (Bilag 13:16).* Det interne kodex forstærkes dog yderligere grundet selve fordelingen af de indsatte i Kriminalforsorgens institutioner. Flere af fængselsbetjentene i vores data forklarer, hvordan afdelinger, hvor fx bandemedlemmer koncentrerer, kan problematiseres: *“Ude i fængslerne har det tit været almindelig kutyme, at de satte de samme bandegrupperinger sammen (...) det var en rigtig dårlig ide (...) Det bliver nemlig en dyrkelse af det og det har*

i den grad givet bagslag (...)" (Bilag 9:25). Denne dyrkelse af fx bandemiljøet er ligeledes én af de faktorer, der, ifølge Clemmer, kan have betydning for graden af den førnævnte prisonisering. Samtidig kan en af de måder, hvorpå inddelingen kan give bagslag være ift. de tidligere nævnte bande-exit programmer. Fængselsbetjentenes opgave består i at motivere de indsatte og få dem til at overveje sådanne tilbud, hvilket dog udfordres, når de indsatte overvåger hinanden. En fængselsbetjent forklarer: *"Man skal opføre sig på en bestemt måde, ellers så bliver det misforstået af de andre"* (Bilag 14:37). En anden fængselsbetjent udtrykker det desuden således: *"(...) så putter vi folk af samme natur i samme gruppering (...) I store grupper... Som jo heller ikke er med til at hjælpe, at vi får dem ud af den løbebane, når de sidder sammen og kan blive enige om, at det er fandme godt det her. Det gør det heller ikke nemmere"* (Bilag 12:23). Det kan altså være vanskeligt for de indsatte at henvende sig vedr. bande-exit, hvis de sidder side om side med andre fra selvsamme bande, ligesom det bliver en udfordring for fængselsbetjentene at opretholde en kontakt til de indsatte, når det interne kodex er dominerende. Udtalelsen vidner også om det, som vi i tidligere afsnit refererede til som forbryderskolen, hvor de indsatte kan blive enige om at se kriminalitet som noget positivt.

10.4.1 Hierarkiske tendenser

Et andet væsentligt aspekt er de hierarkiske tendenser mellem indsatte, der opstår i forlængelse af det interne kodex. Med hierarki henviser vi til et uofficielt magtsystem, som en fængselsbetjent eksemplificerer i følgende:

"(...) der er det virkelig dem, som er allerhøjest oppe eller som er helt nede i bunden (...) Så de har helt klart et kodeks og det er, at dem, der er nederst, det er dem, der laver alt stort set derovre, at de gør rent og laver mad til de andre og dem, der skubber vognen, når de er ovre ved købmanden osv. Virkelig, der er hierarki (...)" (Bilag 13:4).

Denne udtalelse vidner netop om det hierarki, som Minke også fremhæver i sin afhandling. Hun forklarer, hvordan de sociale positioner i hierarkiet forhandles mellem de indsatte og kan forstås som en magtkamp (Minke, 2012:190-191). En fængselsbetjent kommer med følgende eksempel herpå: *"Hver eneste gang, der kommer en ny indsat ind på en afdeling (...) jamen så ryster posen og så skal de lige finde ud af, hvordan det sådan passer sammen"* (Bilag 12:6). Olesen fremhæver ligeledes en hierarkisk tendens i Kriminalforsorgens institutioner, der er opbygget således, at gruppe-medlemmer af forskellige bander ofte vil være øverst i hierarkiet, hvorimod misbrugere vil være lavest (Olesen, 2013:62). Denne hierarkiske orden er også fremtræden i følgende udtalelse fra en

fængselsbetjent: *“Altså den stakkels narkoman, som har begået en masse indbrud, han er ikke øverst i hierarkiet (...) han er nederst”* (Bilag 6:9). Dette hierarki påvirker desuden fængselsbetjentens arbejde med de indsatte:

“(...) der er også nogle ting, vi ikke kan gå ind og blande os i, fordi (...) så sker der et eller andet imellem dem. Så det er vi jo også rigtig opmærksomme på (...) vores virkelighed skal nogle gange passes ind omkring deres. Selvfølgelig skal vi passe på de allersvageste (...) men det kan være skide svært” (Bilag 13:4).

Hierarkiet påvirker således både fængselsbetjentenes mulighed for at passe på de svageste, men kan også influere på, hvordan de anser de indsatte: *“Det er små gangstere, der bare venter på at komme højere op i hierarkiet og det er jo det her med, de skal slå nogen ihjel, før det ligesom rykker sig opad”* (Bilag 13:21). Hvis fængselsbetjentene generaliserer de indsatte på denne måde, vil der formentlig være langt til en resocialiserende relation, fordi de indsattes levemåde tilskrives en lavere social værdi jf. Honneths anerkendelsesform. Med det ikke sagt, at al adfærd bør anerkendes. Honneth henviser dog til en gensidig værdsættelse af den modsattes evner, hvilket selvsagt kan være vanskeligt, hvis det drejer sig om alvorlig kriminalitet, der er til skade for andre (Højlund og Juul, 2005:52-54). Omvendt anvender fængselsbetjentene også dette hierarki som en tilgang til de indsatte: *“Det er også derfor, vi (...) bruger deres hierarki til at sige, hvis ikke du får rettet ind på resten af flokken, så må vi gøre noget ved dig, altså groft sagt (...) det er jo også forkert (...) men det er en nødvendighed (...) og så sige: “Fint nok, så går vi til den stærkeste” (...)”* (Bilag 13:4). Der kan dermed opstå et spørgsmål om, hvem der reelt set har bestemmelsesret i fængslerne, hvis den øverste i de indsattes *hierarki* skal inddrages for at implementere et reglement. En anden fængselsbetjent beskriver bl.a. en hændelse, hvor en regel om opbevaring af lightere i cellerne blev rullet tilbage, da de indsatte både brød reglen og samtidig kortslyttede lamper og andet elektrisk udstyr for at få ild (Bilag 14:5). I forlængelse af føromtalt inddeling af indsatte på forskellige afdelinger har hierarkiet også en betydning for dette. En fængselsbetjent forklarer, hvorfor særligt sædelighedsdømte isoleres på egne afdelinger: *“(...) det er jo årsagen til, vi isolerer de sædelighedsdømte. Fordi det er de laveste i hierarkiet. Og der vil være noget status i for den svage, i at gå ud og banke sådan en ned (...)”* (Bilag 14:40). Både det interne kodex og dette *hierarki* kan forstås som magtkampe mellem fængselsbetjente og indsatte, hvor de indsatte udfordrer deres rolle som underdanig. Ifølge Goffmans teori om totalinstitutioner kan betydningen for den enkelte indsatte, der eksempelvis

smugler stoffer eller alkohol ind i fængslet og dermed er højt i *hierarkiet* være en følelse af stadig at bevare en vis kontrol. En af de tidligere indsatte tilkendegiver selv, at han smuglede forskelligt ind, hvilket efter hans egne ord fungerede godt: "(...) så kan jeg jo godt sige, at jeg så også sad for en masse narko derinde og sprut. Det gik rigtig godt. Og mobiltelefoner" (Bilag 5:1). Han nævner senere i interviewet, at han ikke manglede noget i fængslet og befandt sig godt blandt de andre indsatte (Ibid.:2). På trods af den asymmetri, der er grundlæggende i relationen mellem fængselsbetjente og indsatte, kan de indsatte forsøge at tippe magtbalancen ved at udfordre eller bryde institutionernes regler, hvilket fængselsbetjentene, ifølge Uggerhøj, bør være særligt opmærksomme på (Uggerhøj, 2005:81). Asymmetrien kan nemlig lede til mere eller mindre fremtrædende magtkampe mellem indsatte og ansatte, hvis samspillet mellem fængselsbetjente og indsatte primært handler om, hvem der bestemmer i Kriminalforsorgens institutioner. Det vil således blive hæmmende for det resocialiserende arbejde, der ellers kunne forekomme i relationen. Der er altså omfattende elementer i spil, når det relationelle mellem fængselsbetjente og indsatte udspiller sig. Dette kompliceres yderligere, når vi i tredje analysedel vil fremhæve betydningen af de institutionelle rammer.

11. De institutionelle rammer

Fængselsbetjentenes resocialiserende arbejde er underlagt de institutionelle rammer, som Kriminalforsorgens institutioner udgør. Samtidig indgår de indsatte i en institutionel kontekst, der enten er fremmede eller hæmmende for resocialiseringen. I nærværende analysedel vil vi derfor have fokus på betydningen af de institutionelle rammer, som vi forstår med afsæt i Goffmans teori om totalinstitutioner. Vi tager således udgangspunkt i to fremtrædende temaer fra empirien, hhv. *Rammerne for fængselsbetjentene*, som omhandler fængselsbetjentenes arbejdsvilkår herunder temaet *Straf og belønning* samt *Rammerne for de indsatte* under afsoning i Kriminalforsorgens institutioner.

11.1 Vilkår for fængselsbetjentene

I dette afsnit vil vi tage afsæt i de overordnede institutionelle rammer, som fængselsbetjentene er underlagt med udgangspunkt i Goffmans totalinstitutioner og begrebet om *personalets verden*. Goffman hævder, at der, i arbejdet med mennesker, kan opstå en menneskelig objektivgørelse af den indsatte. Hermed menes der, at der ikke arbejdes med de indsatte ud fra et serviceperspektiv, men nærmere ud fra en arbejdsmåde, hvor mennesket kan sammenlignes med produkter eller objekter. Denne objektivgørelse kan give en fornemmelse af, at der arbejdes med døde ting til trods

for, at den indsatte er et menneske (Goffman, 2001:60-61). Den menneskelige objektivisering bliver gennem vores interviews særligt synlig i arresterne. En fængselsbetjent udtrykker således: *"Altså vi skal jo bare sådan sørge for at opbevare dem (...)"* (Bilag 8:22). Dette underbygges ligeledes af en anden fængselsbetjent: *"Men rigtig meget det der foregår her nu, det er mere og mere opbevaring"* (Bilag 12:22). Udsagnene kan vise tendensen til den menneskelige objektivisering, som kan finde sted i Kriminalforsorgens institutioner. Det bemærkes dog, at de interviewede fængselsbetjente anser denne objektivisering som værende et problem: *"Og det er jo derfor, vi sidder og snakker om det her og derfor jeg gerne vil sidde og snakke med jer om det (...) hvis vi ikke får det belyst de steder, vi kan, så sker der hvertfald ikke noget"* (Bilag 12:22-23). Hvis vi igen inddrager Honneths anerkendelsesform om social værdsættelse, må det antages, at den indsatte ikke anerkendes i denne form qua objektiviseringen. Ved denne anerkendelsesform er det netop essentielt, at den indsatte bliver mødt solidarisk og som en person (Højlund & Juul, 2005:27). I sammenhæng hermed beretter flere af fængselsbetjentene om, hvordan deres arbejdstimer går med at føre journaler omkring den indsatte, som en fængselsbetjent beskriver: *"Og vi er ved at løbe livet af os selv nogle gange (...) vi skal nå alle de der ting, der skal dokumenteres og de skal nås inden for en tidsramme"* (Bilag 6:20). Endnu en fængselsbetjent udtrykker: *"(...) vi bliver færre og færre og har mere og mere journaliseringsarbejde frem for resocialiserende arbejde"* (Bilag 12:18). Goffman sammenligner totalinstitutionerne med industrivirksomheder, da man her følger det producerede produkt gennem hele tilblivelsen og under processen kan følge med i, hvem der har foretaget hvad, hvornår og hvem der har ansvar for hvad. De primære arbejdsopgaver, som ses i tråd med totalinstitutionerne, omhandler bl.a. journalisering og opfølgning (Goffman, 2001:61). Dette beskriver en fængselsbetjent i følgende: *"(...) en handleplan bliver fulgt op på hele tiden... Det er jo ikke sådan, så laver vi en handleplan i dag og så snakkes vi ved om tre år (...)"* (Bilag 6:25). Dette kan som udgangspunkt virke positivt for relationsdannelsen, hvis de indsatte ofte mødes med fængselsbetjentene ifm. opfølgningen på deres handleplaner. Dog fungerer det ikke nødvendigvis særlig dybdegående i praksis, som en fængselsbetjent forklarer: *"Men det tager jo ikke mange minutter for at konstatere eller for at spørge om er der nogen ændringer? Nej det er der ikke, fint. Det skriver jeg (...)"* så går der jo tre måneder igen, før man snakker om den" (Bilag 8:14-15). Dette bryder med et af de idealer, som Uggerhøj fremhæver som væsentligt i det sociale arbejde, hvor fængselsbetjentene bør agere som talerør i de systemer, som den indsatte indgår i (Uggerhøj, 2005:81). Samtidig kan det betyde, at den indsatte sjældent

bliver involveret i egen sag, hvorfor også den empowerment-orienterede tilgang komprimeres. Udtalelsen kan altså være et eksempel på, at der ikke er tilstrækkeligt med tid til at lave opfølgningen og dermed skabe de mere tillidsfulde og trygge elementer, som er forudsætninger for en god relation (Møller, 2014:150). Fængselsbetjentene fremhæver desuden et pres i deres arbejde, for hvis de beskrevne tidsfrister ikke overholdes, har det konsekvenser for fængselsbetjenten såvel som for den indsatte, hvilket forklares i følgende: *"(...) så får vi skæld ud... "Du gør ikke dit arbejde godt nok" "Jamen, jeg forsøger" (...) nu er der låst, nu kan du ikke lave en akutsamtale"* (Bilag 6:21). Konsekvensen af den overskredne tidsfrist vil altså både være, at fængselsbetjenten får skæld ud og samtidig at den indsatte ikke får en nødvendig samtale. Dette kan forstås som en krænkelse ift. Honneths teori om anerkendelse. Den indsatte har ret til, at denne samtale afholdes og overholdes dette ikke, kan det, ifølge Honneth, være krænkende i den retlige anerkendelse. Såfremt samtalen udelades, mister den indsatte muligheden for at ytre sig, hvilket kan lede til følelsen af at den personlige autonomi ikke respekteres (Heidegren, 2010:36). Omvendt kan intentionen med disse journaliseringer og tidsfrister forstås som et ønske om at beskytte den indsattes retssikkerhed og således have en anerkendende hensigt ift. den retlige anerkendelse. Problemet er dog, at intentionen ikke udspiller sig i praksis: *"Jo, selvfølgelig i et eller andet omfang, er det jo det, og det er selvfølgelig også for, at tingene ikke bare bliver skudt foran (...) men vi oplever det som kontrol"* (Bilag 6:21). Kontrollen kan, som tidligere nævnt, presse fængselsbetjentene i en sådan grad, at de ikke tager det ansvar på sig, som hjælperen har, i en asymmetrisk relation til de indsatte (Møller, 2014:110). Dette understøttes yderligere af en anden fængselsbetjent: *"Der er mere kontrol og vi er mindre sammen med de indsatte ift. dengang, jeg startede"* (Bilag 14:2). Denne form for kontrol kan forbindes med totalinstitutionerne, idet et kendetegn vil være, at de ansatte oplever forpligtelser og normer i arbejdet (Goffman, 2001:62). Den øgede kontrol og flere timer på de administrative opgaver kan hæmme det resocialiserende arbejde med den indsatte. Forudsætningen for, at fængselsbetjente kan arbejde resocialiserende, vil kræve, at tiden bliver disponeret, så fængselsbetjentene bruger mere tid med de indsatte. En fængselsbetjent beretter om, hvordan det administrative arbejde kan medvirke til et øget pres, når de forlader deres kontor for at bruge tid med de indsatte: *"Fordi de ikke ser os ret meget. Så når der så er en, så bliver der bare tyret. Så det gør man ikke ret mange gange, fordi så er man simpelthen så træt oven i hovedet (...) hvis man så lige har en halv time på et tidspunkt... Så sætter man sig og kobler af i stedet for"* (Bilag 12:19). Udtalelsen fremhæver desuden, at

fængselsbetjentene i højere grad trækker sig fra interaktionen med de indsatte. Dette efterlader de indsatte isoleret tilbage uden videre støtte. Mette Rømer omtaler denne tilbagetrækning i sin afhandling *Dømt til socialpædagogik* som værende en tilbagetrækning i et *mentalt glashus*, hvor de ansatte, her fængselsbetjentene, trækker sig tilbage til kontoret frem for at indgå i interaktionerne med de indsatte (Rømer, 2016:165). I tilfældet ovenfor tyder meget på, at presset bliver for stort og fængselsbetjentene bliver overrumplede af de indsattes søgen efter kontakt og hjælp (Bilag 12:19). Glashuset hæmmer, ifølge Uggerhøj, det sociale arbejde, hvor et ideal netop er, at interagere med den indsatte, både socialt og vejledningsmæssigt frem for at prioritere administrativt arbejde (Uggerhøj, 2005:81). Samtidig forklarer flere af de interviewede fængselsbetjente, at når tiden endelig bruges med de indsatte, omfatter det ofte "nej-opgaver", som omtales i følgende:

"(...) jeg skal lave de der nej-opgaver, som er de vigtige, fordi dem kan man sætte flueben ved og journalisere og statistikker og dem kan de (...) se, om jeg har gjort. Det kan man ikke gøre, hvis jeg siger, jamen jeg brugte faktisk lige to timer, fordelt på de der fire gange i dag. "Nå, men der er ikke visiteret jo". Så mangler det jo noget i statistikken, hvorimod det andet jo måske er givet bedre ud, men det kan vi ikke måle" (Bilag 12:20).

Fokus flyttes altså fra selve arbejdet og interaktionen med den indsatte, da fængselsbetjentene underlægges et pres qua skærpede retningslinjer i deres arbejdsopgaver og mere kontrol fra organisationen. Uggerhøj mener, at der kan være risiko for, at fængselsbetjentene således ofte bliver et talerør for systemerne frem for den indsatte (Uggerhøj, 2005:81). Dette kendetegner ligeledes en totalinstitution, ifølge Goffman, der fremhæver, at de ansatte styres oppefra (Goffman, 2001:13-14). Et andet eksempel fra en fængselsbetjent lyder:

"(...) det er blevet langt mere topstyret, hvad vi laver. Hvor tidligere, at jeg visiterede, hvis jeg havde en mistanke om, at der var noget, så skal jeg nu visitere hver eneste stue en gang om måneden (...) fordi ellers er der nogle røde lamper, der blinker. Jeg oplever det samme i sagsbehandlingen. At det bliver langt mere styret (...) Der er ikke fokus på kvaliteten af det, der bliver lavet, men om dén her del, den er opfyldt (...)" (Bilag 14:2).

Ifølge Møller kan kontrollen af fængselsbetjentene medføre, at evnen til at være anerkendende i samspillet med de indsatte reduceres og dermed er en faktor, der skaber risiko for krænkelser af de indsatte (Møller, 2014:110-113). Disse krænkelser kan jf. Honneth bestå i manglende social værd sættelse og dermed nedbryde den indsattes selvværd, da de indsatte kan opleve det som en mistillid til deres livsførelse, selvom visitationen primært er en konsekvens af de institutionelle rammer

(Høilund & Juul, 2005:28). Goffman fremhæver samme tendens og forklarer, at en ransagning, selv om den er rutinemæssig, vil trænge sig ind på den indsattes private rum og dermed krænke den enkeltes selvopfattelse (Goffman, 2001:28). En fængselsbetjent beskriver, hvordan konsekvensen af de kontrol-prægede opgaver og deraf mindre tid med de indsatte, kan medføre en sikkerhedsrisiko:

"(...) når nu jeg går ned på en gang, hvis de så siger: "Hej [navn]", så er jeg [navn], så er jeg ikke en blå skjorte. Og det er meget svære og pande [navn] ned, end det er at pande en tilfældig blå skjorte ned (...) så er det en kæmpe sikkerhedsbrist (...) at vi ikke bruger mere tid på den dynamiske sikkerhed (...)" (Bilag 12:17).

Dette kan, ifølge Goffman, være en konsekvens af tilsidesættelsen af de normer, som opstår i totalinstitutioner, herunder relationsarbejdet med de indsatte. I forlængelse heraf beretter flere betjente netop om en tendens, hvor fokus, som nævnt, er på de arbejdsopgaver som kan måles frem for relationsarbejde, da dette ikke er målbart. En fængselsbetjent fortæller således: *"En samtale med en indsat bliver jeg overhovedet ikke målt på og hvis man vil ændre noget med folk, så er man nødt til at snakke med dem"* (Bilag 14:2). Senere i interviewet fortæller fængselsbetjenten endvidere: *"(...) man kan måle på, om jeg har lavet et stykke papirarbejde. Har jeg lavet den her indstilling (...) er de tidsfrister overholdt"* (Bilag 14:19). Hvor Goffman mener, at kontrollen sker i totalinstitutionerne for at opretholde visse normer og skabe effektivitet (Goffman, 2001:63), mener Møller dog, at kontrollen i højere grad er medvirkende til at distrahere frem for at forbedre Kriminalforsorgens resocialiserende indsatser. Hun mener, at det er direkte hæmmende for praksis og relationen, dels fordi kontrollens begrænsninger ikke medtænkes og dels fordi effektmålingerne får forrang i fængselsbetjentenes arbejde (Møller, 2014:106-107). Dette kan overføres til forskrifterne i CIR nr. 9547, hvor ligevægten mellem sikkerhed og kontrol i sammenspil med støtte og motivering vanskeliggøres. En fængselsbetjent beskriver denne problematik således: *"(...) vi har et rigtig fint skriv omkring, hvad det er, vi skal lave og hvordan vi skal gøre det og hvor fokus er. Og det er rigtig fint. Det er bare ikke det der bliver implementeret"* (Bilag 12:20). Særligt en nyuddannet fængselsbetjent mærker denne tendens ift. at komme fra uddannelsen til praksis: *"Det bliver lidt lyserødt og når man så kommer ud i virkeligheden (...) tiden er måske ikke helt til det, som de gerne vil have os til. Det er nogle fine idealer og fine mål (...) men vi kan ikke nå det"* (Bilag 13:19). Vi forstår derfor disse prioriteter og den manglende tid, som en hæmmende effekt ift. ønsket om at arbejde resocialiserende.

Dette kommer særligt til udtryk, når der i tråd med den menneskelige objektivisering, ifølge Goffman, opretholdes visse behandlingsnormer i totalinstitutionerne. I Kriminalforsorgens institutioner kan det indbefatte både den personlige involvering og brugen af magt mod den indsatte (Goffman, 2001:66). Magtanvendelse kan i nogle tilfælde vurderes nødvendig i Kriminalforsorgens institutioner og kan, ifølge Goffman, være yderst følelsesbetonet for ansat såvel som indsat (Ibid.:67). Dette udtrykkes i følgende udtalelse, hvor en fængselsbetjent fortæller om sin oplevelse på en tidligere arbejdsplads: *"Og jeg tænker også, at hvis man (...) har overværet sådan en magtanvendelse (...) det er bare voldsomt. Og for mig som betjent, mega voldsomt at være med i. Altså, det overgreb og tage ved et andet menneske med magt for at fjerne vedkommende. Det er virkelig, virkelig voldsomt"* (Bilag 11:26). Vi karakteriserer magtanvendelser, som en åbenlys og direkte magt, dvs. at fængselsbetjentene bevidst begrænser og kontrollerer den indsattes handlemuligheder i en given situation (Christensen & Jensen, 2005:16). Som udtalelsen fremhæver, kan den følelsesmæssige involvering, hvor en fængselsbetjent føler med den indsatte, være et tegn på dels et opgør med den menneskelige objektivisering og dels en kammeratlig tilgang eller en form for tilknytning mellem fængselsbetjentene og indsatte (Goffman, 2001:66). I udgangspunktet kan en følelsesmæssig tilknytning, ifølge Møller, være fremmende for en god relation og dermed det resocialiserende arbejde, særligt når det udspiller sig i forlængelse af de positioner som hjælperen og den hjælpsøgende befinder sig i. Det væsentlige i gode relationer vil ofte bestå i medmenneskelighed, interesse og tryghed (Møller, 2014:148). Dog er det ikke sådan, det forløber sig i totalinstitutionerne, for Goffman mener, at det derimod kan resultere i, at fængselsbetjenten kan krænkes eller såres af den indsattes handlinger. Dette kan lede til, at fængselsbetjentene trækker sig eller fokuserer mere på det administrative arbejde, da de således undgår at blive følelsesmæssigt involveret fremadrettet (Goffman, 2001:66). Her ses igen en tilbagetrækning til det *mentale glashus*. Den indsatte efterlades igen for sig selv, da fængselsbetjentene flytter deres fokus fra en potentiel sårende interaktion over til det administrative arbejde, hvor de er beskyttede fra en følelsesmæssig involvering (Rømer, 2016:42 & 165). Dette er således hæmmende, når fængselsbetjente må anses som havende en vigtig rolle ift. det resocialiserende arbejde. En fængselsbetjent udtaler sig om sine reaktioner, hvis en indsat kommer for tæt på:

"Men ind imellem så kommer der jo også fanger, der trigger noget i en. Det er heldigvis langt imellem dem, fordi grundlæggende så plejer vi at sige, det skal helst prelle af på skjorten og de må slet

ikke komme under huden på dig. Altså så er det virkelig, det begynder at blive menneskeligt krævende, hvis de gør det” (Bilag 9:26).

Her forklares, hvordan den følelsesmæssige involvering håndteres. Dette understøttes ligeledes af en fængselsbetjent, som udtaler: *”Det er vigtigt at holde, ikke en fysisk, men en mental afstand fra de indsatte (...) fordi der sker ting og sager, som hvis man har en god relation til en indsat, også kan gøre ondt på betjenten (...)”* (Bilag 13:10). Dog mener Goffman, at fængselsbetjentene kan falde tilbage til den følelsesmæssige involvering, hvis de først mener at have det under kontrol og derfor bliver uforsigtige i kontakten til de indsatte igen (Goffman, 2001:66). En fængselsbetjent forklarer, at det er: *”(...) en af de store tilvænnings ting (...) vi vil gerne hjælpe og vi vil gerne lytte, vi vil gerne være snakkende. Fordi det er jo egentlig det, vi har sagt, at vi ville, da vi blev ansat. Men der er bare nogle andre ting, der følger med, som vi bliver nødt til at prioritere”* (Bilag 12:14). Hvis løsningen på disse udfordringer vil være den sociale afstand, som Goffman omtaler, vil det altså skabe udfordringer for de tendenser, der bør indgå i gode relationer, som Møller fremhæver. Relationerne kan således modvirkes af fængselsbetjentene i et forsøg på at passe på sig selv i arbejdet, hvilket vil være endnu en hæmmende faktor ift. fængselsbetjentenes mulighed for at udføre det resocialiserende arbejde.

11.1.1 Straf og belønning

Overordnet kan det siges, at hele tanken bag fængselsstraf bygger på den læringsteoretiske tilgang, som formuleret af Burrhus F. Skinner, der har til formål at aflære uhensigtsmæssig adfærd ved at fratage individet noget, som er positivt og/eller tilfører noget, som er negativt, fx frihedsberøvelse eller fratagelse af privatliv og rettigheder (Hutchinson & Oltedal 2006:146-148). Dog vil vi endnu engang tage udgangspunkt i Goffmans teori om totalinstitutioner, hvor privilegiesystemet kan sidestilles med tankerne om straf og belønning samt være en del af de indsattes reorganisation. Første aspekt i privilegiesystemet omhandler den husorden, der udgør et grundlag for de øvrige aspekter, fordi belønning eller afstraffelse sker på baggrund af de indsattes overholdelse af hhv. husorden og fængselsbetjentenes øvrige regulativer (Goffman, 2001:42-43). En fængselsbetjent fra en pension eksemplificerer, hvordan en overtrædelse af husorden kan have konsekvenser: *”(...) det er en form for overtrædelse for den aftale, der bliver indgået mellem os som pension og den enkelte indsatte. Så dvs. hvis man overtræder de vilkår, så bliver man sendt tilbage (...)”* (Bilag 11:7). Med ”sendt tilbage” henviser fængselsbetjenten til fængslet, hvor den indsatte afsonede forud for opholdet på

pensionen. Konsekvensen består således både i at fjerne noget, som den indsatte finder positivt, flytningen til pensionen og at tilføje noget, som den indsatte finder negativt, tilbage til afsoning i fængslet. Ifølge Goffman bygger andet aspekt i privilegiesystemet på at opbygge en verden omkring opnåelsen af mindre privilegier, hvilket øger skellet til omverdenen, hvor disse privilegier er mere frie (Goffman, 2001:42-43). Det fremhæves desuden, at de indsatte kan opnå belønninger, hvis de efterlever institutionens husorden og udviser velvillighed over for de ansatte. Som eksempel herpå beskriver en fængselsbetjent ved en arrest, hvordan de indsatte forstår en ekstra cigaret som en belønning, når de almindeligvis kun må ryge i én time om dagen: *"(...) det er jo faktisk en stor gulerod, for de føler sig også nogle gange så ekstremt lettede og glade, når de så kommer ind igen (...)"* (Bilag 10:16). Dette hænger sammen med Goffmans argument om, at belønningerne primært skal forstås som udeladelsen af afsavn (Goffman, 2001:43). Så hvor den indsatte tidligere kunne ryge en cigaret, når han ville, så anvendes det af fængselsbetjenten som en belønning. I en anden arrest forklarer en fængselsbetjent om et system, hvor de mest velfungerende indsatte er på øverste etage i bygningen og de mest problematiske indsatte sidder på stueetagen, hvor fængselsbetjentenes kontor er nærmest (Bilag 9:10). Hvis fængselsbetjentene vælger at flytte en indsat en etage op, så vil det, af de indsatte, betragtes som en belønning: *"(...) det nærmeste vi kommer, det er jo den der med at rykke op i huset (...) set fra deres side af, kan det godt virke som en belønning"* (Bilag 9:10). Endnu en fængselsbetjent henviser til, at de indsatte kan tildeles særlige funktioner, fx "gangmandstjans", hvilket mange indsatte anser som en belønning, fordi fængselsbetjentene oplever, at den indsatte er til at stole på (Bilag 8:5). I disse eksempler finder vi aspekter af Honneths anerkendelsesform social værdsættelse, idet de indsatte bliver mødt og behandlet med respekt af fængselsbetjentene. De bliver anerkendt og påskønnet som individer og bliver ligeledes belønnet, hvilket vil styrke det positive selvforhold (Højlund & Juul, 2005:27). Privilegiesystemets tredje aspekt omhandler afstraffelse, hvilket nærmere består i fratagelse af privilegier (Goffman, 2001:44). En fængselsbetjent forklarer, hvordan de indsatte som udgangspunkt alle har samme rettigheder, som kan bortfalde såfremt institutionens regler brydes:

"(...) Der er de ting, man får, og det får alle. Og hvis du så er en klaphat (...) så er der bare nogle af tingene, vi kan fjerne (...) Du kan blive frataget muligheden for at gå til købmand, hvis du nu har stjålet (...) Hvis du bliver taget i at smugle ind via besøg, jamen så bliver den besøgende, vi har konstateret, har smuglet det ind, selvfølgelig taget af listen (...) så holder vi den på så frie rammer som muligt, og så fjerner vi tingene, hvis du ikke kan styre det (...)" (Bilag 12:7-8).

Netop dette bortfald af privilegier kan forstærke betydningen af belønningerne, fordi de indsatte påvirkes af at miste dem. En af de tydeligste måder, hvorpå fængselsbetjentene kan fratage den indsatte privilegier eller rettigheder er ved at anvende strafcelle, hvor den indsatte isoleres. En fængselsbetjent fortæller:

“Strafcelle, det er, hvis man har overtrådt vores regler inden for fængslets mure (...) Det kan være alt fra at være i besiddelse af en pakke cigaretter inde på sit værelse (...) der har været slåskamp eller der måske har haft en klump hash i lommen (...) så bliver de isoleret i alt fra tre til 16 dage (...)” (Bilag 6:4).

Denne brug af strafcelle kan, ifølge Honneths anerkendelsesteori, forstås som en fratagelse af rettigheder, hvilket vil være en krænkelse af den retlige anerkendelse og lede til retstap (Høilund & Juul, 2005:28). Anerkendes de indsatte ikke som retssubjekter kan det medføre en nedbrydelse af selvrespekt hos individet, som betyder, at troen på at kunne tage ansvar for eget liv mistes (Ibid.:42-45). Medtænker vi den neoliberale empowerment-orienterede tilgang, vil dette altså være hæmmende i det resocialiserende arbejde, hvor de indsatte netop skal styrkes til at leve en kriminalitetsfri tilværelse (Skytte, 2017:38). En anden form for straf, som de indsatte kan tildeles, er bødestraf. En fængselsbetjent oplever, at bøderne har begrænset effekt og mener i stedet, at det er samtalen med den indsatte, der gør en forskel: *“(...) det er bedre at tage det, hvis der er et eller andet, frem for nødvendigvis at skrive (...) Du kan ikke skælde ud og så give en bøde. Der vælger du (...) Så hvis det er noget, der egentlig kan løses (...) vil jeg egentlig første gang give en advarsel (...)” (Bilag 14:11).* Denne tilgang vil i højere grad være anerkendende og fremmende for den indsatte adfærd, idet fængselsbetjenten, ved at tale med den indsatte, viser, at han regner den indsatte for en moralsk tilregnelig person, som kan tales fornuft med og som dermed retligt anerkendes på lige fod med alle andre (Høilund & Juul, 2005:26-27). Et andet middel, som totalinstitutionerne kan anvende som led i privilegiesystemer, er opnåelsen af, at en særlig institution i Kriminalforsorgens regi får et omdømme som værende en form for straffeafdeling for genstridige indsatte (Goffman, 2001:45). En tidligere indsat fortæller om en arrest, der var særlig slem: *“(...) Det er et ulækkert sted. Der bruger de meget magtanvendelse (...) Og så især når man kunne høre det der om natten... Fik de bare tæsk, man kunne høre de skreg. Den indsatte fik tæsk af fængselsbetjentene, ja, det er meget brugt (...)” (Bilag 7:6).* Hvis de indsatte reelt oplever fysisk afstraffelse under afsoningen, vil dette anses som en krænkelse i kærlighedsanerkendelsen. Denne krænkelse omfatter fysiske overgreb og nedbryder

den indsattes selvtillid, fordi verden fremstår som et usikkert sted (Heidegren, 2010:38). Det er dog ikke den fysiske smerte fx tæsk, men derimod den manglende anerkendelse, der vil have en krænkende effekt på de indsatte (Højlund & Juul, 2015:28). En fængselsbetjent fra selvsamme arrest ser dog en værdi i deres ry om at være en strengere arrest end andre: *"(...) vi synes selv, det er så fedt, (...) fordi det giver altså respekt (...) det bliver brugt som en trussel for andre fængsler, at kan du ikke opføre dig ordentligt, så ryger du til [nævner by]"* (Bilag 8:25). Det betyder altså, at de indsatte kan trues med eller ligefrem blive flyttet til lige netop denne arrest som led i privilegiesystemets afstraffelser (Goffman, 2001:44-45). Overordnet set kan privilegiesystemet forstås som et vilkår i Kriminalforsorgens institutioner, som fængselsbetjentene og de indsatte er underlagt. Dermed kan en institutionel magt være fremherskende, hvor: *"(...) en ureflekteret accept af institutionelle rammer for adfærd og dermed forbundne rutiner, vaner og normer"* (Christensen & Jensen, 2005:17). Dette kan bl.a. gælde vilkåret om *straf og belønning*, som fængselsbetjentene håndhæver i Kriminalforsorgens institutioner. Vi vil ikke entydigt forstå belønning som fremmende for resocialisering og straf som hæmmende. Derimod vil vi fremhæve, at de indsatte kan føle sig anerkendte, når de belønnes, hvilket vil være en positiv forudsætning i det resocialiserende arbejde, mens afstraffelser kan være negativt, hvis de indsatte krænkes og dermed ikke opnår et positivt selvforhold (Heidegren, 2010:33).

11.2 De institutionelle rammers betydning for de indsatte

De institutionelle rammer, der allerede er fremhævet ifm. fængselsbetjentene, har også betydning for de indsattes afsoning. Dette er særligt fremtrædende i arresten, hvor de indsatte, der varetægtsfængsles, ofte vil starte med et midlertidigt ophold. En fængselsbetjent giver her et indblik i, hvordan det typisk forløber: *"Til at starte med så hed det sig ved arresten, du skal sidde i tre måneder (...) Men det er jo langt fra tilfældet nu. Der skal jo ikke være ret meget sag i det, førend du sidder i et år. Jeg har lige sendt en afsted (...) der har han siddet hos os i halvandet år"* (Bilag 12:16). Selvom varetægten som udgangspunkt er midlertidig, vil den i praksis ofte være længere end oprindeligt tiltænkt: *"(...) normalvis så er en arrest jo kun til varetægtsfanger, men når de (...) har fået dom, så kan de godt sidde her i et stykke tid, fordi der ikke er plads andre steder"* (Bilag 8:2). Der kan således opstå et dilemma i, at de indsatte, der sidder i arresten, som udgangspunkt ikke er dømt og derfor må regnes for at være uskyldige. Det beskriver en anden fængselsbetjent på følgende måde: *"I arresthuset, der er de jo egentlig uskyldige, indtil de har fået deres dom i retten, så der gør man jo ikke så meget, kan ikke gøre så meget"* (Bilag 10:1). Fængselsbetjenten forklarer således, at arresten ikke

har en grundlæggende tanke om at arbejde resocialiserende med de indsatte. Dette stemmer overens med Goffmans definition af den tredje gruppe af totalinstitutioner, som er oprettet med henblik på at beskytte samfundet, hvorfor der ikke tages hensyn til de indsattes velbefindende (Goffman, 2001:12). Ud fra ovenstående kan der stilles spørgsmålstegn ved, hvorvidt det resocialiserende arbejde faktisk finder sted i en arrest, hvilket flere af vores informanter vedkender sig. Adspurgt fortæller en fængselsbetjent: *"(...) der ikke meget resocialisering i en arrest fordi som sagt, det er der bare ikke tid til (...) og vil han selv, jamen det er fint, så skriver du bare en seddel og så afleverer jeg den til misbrugsbehandleren (...)"* (Bilag 8:19). Udsagnet henviser til, at den indsatte selv, om nødvendigt, skal opsøge hjælp til problemstillinger. Fængselsbetjenten fortæller, at den manglende resocialisering i arresten skyldes tidsmangel, hvilket ses som et vilkår, dannet ud fra de institutionelle rammer. Desuden kritiserer vores informanter, at den indsatte skal sidde i sin celle i 23 timer af døgnet. En fængselsbetjent ytrer sig således: *"(...) det jo er hul i hovedet, at vi kører arrester, som vi gør (...) så sidder du 23-1 i et år og bliver fuldstændig smadret oven i dit hoved, du bliver aldrig et normalt menneske igen"* (Bilag 12:16). De indsatte i arresten er altså lukket inde i deres celler 23 timer i døgnet og har mulighed for en times daglig gårdtur. Herudover er der mulighed for cellefællesskab mellem to indsatte, hvilket foregår ved, at to indsatte låses ind i samme celle et par timer om eftermiddagen (Bilag 7:10). Dog vil størstedelen af kontakten til andre være begrænset til fængselsbetjentene, hvilket eksemplificeres:

"(...) jeg tror, at en arrest, at det er anderledes. Fordi er du ude i et åbent fængsel (...) hvor folk de er ude om dagen, så har de hinanden. Det har de altså ikke her (...) De har altså kun os. Så altså de er faktisk tvunget til at have kontakt til os. Hvorimod det er altså noget andet i et åbent fængsel, fordi der behøves de altså ikke at snakke til os overhovedet (...) så det er altså en anden form for kontakt, vi har her" (Bilag 8:18).

En af de tidligere indsatte bekræfter ligeledes, at kontakten til fængselsbetjentene og de øvrige ansatte er størst i arresten: *"(...) kontaktperson og socialrådgiverne snakker man ikke særlig meget med i åbent... I arresten snakker du jo med dem hele tiden, fordi du skal ringe på hver gang (...)"* (Bilag 7:22). Anja Leavens problematiserer denne fremgangsmåde i hendes artikel *Fra afsoner til borger*. Ikke nok med at den indsatte er låst inde de fleste timer af døgnet, så frarøves de ligeledes visse rettigheder, herunder en begrænset kontakt med familie og omverden, hvorfor den indsatte kan mangle nogen at dele sine tanker og bekymringer med (Leavens, 2003:3). I Goffmans teori om totalinstitutioner forklarer han, at de indsatte rolleberøves ved, at de fratages rettigheden til at

bevare deres relationer uden for institutionen. Det førmtalte cellefællesskab kan således forstås som noget positivt, fordi det kan give de indsatte nogen at snakke med følsomme emner om. En tidligere indsat fortæller, hvordan hans cellefællesskab udviklede sig på denne måde: *“Vi havde celle lige ved siden af hinanden (...) Vi trænede sammen og så snakkede vi bare godt sammen. Kommer godt ud af det sammen. Vi kunne godt lide hinanden (...)”* (Bilag 7:8). De indsatte kan altså opnå en intern anerkendelse i kærlighedsanerkendelsen, som sker på baggrund af en foranstaltning i arresten. En anerkendelse i primærrelationer vil være en fremmede forudsætning for en resocialiseringsproces, fordi det giver den indsatte selvtillid, som sætter vedkommende i stand til at handle (Høilund & Juul, 2005:26). Dog begrænses deres relation og altså anerkendelsen af de institutionelle rammer, som dermed kan have en krænkende karakter. Leavens påtaler, at mange af de indsatte føler lettelse, når de overgår fra arrest til en af Kriminalforsorgens andre institutioner, da frihedsgraden bliver højere. Den indsatte kan komme i mere kontakt med familie og venner samt de øvrige indsatte, samtidig med at de ikke er låst inde i deres celler i lige så mange timer (Leavens, 2003:4). Dog underlægges den indsatte stadig regler, som skal overholdes gennem afsoningen. En fængselsbetjent fra en pension fortæller, hvordan de indfører en nyankommen afsoner i deres reglementer: *“Og så er der sådan noget med, at man skriver under på, at man følger husorden (...) det handler meget om upassende opførsel (...)”* (Bilag 11:7). Dette vil, ifølge Goffman, kaldes for en *indrulning*. Selve *indrulningen* i institutionerne forstås generelt som en krænkende procedure, idet den nyankomne indsatte skal kodes til at passe ind i institutionens rammer. Dette kan bl.a. bestå i, at den indsatte skal indføres i de regler, som institutionen er tilpasset under. Udsagnet fra fængselsbetjenten kan være en strategisk måde, hvorpå fængselsbetjentene, på vegne af institutionen, både indgår i et samarbejde med den indsatte og udsætter den indsatte for en lydighedstest (Goffman, 2001:20-21). *Indrulningen*, som også kan indbefatte visitering, spørgeskemaer og tildeling af celle, kan, ifølge Goffman, negligere den personlighedsidentifikation, som den nu indsatte havde forud for indsættelsen (Ibid.:20-21). En negligering af personlighedsidentifikationen vil være en krænkelse af den sociale værdsættelse, som Honneth omtaler, fordi den indsattes livsstil ikke værdsættes eller anerkendes, hvilket på sigt kan nedbryde den indsattes selvværd (Høilund & Juul, 2005:28). En anden tendens, der forekommer i nogle af Kriminalforsorgens øvrige institutioner er de “personalefrie afdelinger”. Disse afdelinger er ikke bemandede med fængselsbetjente, udover når der skal gives medicin til de indsatte, hvilket begrundes med ressourcebesparelser. Dette beretter fængselsbetjenten

om således: *“Det er ikke sådan, at de ikke kan komme i kontakt med personale men som udgangspunkt, så kigger personalet kun op til dem ved medicintiderne og giver dem medicin. Ellers så skal de bare køre det selv”* (Bilag 12:4). Han forklarer i forlængelse heraf: *“For at spare. Og så vælger man dem, der kan sidde der”* (Bilag 12:5). Oftest er det de ældre og ofte sædelighedsdømte som får plads på de personalefrie afdelinger (Bilag 12:4-5). De indsatte på disse afdelinger bliver altså overladt mere til sig selv og det kræver igen at den indsatte selv opsøger hjælpen. Tanken om empowerment bliver således sat på spidsen i disse tilfælde, hvor relationen til fængselsbetjentene minimeres og de indsatte selv må foranstalte at få kontrollen over eget liv. Samtidig definerer de ikke egne problemer, som før fremhævet, men tildeles derimod en position som dem med færrest problematikker, hvilket kan lede til et øget behov for hjælp af fængselsbetjentene (Andersen et al., 2010:76-77). En fængselsbetjent forklarer dog, at det fra Kriminalforsorgens perspektiv kan forstås som en del af normaliseringen af de indsattes hverdag: *“(…) jamen der er vurderet, at de skal derop og det er normaliseringen, at de kommer til at styre det mere selv og at vi ikke er så meget på banen”* (Bilag 12:22). Man kan argumentere for, at der således kan ske anerkendelse i form af social værdsættelse, idet det vurderes, at de indsatte vil kunne klare sig selv og dermed anerkendes deres personlige ressourcer og levemåde (Høilund & Juul, 2005:27). En anden fængselsbetjent ser anderledes på det og udtaler: *“Det er jo frygteligt, når man sidder og tænker på: “Jamen, det er de absolut svageste”, hvor der skal være nogen omkring dem”* (Bilag 14:3). På baggrund heraf bliver det i høj grad hæmmende for det resocialiserende arbejde, såfremt det er de svageste, som placeres i de personalefrie afdelinger. Flere fængselsbetjente giver desuden udtryk for, at der ofte køres med overbelæg. En fængselsbetjent beretter: *“(…) normalvis har vi 60 fanger her. Men lige nu der har vi 65 (...) fordi alle kører med overbelæg. Og det vil sige at mange af cellerne (...) De bliver lavet om til en dobbeltcelle. Og så bliver der to fanger smidt derind (...) på otte m2 24/7”* (Bilag 8:2). Det kan altså være et vilkår for de indsatte, særligt i arresten, at de skal dele celle med en anden på få kvadratmeter. En af de tidligere indsatte beretter desuden om, at pladsmanglen i Kriminalforsorgens institutioner var årsag til, at han blev sendt til en anden institution, som ikke lå i Kriminalforsorgens regi: *“(…) først da jeg fik dommen, der var der booket alle steder og så røg jeg på en institution, indtil der var en ledig plads. Men de var ikke tilknyttet Kriminalforsorgen. Så blev jeg sendt direkte ned til en sikringsafdeling, for der var en ledig plads”* (Bilag 5:26). Informanten ender således på psykiatrisk sikringsafdelingen, inden han får tildelt en plads i en arrest, trods han ikke er i institutionens målgruppe.

Det må antages at være en hæmmende faktor for den resocialiserende indsats, at indsatte risikerer at blive placeret i institutioner, som er specialiseret til en anden målgruppe med andre problematikker. De indsatte bliver ligeledes berøvet visse basale rettigheder under deres afsoning. Igen er dette særligt gældende i arresten, hvilket en fængselsbetjent forklarer: *"(...) de skal ringe på hver gang, og jeg skal komme og hente dem og nu går du i bad og nu skal du på toilet osv. (...)"* (Bilag 8:13). Dette gør sig dog også gældende i fængslerne om natten. Ifølge Goffman kan det lede til, at den indsatte føler sig ydmyget, idet de skal bede om lov til at komme på toilettet eller i bad ved at ringe på en klokke. Disse krænkelser leder til, at den indsatte skal tage en desidentificerende rolle på sig (Goffman, 2001:22-25). I forlængelse heraf fortæller en fængselsbetjent om, hvordan visse fængselsbetjente udnytter deres position ifm. dette reglement: *"Døren skal åbnes inden for en halv time. Og der er jo også (...) nogle der sætter en ære i at vente 29 minutter med at åbne døren, fordi så kan de fandme lære det. Og så bliver det evige spørgsmål – hvad er det der skal læres?"* (Bilag 11:16). En tidligere indsat beretter ligeledes om hans opfattelse af, hvordan fængselsbetjente i nogle tilfælde ikke imødekommer den indsatte: *"Folk, der måske er grædefærdige. Ringer på klokken for at ville have hjælp ellers bare en snak og fængselsbetjentene, hvor de bare afviser dem og var pisse ligeglade"* (Bilag 7:2). De ovenstående udtalelser beretter om en krænkede adfærd fra fængselsbetjentene, der kan forstærke førnævnte følelse af ydmygelse hos den indsatte (Goffman, 2001:24). Samtidig er begge udtalelser eksempler på, hvordan den indsatte ikke bliver mødt med en anerkendende tilgang, for selvom de indsatte har ret til at gå på toilet, bliver de ikke mødt med respekt ift. denne rettighed i praksis (Høilund & Juul, 2005:26). Eksemplerne vidner desuden om, at de indsatte ikke oplever at blive mødt med social værdsættelse af fængselsbetjentene og at de dermed ikke anerkendes som personer, hvilket igen kan ses som et udtryk for den menneskelige objektiggørelse, idet at fængselsbetjentene tilskriver dem lavere social værdi. Det kan ligeledes antages, at hvis den indsattes selvværd nedbrydes, vil det resocialiserende arbejde hæmmes yderligere. Krænkelserne er, ifølge Goffman, et kendetegn for totalinstitutioner, men de vidner også om, hvad Møller betegner som en asymmetrisk og magtfuld relation (Møller, 2014:110-111).

12. Mulighederne for det resocialiserende arbejde

På baggrund af de fremmende og hæmmende faktorer, som analysen løbende har fremhævet, vil vi nu diskutere, hvorvidt fængselsbetjentene reelt har mulighed for at lave resocialiserende arbejde i Kriminalforsorgens institutioner. Analysen har, udover de fremmende og hæmmende faktorer, også

klarlagt, at resocialiseringen ikke kan stå alene. Fængselsbetjentenes arbejde er komplekst og befinder sig, ligesom meget andet socialt arbejde, i en tussmørkezone (Järvinen & Mortensen, 2005:9), hvor arbejdsopgaverne blandes sammen og eksempelvis består af både resocialisering, vejledning, administrativt sagsarbejde, sikkerhed og kontrol. Dette giver anledning til uenigheder blandt de interviewede fængselsbetjente, når de skal forholde sig til, hvad deres kerneopgaver er. En fængselsbetjent fra en arrest udtaler: *“Jeg skal sørge for de ikke stikker af. Og holde dem herinde (...) derudover altså så er det jo, at vi skal have en hverdag til at fungere”* (Bilag 8:23). Fokus for denne fængselsbetjent er således, hvad der kan karakterisere som sikkerhed og kontrol, hvor de indsatte forbliver i arresten og følger reglerne. En anden fængselsbetjent i et åbent fængsel fremhæver derimod, at resocialisering er det vigtigste: *“(...) kerneopgaven sådan virkelig, det er den resocialiserende del, det er der ingen tvivl om”* (Bilag 6:29). Hvorvidt graden af resocialisering, mulighederne for at arbejde resocialiserende og selve tænkningen om resocialisering er mere fremtrædende i åbne fængsler i modsætningen til arresten, kan således være årsagen til denne fragmentering. Vi har før henvist til de e-mails, som vi modtog fra flere arrester ifm. vores informantudvælgelse i specialets indledende fase, hvor netop arresten blev beskrevet som institutioner, der ikke fokuserede på resocialisering (Bilag 2). Samtidig har vi i analysen problematiseret, at de institutionelle rammer ved arresten er særligt stringente, hvorfor muligheden for at udføre det arbejde, der kan forstås som resocialisering, bliver begrænset. Det manglende fokus på resocialisering i arresten kan både forklares og diskuteres ud fra følgende udtalelse: *“Det er jo folk, der ikke er dømt endnu. Du er potentielt uskyldig (...)”* (Bilag 12:16). Fængselsbetjenten, der udtaler dette, er ansat ved en arrest i et lukket fængsel og kritiserer hhv. de institutionelle rammer og det manglende fokus på resocialisering, mens andre fængselsbetjente bruger det som argument for, at resocialiseringen ikke bør faciliteres allerede før dømsafsigtelse, for hvorfor skal en potentielt uskyldig resocialiseres? (Bilag 10:17). Endvidere fremhæves pensionerne som både et udslusningstilbud og særligt resocialiserende (Bilag 11:2). En fængselsbetjent fra en pension udtaler sig herom i følgende:

“Interviewer: (...) vil du så sige, at du laver resocialiserende arbejde?”

Fængselsbetjent: Ja, det vil jeg med hånden på hjertet sige, at det gør jeg. Hver dag og flere timer om ugen” (Bilag 11:16).

Muligheden for resocialisering og de institutionelle rammer i pensionerne er netop tilrettelagt efter ønsket om en øget grad af resocialisering. Hvor det begrænsede antal af fængselsbetjente kan hæmme det resocialiserende arbejde i åbne fængsler, har pensionerne også både færre indsatte og mere personale pr. indsat (Bilag 11:11). Dog konkretiserer fængselsbetjenten fra pensionen senere i interviewet, at de også oplever, at resocialiseringen halter på pensionerne, idet fængselsbetjentene igen påvirkes af øget administrativt sagsarbejde samt at ressourcerne igen ikke prioriteres til fordel for resocialiseringen:

“Jeg kan jo sagtens sidde her (...) og så bare kaste op om den manglende resocialiserende indsats (...) nej, jeg har heller ikke tid nok (...) vi er også ramt (...) det er jo sådan noget, der gør, at man føler sig fattig i sit arbejde, fordi okay, jamen er der slet ingen, der kan se, hvad der virker (...) så må fangerne jo passe sig selv” (Bilag 11:23).

Fængselsbetjentene har, på tværs af Kriminalforsorgens institutioner, alle et resocialiserende formål, som ikke specifikt kan knyttes til den enkelte institution, trods det at de resocialiserende muligheder eller graden af resocialisering er tydeligere på nogle institutioner end på andre. Alle de interviewede fængselsbetjente er påvirket af færre kolleger, en bureaukratisk fordeling af ressourcerne samt et dilemma om, hvad der vægter højest i deres arbejde; resocialisering eller sikkerhed og kontrol. Billund fremhæver dette dilemma om en mangel på fælles faglighed, hvor fængselsbetjentene ikke har nogle konkrete retningslinjer at rette sig efter (Billund, 2016:181). Der kan således opstå et spørgsmål om, hvorvidt fængselsbetjentene kan lave resocialiserende arbejde eller om det egentlig er det, de skal. Ifølge CIR nr. 9547, som tidligere er fremhævet, så er resocialisering halvdelen af formålet i deres arbejde, men hvis rammerne i praksis ikke tilrettelægges herefter, bliver det så muligt at udføre? De fremmende og hæmmende faktorer, som er omdrejningspunktet i analysen, påpeger forskellige aspekter ift. sådanne spørgsmål, hvorfor vi nu vil lægge vægt på, hvad fængselsbetjentene reelt kan gøre. I vores empiriske data fremgår der også faktorer, der ikke er en del af Kriminalforsorgens institutioner eller fængselsbetjentenes arbejde, men som alligevel har en betydning for resocialiseringen. Ligesom i Olesens afhandling, hvor gæld betones som særligt indgribende ift. de indsatte liv efter løsladelse (Olesen, 2013:90), argumenterer de tidligere indsatte for, at det økonomiske incitament spiller en væsentlig rolle. En tidligere indsat forklarer: *“(...) det ender altid med, at næsten alle fanger i hele Danmark, de får en kæmpe gæld, når de kommer ud og er løsladt (...)”* (Bilag 5:4). Dette kan medføre en tendens, hvor den løsladte står overfor et dilemma: *“Jamen*

så skal man tage et valg, om man vil sadle fuldstændig om og så rende rundt og på kontanthjælp til 6-7.000 kr. i måneden eller om man vil lave nogle penge, så man kan hygge sig" (Bilag 7:12). Gældsforholdet er hverken noget, som fængselsbetjentene kan gøre noget ved eller noget, der sker i Kriminalforsorgens institutioner som sådan. Dette er fængselsbetjentene også selv klar over:

"Det er jo et kæmpe samfundsproblem, at vi sender folk ud, der har en restgæld på 1,2 millioner og så giver dem et arbejde, hvor de tjener 15.000 før skat og så skal betale almindelig skat og derefter så skal betale 50% i skat mere pga. de skal betale tilbage til deres sagsomkostninger og så har de måske lige råd til deres lejlighed, men har ikke råd til noget at spise. Så lokker vi jo folk til at begå (...) ny kriminalitet. Det er jo et kæmpe samfundsproblem, men det er bare ikke hos os, den ligger, vel?" (Bilag 13:28).

Her står fængselsbetjentene således overfor et samfundsmæssigt problem, så hvor de institutionelle rammer kan begrænse det resocialiserende arbejde, så kan samfundets måde at håndtere gældsspørgsmålet for de indsatte også blive udfordrende. Vender vi blikket mod andre sammenlignelige lande, kan Norge fremhæves som et land, der netop har valgt at gøre op med denne tillagte gæld og således prioritere den resocialiserende effekt, som en mindre gæld kan tilvejebringe (Olesen, 2014:248). Betydningen af gældens størrelse bekræftes desuden af en tidligere indsat:

"Interviewer: Men grunden til, at det går den rigtige vej, skyldes det fængselsbetjentene?"

Tidligere indsat 3: Nej, det gør det ikke. Det skyldes, at jeg ikke skylder så meget længere" (Bilag 7:14).

Med "den rigtige vej" menes en tilværelse uden kriminalitet. Så hvorvidt har fængselsbetjentene faktisk en resocialiserende betydning? De tidligere indsatte fremhæver flere elementer, der tillægges betydning ift. resocialisering, men som igen ikke har en direkte kobling til fængselsbetjentenes arbejde. En tidligere indsat fremhæver alder, nære relationer og endnu en gang gældens størrelse, som motivationsfaktorer ift. et liv uden kriminalitet: *"(...) jamen, jeg er 35 jo. Så jeg er sgu ved at være for gammel (...) Og nu er jeg i nul alle steder (...) alle private rundt omkring, dem har jeg fået betalt og fået arbejde (...) fundet en kæreste, jeg er flyttet sammen med (...)" (Bilag 7:14).* En anden tidligere indsat belyser, hvordan det kan være betydningsfuldt at flytte til en anden by og dermed ikke komme tilbage til et miljø præget af kriminalitet efter løsladelse: *"(...) Så jeg kunne jo godt selv se, at hvis jeg skal væk, eller i hvert fald hvis jeg skal videre, så skal jeg væk (...) Så må man jo bide i det sure æble, og sådan er det. Du havde ikke dine åndssvage venner at gå tilbage til" (Bilag 5:16).*

Fængselsbetjentene tilkendegiver også, at disse faktorer spiller en væsentlig rolle for resocialiseringen, hvorfor de også vejleder de indsatte til fx at flytte efter løsladelse. For selvom fængselsbetjentenes resocialiserende arbejde ophører, når de indsatte løslades, så kan de, forud for løsladelsen, motivere eller henvise de indsatte til nye levemåder. En fængselsbetjent eksemplificerer: *“Jeg plejer som regel sådan med et lille glimt i øjet (...) når de bliver løsladt, hvis de gerne vil ud og have et bedre liv, så siger jeg: “Flyt til Bornholm”. Fordi det nok ville lykkes”* (Bilag 13:28). På baggrund heraf bør vi måske flytte fokus fra det resocialiserende sociale arbejde til det mere motiverende sociale arbejde. Bør fængselsbetjentens arbejde bero på en tanke om at motivere de indsatte til en kriminalitetsfri tilværelse, frem for at tillægge fængselsbetjentene en resocialiserende rolle? Motivation er en betegnelse, der kan kædes sammen med metoden *Motivational Interviewing*, hvor det grundlæggende formål er at skabe en god relation mellem fængselsbetjente og indsatte, give samtalerne et tydeligt fokus samt underbygge de indsattes egen motivation for ændring (Olsen & Lindhardt, 2019). Denne metode kan derfor relateres til både en empowerment-orienteret tilgang, hvor fængselsbetjentene i samarbejde med den indsatte bør forsøge at definere den indsattes problemstillinger og den relation mellem fængselsbetjente og indsatte, som vi løbende gennem analysen har fremhævet som en forudsætning for det resocialiserende arbejde. Således vil motivationsarbejdet nok nærmere være en del af det resocialiserende arbejde frem for en erstatning heraf. Fængselsbetjentenes rolle i resocialisering kan få en anden betydning, hvis de formår at motivere de indsatte til de betydningsfulde elementer, der, af de indsatte selv, fremhæves som havende en resocialiserende effekt. Vi kan derfor vende tilbage til de hæmmende og fremmende faktorer, der er fremanalyseret forud for denne diskussion, for hvis fængselsbetjentene finder det udfordrende at lave resocialiserende arbejde, så vil samme tendens formentlig fortsat være aktuel, selvom vi nu inddrager motivation. Spørgsmålet kan derfor ændre sig til, hvordan vi forbedrer fængselsbetjentenes mulighed for både resocialisering og motivationsarbejde. Fængselsbetjentene besvarer selv dette spørgsmål: *“(...) det vi, her i huset, ville kunne lave bedre resocialisering ved (...) det var den personlige kontakt med de indsatte, så vi som betjente havde tid til at blive meget mere personlige med de indsatte. Det vil være det, der kunne rykke noget (...)”* (Bilag 9:27). En anden fængselsbetjent fremhæver, at det administrative sagsarbejde burde fylde mindre:

“(...) der er et kæmpe krav om registreringer og om dokumentation (...) hvis man kunne få lov og slække på det, så vil der være en bunke penge, man kunne fjerne og putte derhen, hvor (...) vi

synes, det er mere resocialiserende skabende, end at jeg sidder til et møde og snakker med nogen om, hvordan vi resocialiserer (...) Ligesom skolelæreren (...) han sidder og skriver om, hvorfor Bo han ikke kan læse, i stedet for at lære Bo at læse (...) der er den store problematik (...) det er jo ikke en problematik, at vi dokumenterer, hvad vi gør (...) Men vi gør det i en sådan grad, at det virker som om, at der ikke er nogen, som stoler på nogen” (Bilag 12:25-26).

Igen fremhæves den manglende tid og de administrative opgaver som faktorer, der bør ændres, hvis fængselsbetjentene skal have en bedre forudsætning for at arbejde resocialiserende med de indsatte. Endeligt er det væsentligt at bemærke, at fængselsbetjente også tillægger den enkelte indsatte, som person, en væsentlig rolle ift. den resocialiserende effekt: *“(…) du kan ikke hjælpe folk der ikke vil hjælpes. Det er jo sådan en rimelig generel ting at sige, men du skal have en hel særlig lyst til og lade et andet menneske komme rigtig tæt ind på livet (...)”* (Bilag 11:24). Samtidig bør de faktorer, der uddybes i specialets analyse også forstås som nuancerede, for selvom der er en fremmende intention bag et resocialiserende tilbud fx bande-exit, så fremhæver nogle af fængselsbetjentene, at det ikke altid udføres helt optimalt: *“Mere fordi de ikke føler, at de bliver hjulpet med de rigtige ting og sådan nogle ting (...)”* (Bilag 13:27). Omvendt kan de resocialiserende indsatser virke for nogle få af de indsatte afhængigt af personen og deres indre motivation, så selvom tilbuddene ikke nødvendigvis udføres på den mest fremmende måde, så vil nogle alligevel kunne profitere af dem: *“(…) det ligger ved dem selv (...) jeg har i den grad oplevet, når vi i et sjældent tilfælde (...) virkelig var noget at arbejde med, at vi også var villige til at gå ret langt for at hjælpe vedkommende (...) selvom systemet er tungt, så er mulighederne faktisk ret store”* (Bilag 9:23-24). Vi vil derfor ikke udlede, at fængselsbetjentene ikke kan lave resocialiserende arbejde eller at nogle faktorer udelukkende er enten fremmende eller hæmmende. Derimod vil vi problematisere, at fængselsbetjentene ofte stilles dårligere ift. at udføre halvdelen af den opgave, som de både uddannes til og ønsker at efterkomme, nemlig det resocialiserende arbejde.

13. Konklusion

Dette speciale har til hensigt at undersøge, hvordan fængselsbetjentene arbejder resocialiserende samt hvilke faktorer, der enten er fremmende eller hæmmende herfor. På baggrund af ovenstående analyse og efterfølgende diskussion vil vi overordnet konkludere, at fængselsbetjenten arbejder resocialiserende på tværs af Kriminalforsorgens institutioner. Selve resocialiseringen forstås som en kriminalitetsfri tilværelse efter afsoning, hvilket kan fremmes via dels en empowerment-orienteret forståelse, hvor de indsatte styrkes til at tage ansvar for eget liv og dels de tilbud, som grund-

læggende har et resocialiserende formål. Opnåelsen af en resocialiserende effekt er afhængig af de indsattes egen motivation og problemforståelse. Hertil kommer en række fremmende og hæmmende faktorer, der har betydning for det resocialiserende arbejde, som fængselsbetjentene udfører. En forudsætning for at fremme fængselsbetjentenes resocialiserende arbejde er en positiv relation til de indsatte, hvilket udfordres af de sociale processer, der opstår i Kriminalforsorgens institutioner. Dem og os kulturen, prisoniseringsprocessen i forbryderskolerne og de indsattes interne kodex, præget af hierarki, er overordnet set sociale processer, der har en hæmmende betydning for relationen mellem fængselsbetjente og indsatte. Dog kan disse imødekommes, når fængselsbetjentene og de indsatte afkategoriserer den modsatte gruppe og når Kriminalforsorgens institutioner afholder institutionelle ceremonier, mens kontaktpersonsordningen ofte er en fremmende faktor for relationen. Med afsæt i en forståelse af Kriminalforsorgens institutioner som totalinstitutioner vil de institutionelle rammer, herunder den menneskelige objektivisering, den manglende tid med de indsatte, det øgede administrative arbejde samt brugen af magtanvendelser og straf, hæmme muligheden for det resocialiserende arbejde. Dette skyldes, at fængselsbetjentene føler sig kontrollerede i deres arbejde og trækker sig tilbage i et mentalt glashus, hvor der holdes en social afstand til de indsatte og relationen således komprimeres. Særligt synligt bliver det i arresten qua de særdeles faste rammer og i de personalefri afdelinger, hvor kontakten til fængselsbetjentene er minimal. Under de institutionelle rammer forekommer der dog også mere fremmende faktorer, det være sig anerkendelse af de indsattes retssikkerhed og særlige belønningsformer, der værdsætter de indsattes kompetencer. På baggrund heraf vil vi konkludere, at der, i Kriminalforsorgens institutioner, ses en overvægt af hæmmende faktorer i det resocialiserende arbejde. Desuden påvirkes den resocialiserende effekt af en række faktorer hos de indsatte herunder personlig motivation, gæld, følelsesmæssige relationer, alder og bosted, som fængselsbetjentene ikke har direkte indflydelse på. Fængselsbetjentenes betydning i det resocialiserende arbejde er derfor begrænset, men kan kvalificeres yderligere, hvis ressourcerne omprioriteres og fokus dermed flyttes fra det administrative til de resocialiserende arbejde.

13.1 Nuancerede forforståelser

I forlængelse af vores hermeneutiske udgangspunkt har vi inden udarbejdelsen af analysen fremhævet vores mest fremtrædende forforståelser. Disse tog primært udgangspunkt i, at fængselsbetjentene spiller en væsentlig rolle i resocialiseringen af indsatte, hvilket dog viser sig at være en

forenklet forestilling. Gennem vores analyse har det vist sig, at det resocialiserende arbejde er mere komplekst end først antaget, hvorfor fængselsbetjentene ikke nødvendigvis har en afgørende betydning. I forlængelse heraf er de utydelige forventninger til det resocialiserende arbejde blandt fængselsbetjentene ikke nær så essentiel, som vi havde forestillet os. I stedet forstår vi nu relationen mellem fængselsbetjentene og de indsatte som en forudsætning for, at fængselsbetjente har en mulighed for at arbejde resocialiserende. Relationen er dog ikke nok i sig selv og hvor vi forventede, at fængselsbetjentenes dobbeltrolle ville være særligt udfordrende, er det nærmere de sociale processer og institutionelle rammer, der fremstår som hæmmende faktorer. Vi har samtidig udviklet vores for forståelse om de institutionelle rammer, som oprindeligt omhandlede mangel på ressourcer, til at omhandle langt mere administrativt arbejde og dermed mindre tilstedeværelse blandt de indsatte. Vi har endvidere tilegnet os ny viden om, at de resocialiserende tilbud nedprioriteres i en sådan grad, at der ligefrem oprettes personalefri afdelinger, hvor fængselsbetjentenes mulighed for at arbejde resocialiserende er nærmest ikke eksisterende. Bemandingen på de åbne fængsler er generelt så minimal, at fængselsbetjentene, trods gode intentioner, ikke kan danne dybdegående relationer til de indsatte, ej heller til de indsatte, som de er kontaktperson for. Vores oprindelige for forståelser er således nuanceret, idet vi nu forstår det resocialiserende som en mindre fremtrædende del af fængselsbetjentenes arbejde, for selvom fængselsbetjentene ønsker at arbejde resocialiserende, så negligeres det af Kriminalforsorgen som organisation.

14. Overvejelser til videre praksis

I følgende afsnit ønsker vi at perspektivere specialet til, hvordan det resocialiserende arbejde kan kvalificeres yderligere med afsæt i vores empiriske data. Vi er opmærksomme på, at specialets fokus er begrænset til det resocialiserende arbejde i Kriminalforsorgens institutioner, hvorfor vi ikke yderligere har undersøgt, hvordan der arbejdes med resocialisering både før og efter afsoning. Spørgsmålet er, om det resocialiserende arbejde kan forberedes, hvis en mere sammenhængende indsats iværksættes. Det mener en af de interviewede fængselsbetjente, der foreslår en udvikling af den nuværende mentorordning:

“Hvis det var mig, der var kongen, så burde man allerede inde i arresten sige (...) han skal bare have en mentor (...) Og så allerede der, så skulle mentoren, når det bliver mega svært i det lukkede fængsel (...) så er det ret fedt lidt at have en, der er fuldstændig uden for det her, og så sige: ”Shit, det er svært lige nu – hvad gør jeg” og så kan man bare telefonisk, måske med et besøg engang hver anden måneden holde kontakten, og sige: ”Det er vildt hårdt for dig i dit afsoningsforløb lige

nu, men det bliver bedre”... Åbent fængsel, første udgang, hjælpe med at køre ham hjem til sine forældre (...) og har en snak om, hvad skal du bruge den her orlov til (...) prøv nu at tage den med ro, det er ikke alle gutterne fra gamle dage, du behøves at ringe til eller (...) holde lidt struktur og lidt fokus på, hvad er det egentlig, der er vigtigt, du får ud af den her afsoning. Og igen videre til pension (...) Og så igen, når han bliver prøveløsladt, så kan jeg fortsætte igennem KiF⁵ (...)” (Bilag 11:25).

Som mentorordningen fungerer på nuværende tidspunkt, er det kun de “mest” kriminelle, dvs. dem som er i mellem, høj eller meget høj risiko for recidiv, der tilbydes en mentor (Kriminalforsorgen, 2019). Fængselsbetjenten argumenterer således for, at denne mentorordning bør udvides, således at alle afsonere tilbydes en mentor allerede ved varetægtsfængslingens eller afsoningens påbegyndelse. Derudover skal mentorordningen forløbe på tværs af Kriminalforsorgens institutioner, så den samme mentor følger den indsatte gennem hele indsættelsen og forbliver mentor efter løsladelse. Dette har til hensigt at styrke relationen og fremme det generelle samarbejde på tværs af institutionerne, hvor en del information om den indsatte kan gå tabt (Bilag 8:14). På samme måde kan en mentor, såfremt vedkommende har fulgt den indsatte i hele forløbet, være bindeled til de kommunale instanser, som evt. skal tage over ved løsladelse. Det er tidligere fremhævet, at samarbejdet Kriminalforsorgen og kommune imellem kan være vanskeligt, hvilket de interviewede fængselsbetjente også indikerer. De forklarer, at samarbejdet kan være ufleksibelt og langtrukket, hvilket kan have store konsekvenser for den indsatte efter løsladelse (Bilag 11:13). Vi vil forstå den udvidede mentorfunktion, som en form for *case management*, der primært kendes fra arbejdet med hjemløse eller mennesker med sindslidelser. Oprindeligt er *case management* udviklet for at imødekomme behovet for koordinering, når borgere skal forholde sig til både kommunale og regionale tilbud (Rambøll, 2012:2). *Case management* har til formål at udgøre en støttende funktion, der inkluderer at møde de indsattes særlige behov samt at være et talerør mellem indsatte og øvrige instanser. Fordelene ved *case management* vil således være, at de indsattes forløb bliver mere kontinuerligt samt at sikre en forståelse af den indsattes behov. Dette kan bl.a. gøres ved at udarbejde en individuel plan sammen med den indsatte om evt. behandling, støtte og rehabilitering. Omvendt volder *case management* også problemer, for hvor bliver case manageren organisatorisk placeret, hvilken uddannelsesmæssig baggrund skal case manageren have og hvilken autoritet får case manageren i systemet? (Goering & Wasylenk, 1996:312-313). På baggrund heraf kan en inddragelse af tiden efter

---

⁵ Kriminalforsorgen i Frihed

løsladelse medføre et nyt perspektiv på det resocialiserende arbejde. Den udvidede mentorfunktion, som case management, kan muligvis fremme det resocialiserende arbejde med indsatte, idet de vil få en vedvarende relation til en gennemgående støtteperson, der også vil være tilgængelig, hvor fængselsbetjentenes rolle ophøre.

15. Litteraturliste

Bøger og publikationer:

- Andersen, M. L., Brok, P. & Mathiasen, H. (2010).** *Empowerment på Dansk*. Frederikshavn: Dafolo Forlag
- Billund, L. (2016).** *Arbejde og samarbejde i tvangsbårne relationer - et relationsteoretisk perspektiv på fængselsbetjentfaget*. Aalborg Ø: Aalborg Universitetsforlag
- Boolsen, M. W. (2017).** *Kvalitative analyser - at finde årsager og sammenhænge*. (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Brinkmann, S. (2015).** Etik i en kvalitativ verden. I: S. Brinkmann & L. Tanggard. *Kvalitative metoder - En grundbog*. (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015).** Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: En introduktion. I: S. Brinkmann & L. Tanggard. *Kvalitative metoder - En grundbog*. (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Bækgaard, M. & Jakobsen, M. L. F. (2014).** Bureaucrati og hierarki. I: J. Blom-Hansen, P. M. Christiansen, T. Pallesen & S. Serritzlew. *Offentlig forvaltning - et politologisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag
- Christensen, S. & Jensen, P. D. (2005).** *Kontrol i det stille - om magt og deltagelse*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Czarniawska, B. (2015).** Narratologi og feltstudier. I: S. Brinkmann & L. Tanggard. *Kvalitative metoder - En grundbog*. (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Danneris, S. & Monrad, M. (2018).** Litteraturgennemgang. I: M. Monrad & S. P. Olesen. *Forskningsmetode i Socialt Arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag
- Ejrnæs, M. & Monrad, M. (2017).** Teorier om sociale problemer. I: J. Guldager & M. Skytte. *Socialt arbejde - teorier og perspektiver*. (2. udg.). København: Akademisk Forlag
- Fredslund, H. (2013).** Den filosofiske hermeneutik – fra filosofi til forskningspraksis. I: C. Nygaard. *Samfundsvidenskabelige analysemetoder*. (2. udg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur
- Foucault, M. (2005).** *Overvågning og straf - fængslets fødsel*. Frederiksberg: Det lille Forlag
- Goering, P. N. & Wasylenk, D. (1996).** Case Management. I: W. Breakey. *Integrated Mental Health. Modern Community Psychiatry*. Oxford: Oxford University Press.
- Goffman, E. (2001).** *Anstalt og menneske*. Rungsted: Jørgen Paludans forlag

- Halkier, B. (2015).** Fokusgrupper. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard. *Kvalitative metoder - En grundbog*. (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Heidegren, C. (2010).** *Anerkendelse - kort og godt*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur
- Hutchinson, G. S. & Oltedal, S. (2006).** *Modeller i socialt arbejde*. (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Hviid Jacobsen, M. (2007).** Adaptiv teori - Den tredje vej til viden. I: R. Antoft, M. H. Jacobsen, A. Jørgensen & S. Kristiansen. *Håndværk & Horisonter - Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag
- Høilund, P. & Juul, S. (2005).** *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag
- Järvinen, M. (2017).** Symbolsk interaktionisme som analysestrategi. I: M. Järvinen & N. Mik-Meyer. *Kvalitativ analyse - Syv traditioner*. København: Hans Reitzels Forlag
- Järvinen, M. & Mortensen, N. (2005).** Det magtfulde møde mellem system og klient: teoretiske perspektiver. I: M. Järvinen, J. E. Larsen & N. Mortensen. *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag
- Johansen, H. (2013).** Profession og socialt arbejde. I: R. Posborg, H. Nørrelykke & H. Antczak. *Soci- alrådgivning og socialt arbejde - En grundbog*. (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Juul, S. (2012).** Hermeneutik. I: S. Juul & K. B. Pedersen. *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring*. København: Hans Reitzels Forlag
- Juul, S. & Pedersen, K. B. (2012).** Videnskabsteoretiske retninger og projektarbejdet. I: S. Juul & K. B. Pedersen. *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring*. København: Hans Reitzels Forlag
- Kristiansen, S. (2017).** Fortolkning, forforståelse og den hermeneutiske cirkel. I: M. Järvinen & N. Mik-Meyer. *Kvalitativ analyse - Syv traditioner*. København: Hans Reitzels Forlag
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015).** *Interview - det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. (3. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Kyvsgaard, B. (1989).** ... *Og fængslet ta'r de sidste - Om kriminalitet, straf og levevilkår*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Leavens, A. (2003).** *Fra Afsoner til Borger - En praksisbaseret beskrivelse af afsoningskonsekvenser*. Hvidovre: Kriminalforsorgen

- Lerborg, L. (2013).** *Styringsparadigmer i den offentlige sektor*. (3. udg.). København K: Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2004).** *Perspektiver på sociale problemer*. København: Hans Reitzels Forlag
- Minke, L. K. (2012).** *Fængslets indre liv*. København K: Jurist- og økonomiforbundets Forlag
- Monrad, M. & Olesen, S. P. (2018).** *Kvalitet og kritik*. I: M. Monrad & S. P. Olesen. *Forskningsmetode i Socialt Arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag
- Møller, L. (2014).** *Professionelle relationer*. København: Lindhardt og Ringhof
- Olesen, A. (2013).** *Løsladt og gældsat*. København K: Jurist- og økonomiforbundets Forlag
- Olesen, S. P. (2018).** *Analysestrategi*. I: M. Monrad & S. P. Olesen. *Forskningsmetode i Socialt Arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag
- Olesen, S. P. & Monrad, M. (2018).** *Indledning*. I: M. Monrad & S. P. Olesen. *Forskningsmetode i Socialt Arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag
- Polsky, N. (1967).** *Hustlers, beats, and others*. Chicago: Aldine
- Qvotrup Jensen, S. (2018).** *Etnografi som kriminologisk metode - deltagelse, indlevelse og potentielle problemer i studier af samfundets skyggeside*. I: M. Hviid Jacobsen. *Metoder i kriminologi*. København: Hans Reitzels Forlag
- Ramsbøl, H. & Rasmussen, N. (2009).** *Projekt God Løsladelse. Erfaringer-metode og anbefalinger*. Socialstyrelsen.
- Skytte, M. (2017).** *Socialt arbejde*. I: J. Guldager & M. Skytte. *Socialt arbejde - teorier og perspektiver*. (2. udg.). København: Akademisk Forlag
- Skytte, M. (2015).** *Socialt arbejde*. I: J. Guldager & M. Skytte. *Socialt arbejde - teorier og perspektiver*. (2. udg.). København: Akademisk Forlag
- Tanggaard, L. & Brinkman, S. (2015).** *Samtalen som forskningsmetode*. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard. *Kvalitative metoder - En grundbog*. (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Thagaard, T. (2014).** *Systematik og indlevelse - En indføring i kvalitativ metode*. København: Akademisk Forlag
- Uggerhøj, L. (2005).** *Menneskelighed i mødet mellem socialarbejder og klient - ideal eller realitet*. I: M. Järvinen, J. E. Larsen & N. Mortensen. *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

Hentet på internettet:

Gregersen, S. (2019). *Der mangler 500 fængselsbetjente*. Fængselsfunktionæren. Hentet d. 11.02.2020: <https://faengselsforbundet.dk/fagbladet-net/der-mangler-mindst-500-betjente/>

Greve, V. (2009). *Recidiv* i *Den Store Danske* på lex.dk. Hentet d. 01.05.2020: <https://denstoredanske.lex.dk/recidiv>

Hamilton, M. (2019). *Formand for fængselsforbundet: "Tag nu resocialiseringen alvorligt!"*. Fængselsfunktionæren. Hentet d. 07.02.2020: <https://faengselsforbundet.dk/fagbladet-net/formand-for-faengselsforbundet-tag-nu-resocialiseringen-alvorligt/>

Hårbøl, K., Schack, J. og Spang-Hanssen, H. (1999). *Dansk Fremmedordbog*, (2. udg.). Gyldendal: *resocialisere* i *Den Store Danske* på lex.dk. Hentet d. 28.05.2020: <https://denstoredanske.lex.dk/resocialisere>

IFSW (2014). *Global definition af socialt arbejde*. Hentet d. 09.03.2020: https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/ifsw-cdn/assets/ifsw_24108-5.pdf

Koncernledelsessekretariatet (2020). *Tal fra kriminalforsorgen april 2020*. Hentet d. 27.05.2020: <https://www.kriminalforsorgen.dk/wp-content/uploads/2020/05/tal-fra-krfo-april-2020.pdf>

Kriminalforsorgen (2019). *Kriminalforsorgen forstærker sin mentorordning*. Hentet d. 20.05.2020: <https://www.kriminalforsorgen.dk/om-os/nyt-og-presse/nyheder/kriminalforsorgen-forstaerker-sin-mentorordning/>

Kriminalforsorgen (2018). *Statistik 2018*. Hentet d. 26.05.2020: <https://www.kriminalforsorgen.dk/wp-content/uploads/2020/02/kriminalforsorgens-statistik-2018-version-2.pdf>

Kriminalforsorgen, (u.å.a). *Struktur*. Hentet d. 26.02.2020: <https://www.kriminalforsorgen.dk/om-os/kriminalforsorgens-opgaver/struktur/>

Kriminalforsorgen (u.å.b). *Varetægt*. Hentet d. 07.05.2020: <https://www.kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/varetaegt/>

Kriminalforsorgen (u.å.c). *Prøveløsladelse*. Hentet d. 26.02.2020: <https://www.kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/afsoning-af-faengselsdom/proveloesladelse/>

Kriminalforsorgen (u.å.d). *Afsoning af fængselsdom*. Hentet d. 26.02.2020: <https://www.kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/afsoning-af-faengselsdom/>

Kriminalforsorgen (u.å.e). *Ud af kriminalitet*. Hentet d. 31.05.2020: <https://www.kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/ud-af-kriminalitet/>

Kriminalforsorgen (u.å.f). *Behandling*. Hentet d. 01.06.2020: <https://www.kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/afsoning-af-faengselsdom/behandling/>

Kyed, M. (2019). *Flere indsatte og færre fængselsbetjente lægger pres på fængselsvæsnet*. Hentet d. 29.02.2020: https://www.information.dk/indland/2019/03/flere-indsatte-faerre-faengselsbetjente-laegger-pres-paa-faengselsvaesnet?lst_tag

Olesen, A. (2014). *Retlige, retssikkerhedsmæssige og resocialiserende omkostninger ved sagsomkostninger i straffesager*. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 101(3). Hentet d. 28.05.2020: <https://doi.org/10.7146/ntfk.v101i3.70175>

Olsen, C. H. & Lindhardt, S. (2019). *Motivational interviewing (MI)*. Hentet d. 27.05.2020: <https://vidensportal.dk/voksne/psykiske-vanskeligheder-og-samtidigt-misbrug/indsatser/motivational-interviewing-mi>

Rambøll (2012). *Metodebeskrivelse: Individuel Case (ICM)*. Hentet d. 28.05.2020: <http://hjemlosestrategien.ramboll.dk/metoderne/~media/7E276849CC734D7E881FC5452EE94BB7.ashx>

Rømer, M. (2016). *Dømt til socialpædagogik: Et studie af dilemmaer i den socialpædagogiske indsats på et botilbud for domfældte voksne med udviklingshæmning*. Aalborg Universitetsforlag. Ph.d.-serien for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Aalborg Universitet. Hentet d. 27.05.2020: <https://doi.org/10.5278/vbn.phd.socsci.00061>

Westfall, K. (2017). *Danske fængsler har resocialisering i verdensklasse*. Hentet 01.03.2020: <https://faengselsforbundet.dk/fagbladet-net/danske-faengsler-er-i-verdensklasse-til-resocialiseringx/>

Wright, R., Decker, S., Redfern, A., & Smith, D. (1992). *A Snowball's Chance in Hell: "Doing Fieldwork With Active Residential Burglars."* The Journal of Research in Crime and Delinquency, 29(2). Hentet d. 03.04.2020: <https://doi.org/10.1177/0022427892029002003>

Lovstof:

Justitsministeriet (2013). *Cirkulære om uddannelsen til fængselsbetjent §2, stk. 2* (CIR nr. 9547 af 27/09/2013). Hentet d. 27.05.2020: <https://www.retsinformation.dk/eli/retsinfo/2013/9547>